

SLOVENSKÁ AGENTÚRA
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

Koncepcia rozvoja environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvety v SAŽP do roku 2030

Vykroč s nami na zelenú!

Viktória Gondová, 15 rokov, ZŠ a MŠ, Školská 1575, Hriňová

Predslov ministra ŽP	3
Predslov generálneho riaditeľa SAŽP	4
Úvod	5
Použité skratky	7
ANALYTICKÁ ČASŤ	8
1 Východiská pre realizáciu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy v SAŽP	9
1.1 SWOT analýza	10
1.2 Zhodnotenie aktuálneho stavu	11
STRATEGICKÁ ČASŤ	13
2 Strategické zámery a priority	14
2.1 Vízia a strategický cieľ	14
2.2 Postavenie a pozícia	14
2.3 Výchovno-vzdelávacie poslanie a ciele	15
2.4 Cieľové skupiny	16
2.5 Kľúčové témy	16
2.6 Prioritné oblasti a ciele	17
AKČNÁ ČASŤ	18
3 Plán na dosiahnutie cieľov	19
3.1 Popis opatrení v prioritných oblastiach	19
3.2 Ročné hodnotiace cykly	29
4 Záver	30
Prílohy	32
Použité zdroje	70

Predslov ministra ŽP

Vplyv človeka na životné prostredie je každým rokom výraznejší. V dôsledku našich činností sa mení klíma, znečisťuje ovzdušie a znižuje sa odolnosť ekosystémov. Aj z týchto dôvodov patrí ochrana životného prostredia medzi najdôležitejšie výzvy súčasnosti. Stav prírody a životného prostredia dokazuje, že ani najprísnejšie zákony, nariadenia ba ani tresty neochránia prírodu pred ľudskou ľahostajnosťou. Málokto si totiž dostatočne uvedomuje následky bezohľadného správania sa k prírode a jej zdrojom. Najúčinnjším preventívnym nástrojom je cieľená a systematická výchova.

Zlepšenie stavu životného prostredia je jednou z priorít vlády Slovenskej republiky. Vláda si je vedomá toho, že trvalá starostlivosť o životné prostredie úzko súvisí so stavom environmentálneho povedomia a vzdelania obyvateľov. Aj v našich snahách smerovať k *Zelenšiemu Slovensku*, ktorej víziu sme predstavili v Stratégii environmentálnej politiky SR do roku 2030, považujem rozvoj environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy (ďalej len „EVVO“) za kľúčový. Dosiahnuť lepšiu ochranu životného prostredia presadzovaním efektívnejšieho využívania zdrojov, podporou energetickej efektívnosti s využitím energie z obnoviteľných zdrojov, podporou inovatívnych technológií na zlepšenie ochrany životného prostredia a prispôbovaním sa zmenám klímy a inými aktivitami môžeme predovšetkým vďaka ľuďom, ktorí majú potrebné vedomosti a zručnosti.

Slovenská agentúra životného prostredia predkladá svoju *Koncepciu rozvoja environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy do roku 2030*, ktorej cieľom je pripravovať ľudí pre tento meniaci sa svet a podporiť celospoločenskú snahu o výchovu a vzdelávanie pre udržateľný rozvoj. V nasledujúcej dekáde sa bude SAŽP v oblasti EVVO venovať kľúčovým témam, medzi ktoré patrí zmena klímy, obehové hospodárstvo, ochrana krajiny, vidieckeho a mestského životného prostredia.

Medzi priority tejto Koncepcie patrí rozvoj interných kapacít pre realizáciu EVVO, inovácia a skvalitnenie ponuky EVVO. Plánom SAŽP je tvorba vzdelávacích programov pre učiteľov materských, základných a stredných škôl a iné kľúčové cieľové skupiny. Budú vyvíjať moderné interaktívne programy, aplikácie a pomôcky a realizovať celoslovenské podujatia pre odbornú a širokú verejnosť. SAŽP sa bude tiež venovať systematickej tvorbe metodických a informačných zdrojov.

Do roku 2030 sa vytvorí modelové centrum zmeny klímy (Climate Change Living Lab) v stredisku environmentálnej výchovy Dropie. Toto stredisko bude slúžiť ako živé laboratórium pre rôznorodé mitigačné a adaptačné opatrenia na zmenu klímy a jeho okolitá krajina na vedecko-výskumné účely.

V neposlednom rade bude SAŽP naďalej vytvárať na národnej úrovni nástroje pre koordináciu a zlepšenie kvality neformálnej EVVO, v rámci ktorej bude koordinovať certifikáciu organizácií poskytujúcich neformálnu EVVO v Slovenskej republike. Bude stimulovať výmenu poznatkov, zvýšenie kvalifikácie odborných pracovníkov a rozvíjať spoluprácu a výskum v tejto oblasti.

Pevne verím, že SAŽP bude úspešná v jej snahe systematicky formovať myslenie ľudí, rozvíjať potrebné zručnosti, sprostredkovať dôležité informácie a podnecovať tak k tvorbe nových pohľadov a inteligentných riešení. Dúfame, že aj vy, vážení podporovatelia EVVO, s nimi vykročíte na zelenú.

Ing. László Sólymos
podpredseda vlády a minister životného prostredia SR

Predslov generálneho riaditeľa SAŽP

Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) sa ako odborná organizácia Ministerstva životného prostredia SR systematicky venuje environmentálnej výchove žiakov, učiteľov a širokej verejnosti od svojho vzniku v roku 1993. V súčasnosti ju zabezpečuje prostredníctvom samostatného odboru environmentálnej výchovy a vzdelávania (OEVV), ktorého organizačnou súčasťou je aj Stredisko environmentálnej výchovy (SEV) Dropie.

Napriek dlhodobým skúsenostiam v tejto oblasti vnímame potrebu neustále zvyšovať kvalitu a efektívnosť poskytovanej environmentálnej výchovy, ako vo vnútri inštitúcie, tak v celoslovenskom meradle. V súlade s týmto presvedčením a najnovšími environmentálnymi výzvami spoločnosti predkladáme koncepciu rozvoja environmentálnej výchovy v SAŽP na nastávajúce roky novej dekády.

Environmentálna výchova a vzdelávanie majú rôzne formy a pri ich realizácii sa stretávajú mnohé zainteresované strany: školy, akademická sféra, ministerstvá, rezortné organizácie, múzeá, zoologické a botanické záhrady, samosprávy, mimovládne organizácie, či združenia rodičov. Tieto subjekty vytvárajú potrebnú infraštruktúru pre učiteľov a žiakov, organizujú formálnu aj neformálnu výučbu po celom Slovensku.

Požiadavky na obsah a metódy environmentálnej výchovy sa za posledné desaťročie výrazne zmenili. Prejavujú sa napríklad posunom od preferovania poznatkov k aktívnemu riešeniu environmentálnych problémov cez osobnú občiansku angažovanosť a spoluprácu. Výchova sa čoraz intenzívnejšie stáva súčasťou stratégie udržateľného rozvoja, napr. v oblastiach prevencie vzniku odpadu, udržateľnej spotreby a mobility, využívania obnoviteľných zdrojov energie a energetickej efektivity, či obehového hospodárstva.

Je nesmierne dôležité, aby environmentálna výchova zostala rôznorodá. Každý subjekt má v nej svoje dôležité miesto, svoju vlastnú „niku“. Pevne verím, že SAŽP si aj vďaka realizácii opatrení predloženej koncepcie vybuduje tú svoju a že v spolupráci s ministerstvom a ďalšími aktérmi na tomto poli prispeje k očakávanému „zelenému“ prerodu našej spoločnosti. Všetci máme totiž jeden spoločný cieľ, ktorým je lepšie životné prostredie pre nás a naše deti.

RNDr. Richard Müller, PhD.
generálny riaditeľ SAŽP

Úvod

Svet je neustále v pohybe. Dynamicky sa menia a vzájomne sa ovplyvňujú prírodné, spoločenské aj ekonomické systémy. Svet sa mobilizuje. Nelogické až sebadeštruktívne hospodárenie s prírodným kapitálom si pýta svoju daň. Dnes ju každý z nás platí na vlastnom zdraví a pociťuje ju na „vlastnej koži“. Nehovoriac o ekologickom dlhu, ktorý zanechávame nasledujúcim generáciám. Skrývané dopady tohto systému už plávajú na povrchu, podobne ako mikroténové vrecká v mori. Zastaraný model výroby a spotreby nezodpovedá súčasnému stavu poznania ani environmentálnej situácii. Státisíce ľudí po celom svete túžia po zmene a my sa chceme pridať k nim.

Koncepcia rozvoja environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v SAŽP do roku 2030 vznikla ako potreba reagovať na svet v ére zmeny. Našou snahou je pripravovať ľudí pre tento meniaci sa svet. Systematicky formovať ich myslenie, rozvíjať potrebné zručnosti, sprostredkovať dôležité informácie, podnecovať k tvorbe nových pohľadov a inteligentných riešení. Nakoniec dosiahnuť to, aby v závislosti od svojich osobných a pracovných možností urobili prvý krok na ceste k zmene. Aby sa stali malou kvapkou v mori, ale kvapkou, ktorá inšpiruje, podnecuje a vytvára oceán. Kvapkou, ktorá vyvolá prívalovú vlnu v podobe ďalších zmenených životov a reťazových zmien.

K ďalším významným dôvodom, ktoré nás viedli k formulovaniu tejto koncepcie možno zaradiť:

- Prijatie nových strategických dokumentov environmentálnej politiky na medzinárodnej a domácej scéne (Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj prijatá Valným zhromaždením OSN v septembri 2015 a Envirostratégia 2030 schválená uznesením vlády v januári 2019).
- Rýchlo meniacemu sa svetu je potrebné prispôbiť „jazyk“, ktorým chceme osloviť konkrétne cieľové skupiny. Preto je nevyhnutné pružne reagovať na nové témy a výzvy životného prostredia, využívať pritom atraktívne výchovno-vzdelávacie metódy, formy a moderné komunikačné nástroje.
- V snahe čo najskôr nastúpiť na cestu zmeny je dôležité realizovať zmysluplné aktivity, ktoré dokážu zasiahnuť čo najväčšie „publikum“ a priniesť reálny efekt. Prehodnotiť by sa preto mal nielen obsah a forma aktivít, ale aj cieľové skupiny.
- V kontexte nových požiadaviek na environmentálnu výchovu nemožno opomenúť lektorov a odborných pracovníkov, ktorých je potrebné vybaviť zodpovedajúcimi vedomosťami, zručnosťami, ale aj materiálno-technickými zdrojmi.
- Realizácia environmentálnej výchovy a vzdelávania v SAŽP sa historicky menila najmä v závislosti od politických rozhodnutí. Čiastočne sa odvíjala a odvíja od realizácie koncepcií národného a rezortného charakteru. V nedávnej minulosti agentúra prevádzkovala 10 rezortných stredísk environmentálnej výchovy a bola akýmsi prirodzeným lídrom v tejto oblasti. Súčasná situácia si žiada nové úlohy. Činnosť agentúry a jej postavenie na poli rezortnej environmentálnej výchovy však doteraz neboli jasne vymedzené na úrovni dokumentu apolitického charakteru.
- Stredisko environmentálnej výchovy SAŽP Dropie sa nachádza v období pred zásadnou rekonštrukciou, ktorá určí jeho smerovanie na nasledujúce roky. Transformácia na tzv. Climate Change Living Lab si vyžaduje dôsledné plánovanie a prípravu.
- Na úrovni samosprávnych krajov vznikajú menšie i väčšie centrá environmentálnej výchovy, kreuju sa dielčie koncepcie environmentálnej výchovy a vzdelávania. To so sebou prináša otázky týkajúce sa

metodickej podpory, financovania, kvality poskytovanej výchovy, zabezpečenia informačného systému a celkovej národnej koordinácie.

- Situáciu v rezorte životného prostredia, ktorý je gestorom neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania nemožno hodnotiť ako ideálnu. Skvalitnenie sa žiada v riadiacej oblasti. Súčasnú personálnu kapacitu na úrovni dvoch pracovníkov MŽP SR s čiastkovým úväzkom pre environmentálnu výchovu sú nedostatočné, pretože nestíhajú a nedokážu operatívne naplňovať narastajúce potreby a požiadavky v tejto oblasti. Aktuálna situácia s výhľadom na budúci vývoj si jednoznačne žiada lepšiu koordináciu a zosúladenie činnosti podriadených organizácií, zabezpečenie výskumu a nastavenie základných parametrov kvalitnej neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania poskytovanej ako v rámci rezortu, tak mimo neho.
- V oblasti formálneho systému environmentálnej výchovy je dlhodobo zanedbávaná príprava budúcich učiteľov. Žiada sa posilnenie pozície koordinátora environmentálnej výchovy, zabezpečenie kontinuálneho vzdelávania pedagógov, ako aj realizácia výskumu v tejto oblasti. V neposlednom rade absentuje medzirezortná spolupráca na aktualizácii kurikulárneho obsahu environmentálnej výchovy.

Koncepcia sa pripravovala v rámci úlohy Systémové riešenia pre realizáciu EVVO v SR, realizovanej odborom environmentálnej výchovy a vzdelávania SAŽP v roku 2019. Pracovné stretnutia prebiehali prevažne formou diskusií a workshopov. Touto cestou sa chceme poďakovať Lucii Thumovej a Boglárke Ivanegovej z odboru politiky životného prostredia MŽP SR za aktívnu a podnetnú účasť na stretnutiach.

Táto koncepcia nechce byť len ďalšou v rade. Vznikla z vnútornej potreby samotných zamestnancov pracovať na sebe, zlepšovať fungovanie a poskytovať kvalitnú environmentálnu výchovu. Avšak s ambíciou, že bude pochopená a prijatá ako na inštitucionálnej tak rezortnej úrovni, premietne sa do príslušných vnútorných smerníc a dokumentov. Predkladáme ju v presvedčení, že postupnými premyslenými krokmi sa môžeme dopracovať k cieľu. Uvedomujeme si, že táto cesta nebude priamočiara a že nekončí za cieľom. Ale aj kroky späť sú krokmi k cieľu a kde je cieľ tam je vôľa. Lebo keď nie sme súčasťou riešenia, stávame sa súčasťou problému.

kolektív SAŽP

Dominik Špes, 16 rokov, SOŠ služieb, Košická 20, Prešov

Použité skratky

ACR	atraktivita cestovného ruchu
BROZ	Bratislavské regionálne ochrannárske združenie
BBSK	Banskobystrický samosprávny kraj
BSK	Bratislavský samosprávny kraj
CVČ	Centrá voľného času
EF	Environmentálny fond
EHK OSN	Európska hospodárska komisia OSN
EHP	Európsky hospodársky priestor
EV	Environmentálna výchova
EVP	Environmentálny výučbový program
EVUR	Environmentálna výchova pre udržateľný rozvoj
EVV	Environmentálna výchova a vzdelávanie
EVVO	Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета
FPV UMB	Fakulta prírodných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
CHVÚ	Chránené vtáčie územie
ISCED	Medzinárodná štandardná klasifikácia vzdelávania (The International Standard Classification of Education)
IT	Informačné technológie
MPC	Metodicko-pedagogické centrá
MŠVVaŠ SR	Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky
MVO	Mimovládne organizácie
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NPRVV	Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania.
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OEVV SAŽP	Odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania ako organizačná jednotka SAŽP
OSN	Organizácia Spojených národov
OZ	Občianske združenia
OZE	Obnoviteľné zdroje energie
PHÚ	Plán hlavných úloh
PR	Public relations
PVO	Predchádzanie vzniku odpadu
RK EVVO	Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025
SAV	Slovenská akadémia vied
SAŽP	Slovenská agentúra životného prostredia
SBM	Slovenské banské múzeum
SEV	Stredisko environmentálnej výchovy
SHMÚ	Slovenský hydrometeorologický ústav
SMOPaJ	Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva
SVP	Slovenský vodohospodársky podnik
ŠGÚ DŠ	Štátny geologický ústav Dionýza Štúra
ŠOP SR	Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky
ŠPÚ	Štátny pedagogický ústav
ŠVP	Štátny vzdelávací program
UKF v Nitre	Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
UNESCO	Organizácia Spojených národov pre výchovu, vedu a kultúru
UR	Udržateľný rozvoj
VED	Významné environmentálne dni
VŠ	Vysoké školy
VUR	Výchova pre udržateľný rozvoj
VÚVH	Výskumný ústav vodného hospodárstva
ZVF	Zelený vzdelávací fond

ANALYTICKÁ ČASŤ

- 1 Východiská pre realizáciu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v SAŽP
- 1.1 SWOT analýza
- 1.2 Zhodnotenie aktuálneho stavu

Triša Keňarová, 11 rokov, ZŠ Sitavská 32, Banská Bystrica

1 Východiská pre realizáciu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v SAŽP

Aktuálna situácia, ktorú sumarizujeme v Úvode nás podnietila k diskusiám a rôznym úvahám o budúcom vývoji environmentálnej výchovy (EV) v prostredí SAŽP. Pred ich jasným sformulovaním a hlasným vyslovením bolo nevyhnutné sa ešte na chvíľu zastaviť. Obzrieť sa za minulosťou, zhodnotiť súčasné silné a slabé stránky, prelúskat' sa požiadavkami aktuálnych politík a stratégií, pozrieť sa na činnosť SAŽP v tejto oblasti ako súčasť väčšieho celku, rezortného, národného aj európskeho.

Východiská pre tvorbu tejto koncepcie sme hodnotili v nasledujúcich kontextoch, pričom rozsiahle výstupy jednotlivých analýz uvádzame v prílohe 1:

- **Inštitucionálne zázemie a vývoj** (inštitucionálny),
- **Strategické a rámcové dokumenty** (konceptný),
- **Aktuálny stav realizácie neformálnej EVVO** (realizačný),
- **Pedagogicko-didaktické aspekty** (pedagogicko-didaktický).

Na tomto mieste predkladáme SWOT analýzu, ako aj celkové zhodnotenie aktuálneho stavu a podmienok pre realizáciu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu (EVVO) v SAŽP.

Agáta Čurná, 18 rokov, Piaristická spojená škola Františka Hanáka v Prievidzi

1.1 SWOT analýza

SWOT analýzu (tab. 1) realizovali pracovníci odboru environmentálnej výchovy a vzdelávania (OEVV) SAŽP v spolupráci s pracovníkmi odboru politiky životného prostredia MŽP SR v júni 2019.

Vnútorne silné a slabé stránky boli vzťahované na úzke prostredie a situáciu na OEVV. Za externé príležitosti a hrozby sa preto považovali aj podmienky v rámci všeobecného fungovania organizácie a ostatných jej odborov.

Tab. 1 SWOT analýza EVVO v rámci Odboru environmentálnej výchovy a vzdelávania SAŽP

	Užitočné	Škodlivé
Vnútorne	<ul style="list-style-type: none"> viac ako 25 ročná skúsenosť (organizačná, odborná, metodická, projektová, koncepcná), samostatný odbor, vrátane SEV Dropie a Sekretariátu Zeleného vzdelávacieho fondu (ZVF), 11 samostatných odborných pracovníkov, podpora EVVO v mimovládnom sektore prostredníctvom ZVF, pravidelný príjem, celoslovenská pôsobnosť a realizácia systémových opatrení v oblasti informačný portál a certifikácia organizácií poskytujúcich EVVO), renomé, databáza etablovaných programov (ŠIŠKA, vzdelávanie učiteľov, odborný svet, publikácie a ďal.), realizácia vzdelávacích programov akreditovaných MŠVVaŠ SR a školení podľa Vyhlášky MŽP SR č. 462/2004, realizácia národného projektu a ďalších projektov s prioritou rozvoja SEV Dropie (Envirofond, LIFE, Interreg), reálne plány na vybudovanie „Climate Change Living Lab“ v SEV Dropie prostredníctvom Grantov EHP a Nórska, 	<ul style="list-style-type: none"> slabá spolupráca (rezort, MVO, VŠ) a vzájomná informovanosť vo vnútri organizácie aj v rezorte, nízka flexibilita, chýbajúca inovácia ponuky, chýbajúca ucelená ponuka výučbových programov a aktivít pre cieľové skupiny, slabé interné vybavenie vnútorných priestorov a areálu pre potreby EVVO, chýbajúce atraktívne pomôcky, prehnanosť a úroveň množstva jednorazových hromadných akcií bez koordinácie organizácie nejasnené organizačné postupy a kompetencie v súvislosti s nedejovými aktivitami, chýbajúce ciele vzdelávania pracovníkov v oblasti EVVO, slabá vonkajšia a vnútorná motivačia zamestnancov OEVV, nedostatočné dodržiavanie environmentálnych princípov v praxi u samotných zamestnancov OEVV nedostatočné personálne obsadenie OEVV a SEV Dropie,
Vonkajšie	<ul style="list-style-type: none"> špecializované odbory SAŽP poskytujúce propagačnú, grafickú, IT podporu a odborné informácie, vonkajšie a vnútorné priestory SAŽP s potenciálom využitia pre EVVO, využívanie externých posíl (dobrovoľníci, študenti VŠ), spoločnosť sa mení a potrebuje väčšiu pozornosť na environmentálne témy, vysoké školstvo pripravujúce budúcnosť pedagógov a environmentálnych pracovníkov, lokalizácia centrály SAŽP v centrálnom Bratislave, lokalizácia ústredného SEV v Bratislave (Ostrovné lúky, blízkosť sídelných centier (Bratislava 80 km, Nitra 80 km, Budapešť 100 km), koordinácia pracovnej skupiny pre systémové riešenia v EVVO zloženej zo zástupcov rôznych rezortov a MVO, medzinárodné politiky a záväzky existujúce vierohodné zahraničné zdroje pre EVVO (web stránky, videá, publikácie) 	<ul style="list-style-type: none"> vplyv politických rozhodnutí (zmena vlády), nevyjasnené úlohy a postavenie organizácií v rámci rezortu, nízky environmentálny imidž organizácie, nezáujem o spoluprácu (konkurencia, nízka verejná mienka o SAŽP v odborných kruhoch) fluktuácia zamestnancov v oblasti EVVO v posledných rokoch (budovných prácach), častá výmena vrcholového manažmentu a zmeny organizačnej štruktúry, aktivity národného projektu vytvorené mimo súčasného kolektívu a potrebu podporu, zmeny v rozpočte schválených projektov z Envirofondu, administratívne záťaženie a zdĺhavé VO v rámci projektovej činnosti, zmeny v školskej legislatíve v súvislosti s realizáciou akreditovaného vzdelávania, nezáujem iných odborov SAŽP o spoluprácu v rámci EVVO (vzájomné nepochopenie, pracovné vyťaženie, anonymita, pasivita), nízke platy v porovnaní s odbornými pracovníkmi iných odborov, chýbajúce ciele financovanie v rámci EF (financujú sa rôzne projekty iných odborov), konkurencia na trhu EVVO, boj o cieľové skupiny, súťaživosť

V matematickom vyjadrení možno povedať, že najviac bodov (12) sa nachádza v časti vonkajších škodlivých faktorov. Niektoré z nich sú ťažko ovládateľné a predstavujú reálnu hrozbu z hľadiska plánovania a dosahovania cieľov (vplyv politických rozhodnutí, financovanie, zmeny v legislatíve). Na iných (imidž organizácie, slabá spolupráca) možno pracovať a snažiť sa o ich elimináciu. Devízou sú silné vnútorné stránky, ktoré stavajú na skúsenostiach, etablovaných programoch a vyššom počte pracovníkov pre EV v porovnaní s inými rezortnými inštitúciami.

1.2 Zhodnotenie aktuálneho stavu

Celkovú východiskovú situáciu pre realizáciu EVVO v SAŽP hodnotíme z rôznych pohľadov, opierajúc sa o výstupy jednotlivých analýz (príloha 1):

Inštitucionálne

Environmentálna výchova a vzdelávanie (EVV) má pevné miesto v štruktúre SAŽP prakticky od jej vzniku. Za obdobie viac ako dvoch desaťročí bola transformovaná do rôznych organizačných jednotiek. Zažila fázy rastu v období budovania stredísk environmentálnej výchovy, ale aj fázy úpadku spojené zväčša s obdobiami recesie a slabšieho ekonomického výkonu štátu. Charakter poskytovanej EVV ovplyvnila aj projektová činnosť predovšetkým v rámci európskych štrukturálnych fondov a ich operačných programov. V posledných rokoch došlo aj vplyvom vysokej fluktuácie zamestnancov a častých personálnych zmien na vedúcich pozíciách k strate kontinuity a stagnácii ďalšieho rozvoja. Situácia si žiada aktualizovať úlohy a ukotviť postavenie SAŽP na poli rezortnej environmentálnej výchovy.

Koncepcné

Na medzinárodnej a domácej scéne boli v oblasti environmentálnej politiky, EVVO či VUR prijaté viaceré dokumenty koncepcného charakteru, prinášajúce implikácie pre neformálnu environmentálnu výchovu. V snahe čo najskôr nastúpiť na cestu zmeny a dosiahnuť synergický efekt je nevyhnutné zareagovať na aktuálne témy a výzvy životného prostredia. Prehodnotiť výchovno-vzdelávacie ciele. Rozvíjať také kompetencie, vedomosti, zručnosti, hodnoty a postoje, ktoré mladým ľuďom umožnia tieto výzvy prijať, nie byť nimi porazení.

Realizačné

V kvalite, ale tiež kvantite poskytovanej neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania došlo na Slovensku po roku 1993 k výrazným posunom. Vzrástol počet lektorov a odborných pracovníkov environmentálnej výchovy ako aj ponuka aktivít, publikácií a programov. Neformálnu EVVO v súčasnosti zabezpečujú organizácie rezortu životného prostredia, predovšetkým SAŽP, ŠOP SR, SMOPaJ, Národná ZOO Bojnice a SBM. Realizácia environmentálnej výchovy v rezorte je však živelná, zotrvačná, vyvíja sa izolovane od odborných zdrojov vo svete, ako aj bez spolupráce s relevantnými inštitúciami, hlavne v oblasti školstva. Odhadujeme, že naprieč Slovenskom pôsobí v environmentálnej výchove približne 120 subjektov rôzneho typu a rozsahu činnosti. Vznikajú nové centrá na úrovni samosprávnych krajov. Súkromné firmy zaraďujú environmentálnu výchovu do predmetu svojho podnikania. Činnosť menovaných subjektov však nie je vzájomne zosúladená, zaznamenávaná a posudzovaná. Vystáva potreba národnej koordinácie, zvyšovania kvality environmentálnej výchovy a jej cielenej podpory.

Pedagogicko-didaktické

Z aktuálnych problémov, ktoré ovplyvňujú kvalitu poskytovanej environmentálnej výchovy možno na prvé miesto zaradiť chýbajúcu komunikáciu a koordináciu medzi neformálnou a formálnou sférou, ktorá by

viedla k aktualizácii kurikulárneho obsahu environmentálnej výchovy či k implementácii širšieho spektra zážitkových metód a foriem. Na Slovensku tiež absentuje výskum cielene zameraný na efektívnosť výučby environmentálnej výchovy a dosahovanie jej cieľov stanovených ŠPÚ v prierezovej téme. Učitelia základných a stredných škôl musia implementovať environmentálnu výchovu do výučby svojich predmetov, ale častokrát nemajú žiadne skúsenosti, potrebné kompetencie a ani vzťah. Ide aj o dôsledok nedostatočnej univerzitnej prípravy učiteľov na výkon svojej pedagogickej profesie v tejto oblasti. V súčasnosti tiež nie je známa štruktúra koordinátorov environmentálnej výchovy v SR, a to tak z pohľadu ISCED, ich profesijného zamerania, disponibilnej hodinovej kapacity určenej na EVV, ako aj z hľadiska štruktúry tém a oblastí, do ktorých smeruje ich činnosť. Funkcia koordinátora environmentálnej výchovy je navyše riaditeľom škôl len odporúčaná (*Metodické usmernenie k zavádzaniu prierezovej témy Environmentálna výchova, ŠPÚ*). Jeho pozícia na škole je slabá, bez koncepcnej legislatívnej a finančnej podpory či systematického vzdelávania.

Lýdia Hlavatá, 13 rokov, ZŠ s MŠ, Trstice 647, Trstice

STRATEGICKÁ ČASŤ

- 2 Strategické zámery a priority
- 2.1 Vízia a strategický cieľ
- 2.2 Postavenie a pozícia
- 2.3 Výchovno-vzdelávacie poslanie a ciele
- 2.4 Cieľové skupiny
- 2.5 Kľúčové témy
- 2.6 Prioritné oblasti a ciele

2

Kristína Dvořáková, 14 rokov, ZŠ s MŠ, Tajovského 2, Badín

2 Strategické zámery a priority

Strategická časť je hnacím prvkom pre realizáciu environmentálnej výchovy a vzdelávania v SAŽP na najbližšie roky. Opiera sa o analýzu súčasného stavu a výstupy interných diskusií a úvah v úzkej spolupráci s MŽP SR. Predovšetkým však vychádza z vnútornej potreby samotných zamestnancov pracovať na sebe, zlepšovať sa a poskytovať kvalitnú environmentálnu výchovu.

2.1 Vízia a strategický cieľ

Vízia 2030: Slovenská agentúra životného prostredia je lídrom a koordinátorom v oblasti neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania na Slovensku.

SAŽP vníma a používa svoj imidž ako dôležitú súčasť a zároveň nástroj environmentálnej výchovy. Reprezentuje priestor, ktorý smerom dovnútra aj von poskytuje príklady pre realizáciu princípov udržateľného rozvoja (UR) v praxi. Záleží jej na stope, ktorú zanecháva v mieste svojho pôsobenia. V rámci svojej činnosti na úseku EVVO agentúra tvorí a zabezpečuje kvalitné celoslovenské programy environmentálnej výchovy, spĺňajúce aktuálne požiadavky štátnej environmentálnej politiky v tejto oblasti. Má vytvorený systém a podmienky pre vzdelávanie učiteľov a koordinátorov EV. Ponuka aktivít je zároveň dostatočne pružná a inovatívna. SEV Dropie prevádzkuje ako jedinečné modelové centrum pre zmenu klímy regionálneho, rezortného aj národného významu. SAŽP prispieva k neustálemu skvalitňovaniu systému neformálnej EVVO na Slovensku zabezpečením národnej koordinácie vo vybraných oblastiach, pričom vytvára vhodné prostredie a príležitosti pre spoluprácu, sieťovanie a výskum v rámci rezortu i mimo neho.

Strategický cieľ: Zvýšiť kvalitu a efektivitu EVVO v celoslovenskom meradle, a to realizáciou opatrení zameraných na rozvoj vnútorných kapacít, skvalitnenie vlastnej ponuky programov EV, budovanie modelového strediska environmentálnej výchovy a zabezpečovanie národnej koordinácie.

Vyhlásenie (slogan): Vykroč s nami na zelenú

Týmto vyhlásením chceme demonštrovať náš vnútorný záujem o vykročenie na cestu zmeny, cestu vlastného príkladu a angažovanosti. Chceme byť súčasťou riešení, nie súčasťou problému. Zároveň pozývame všetkých, aby sa pridali k nám a spravili svoj „malý krok pre človeka, ale veľký skok pre ľudstvo“. Uvedomujeme si, že to nie je cesta jednoduchá ani priamočiara, ale je nezvratná. Ale aj kroky späť sú krokmi k cieľu.

2.2 Postavenie a pozícia

V rámci rezortu životného prostredia má SAŽP postavenie odbornej organizácie s celoslovenskou pôsobnosťou. Je centrom, ktorým prechádzajú toky aktuálnych environmentálnych informácií. Organizačná zložka environmentálnej výchovy a vzdelávania má byť akýmsi **transformátorom** týchto informácií do podoby zrozumiteľnej cieľových skupinám. Za týmto účelom používa účinné výchovno-vzdelávacie metódy a postupy, rešpektujúce špecifiká a požiadavky danej skupiny.

Celoslovenská pôsobnosť súčasne predurčuje charakter environmentálnej výchovy v SAŽP k realizácii takých programov a aktivít, ktoré majú **celoplošný dopad**. V tomto ponímaní bude agentúra upriamovať pozornosť na pedagógov (vrátane študentov pedagogických fakúlt), koordinátorov a odborných pracovníkov EV, na **vytváranie podmienok a metodickú podporu** pre realizáciu environmentálnej výchovy v ich každodennej praxi. Súčasne sa bude orientovať na **systémové kroky** a opatrenia podporujúce celkové skvalitnenie EVVO na Slovensku.

Fundamentálnym predpokladom pre dosahovanie nastavených cieľov koncepcie je vytváranie nevyhnutných nástrojov, personálnych a finančných podmienok zo strany zriaďovateľa. Vybudovanie cestičiek spo-

lupráce medzi odborními agentúry, v rámci rezortu i mimo neho. Zásadné je však aj vybavenie pracovníkov EV náležitými didaktickými zručnosťami a spôsobilosťami sprostredkovať dôležité environmentálne informácie inovatívnym a zážitkovým spôsobom.

2.3 Výchovno-vzdelávacie poslanie a ciele

Environmentálna výchova je celoživotný proces ovplyvňovania jednotlivca, jeho vedomostí, zručností, hodnôt a postojov, v snahe o dosiahnutie udržateľného rozvoja (UR).

Stotožňujeme sa s **výchovno-vzdelávacími cieľmi** pre udržateľný rozvoj identifikovanými UNESCO (príloha 1 – časť Strategické a rámcové dokumenty), ktoré by sa mali stať integrálnou súčasťou všetkých oblastí výchovy a vzdelávania, nielen tej environmentálnej. Z tohto pohľadu môžeme hovoriť o tzv. „environmentálnej výchove pre udržateľný rozvoj“ (EVUR).

Naším poslaním a charakteristickou črtou environmentálnej výchovy SAŽP zastúpenou naprieč spektrom aktivít je snaha **pozitívne ale kriticky myslieť a byť schopný zmeny**. Vytvárať atraktívnu predstavu o „zelenej“ budúcnosti a schopnosti jednotlivca túto budúcnosť tvoriť a ovplyvňovať. Prezentovať pozitívne príklady a byť pozitívnym príkladom. Predkladať rôzne perspektívy a pohľady, nie však definitívne riešenia. Podporovať kreativitu a spoluprácu. Povzbudzovať verejnú hrdosť a radosť z vlastného uvedomeného správania a prenášať ju na svoje okolie. Žiť zodpovedne, morálne a moderne tu a teraz.

EVVO realizujeme komplexne, uplatňovaním troch vzájomne prepojených prístupov (oblastí), ktoré nám umožňujú rozvíjať a posilňovať nasledujúce **klúčové kompetencie**:

O životnom prostredí (POZNAJ) – nadobúdanie včasných a relevantných informácií:

Porozumenie fungovaniu prírodných, spoločenských a ekonomických systémov a ich vzájomnému prepojeniu.

Vedomosti o aktuálnom stave a problémoch životného prostredia s dôrazom na zmenu klímy.

Vedomosti o efektívnych stratégiách a nástrojoch pre udržateľný rozvoj.

Schopnosť posudzovať nové informácie, problémy a riešenia kriticky, z rôznych hľadísk UR (environmentálne, ekonomické, sociálne).

V životnom prostredí (MYSLI) – formovanie myslenia, hodnôt a postojov v lokálnom prostredí:

Zodpovednosť, kontakt a emocionálny vzťah so svojim najbližším životným prostredím (škola, obec, región). Záujem a vnútorná motivácia na riešení jeho problémov.

Schopnosť rozmyšľať v súvislostiach a v kontextoch udržateľného rozvoja.

Schopnosť strategicky, tvorivo a kriticky myslieť.

Schopnosť formulovať vlastné názory a postoje vo vzťahu k životnému prostrediu, prijímať vlastné závery a navrhovať vlastné riešenia.

Pre životné prostredie (KONAJ) – nácvik zručností pre aktívne ovplyvňovanie svojho okolia:

Vedomie vlastného vplyvu a schopnosti meniť svoje okolie. Byť schopný zmeny.

Zručnosti pre aplikáciu nadobudnutých poznatkov, princípov a stratégií v každodennom živote.

Schopnosť spolupracovať a riešiť problémy participatívne v skupine.

Zručnosti potrebné pre občiansku angažovanosť. Schopnosť komunikovať, konať a aktívne sa podieľať na verejnom dianí.

Podrobné rozpracovanie didaktiky environmentálnej výchovy v SAŽP bude predmetom samostatnej aktivity v rámci Opatrenia 2.1 Koncepcné zabezpečenie praktickej EVVO.

2.4 Kľúčové témy

Dominantné témy EVVO vyplývajú pre SAŽP jednak z jej postavenia ako odbornej organizácie rezortu životného prostredia s celoslovenskou pôsobnosťou, ako aj z aktuálnych potrieb environmentálnej politiky. Rovnako dôležité je zohľadniť výsledky analýzy obsahu EVVO (príloha 1 – časť Aktuálny stav realizácie neformálnej EVVO), posilniť málo obsadzované témy, podporiť celospoločenskú snahu o výchovu a vzdelávanie pre udržateľný rozvoj a ďalšie súvisiace pedagogicko-didaktické smery.

Prehľad kľúčových tém v rámci činnosti SAŽP na úseku EVVO do roku 2030 z pohľadu určujúcich faktorov:

Priority env. politiky: zmena klímy, obehové hospodárstvo, predchádzanie vzniku odpadu (PVO), udržateľná výroba a spotreba.

Štatút SAŽP: voda, zmena klímy, ochrana ovzdušia, geológia (envirozátáže, geoparky, OZE), ochrana krajiny (vidiecke a mestské ŽP), odpadové hospodárstvo.

Vzdelávacie okruhy: výchova pre udržateľný rozvoj (VUR), spotrebiteľská výchova, klimatická výchova.

SEV Dropie: zmena klímy, udržateľné poľnohospodárstvo a potravinové systémy, obehové hospodárstvo, predchádzanie vzniku odpadu, ochrana krajiny, spolupráca a dobrovoľníctvo.

Zameranie environmentálnej výchovy v SEV Dropie je determinované jeho zasadením do poľnohospodárskej krajiny regiónu Dolného Žitného ostrova a v nasledujúcich rokoch bude determinované aj jeho prestavbou na modelové centrum zmeny klímy (Climate Change Living Lab). Spojenie týchto tém je logické, keďže poľnohospodárstvo prispieva ku zmene klímy a zároveň je touto zmenou výrazne ovplyvnené.

2.5 Cieľové skupiny

Za nesmierne dôležitú považujeme prácu s učiteľmi (vrátane študentov pedagogických fakúlt). Učiteľov vnímame ako kľúčových mediátorov celospoločenskej zmeny, nie v horizonte budúcich generácií, ale tu a teraz.

Pedagógov považujeme za prioritnú cieľovú skupinu aj z pohľadu postavenia a kapacít SAŽP. Príprava budúcich učiteľov a ich systematická podpora v školskej praxi je pre zvýšenie kvality environmentálnej výchovy nevyhnutná až bazálna. Na strane druhej, opierajúc sa o akútne problémy definované počas poslednej Národnej konferencie EVVO v Nitre (príloha 5), je to aj skupina, ktorej sa nevenuje patričná pozornosť a dôraz.

Prehľad cieľových skupín v rámci činnosti SAŽP na úseku EVVO do roku 2030:

Prioritné: pedagógovia, študenti pedagogických fakúlt, koordinátori a lektori EV.

Štandardné: žiaci a študenti MŠ, ZŠ, SŠ, široká verejnosť.

Špecifické: odborní pracovníci, MVO, podnikatelia, samosprávy, seniori.

SEV Dropie: školy, MVO, samosprávy, podnikatelia, poľnohospodári, odborní pracovníci, študenti fakúlt záhradného a krajinného inžinierstva.

Z pohľadu SEV SAŽP Dropie ide aj o špecifické cieľové skupiny vzťahujúce sa na potenciál regiónu a krajiny. Školská komunita tvorí až 60 % cieľovej skupiny. Zvyšné percento vypĺňajú mimovládne organizácie a dobrovoľníci (projekty na zvyšovanie biodiverzity poľnohospodárskej krajiny Podunajska), samosprávy a komunity obcí (poradenstvo a konzultácie pri realizácii praktických opatrení), poľnohospodári a podnika-

telia (vzdelávanie v oblasti udržateľného manažmentu v kontexte zmeny klímy), odborní pracovníci (spolupráca na odbornom vzdelávaní, konzultácie, výskum). Samosprávy a miestni podnikatelia sú kľúčovou skupinou, pretože disponujú reálnymi kompetenciami ovplyvňovať procesy a zmeny v krajine.

2.6 Prioritné oblasti a ciele

Prioritné oblasti boli sformulované v zmysle strategických zámerov a sú výsledkom konsenzu medzi aktérmi početných diskusií a dotknutých odborov na úrovni SAŽP a MŽP SR. Každá oblasť uvádza špecifický cieľ, ktorý chceme do roku 2030 dosiahnuť a vytýčené opatrenia na jeho dosiahnutie. Podrobný popis opatrení sa nachádza v akčnej časti koncepcie.

OBLASŤ 1 Rozvoj kapacít pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ: Do roku 2030 zabezpečiť kvalitné ľudské zdroje, materiálnu, technickú a finančnú podporu pre realizáciu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v SAŽP. Zlepšiť environmentálne správanie a výkon SAŽP pre životné prostredie.

Opatrenie 1.1	Rozvoj ľudských zdrojov
Opatrenie 1.2	Vytvorenie priestorových kapacít a ich materiálno-technické vybavenie
Opatrenie 1.3	Zlepšenie environmentálneho imidžu SAŽP

OBLASŤ 2 Inovácia a skvalitnenie ponuky EVVO

Špecifický cieľ: Do roku 2030 vybudovať ucelenú ponuku programov environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v SAŽP, ktorá bude pružne reagovať na prioritné témy a výzvy rezortu životného prostredia s rešpektovaním potrieb EVVO na Slovensku.

Opatrenie 2.1	Koncepčné zabezpečenie praktickej EV
Opatrenie 2.2	Vytvorenie vzdelávacích programov pre kľúčové a špecifické cieľové skupiny
Opatrenie 2.3	Vývoj moderných interaktívnych programov, aplikácií a pomôcok
Opatrenie 2.4	Realizácia celoslovenských podujatí pre odbornú a širokú verejnosť
Opatrenie 2.5	Systematická tvorba metodických a informačných zdrojov

OBLASŤ 3 Modelové stredisko environmentálnej výchovy (SEV)

Špecifický cieľ: Do roku 2030 vybudovať sebestačné SEV s personálnymi, prevádzkovými a materiálno-technickými kapacitami pokrývajúcimi potreby environmentálnej výchovy v rámci regiónu Dolného Žitného ostrova a súčasne modelového strediska rezortu životného prostredia.

Opatrenie 3.1	Rozvoj kapacít a inštitucionálne zabezpečenie SEV Dropie
Opatrenie 3.2	Inovácia a skvalitnenie ponuky SEV Dropie
Opatrenie 3.3	Marketing a PR SEV Dropie

OBLASŤ 4 Národná koordinácia

Špecifický cieľ: Do roku 2030 vytvárať na národnej úrovni nástroje pre koordináciu a zlepšenie kvality neformálnej EVVO s cieľom zabezpečiť informačnú bázu a výmenu poznatkov, zlepšovať kvalifikáciu odborných pracovníkov, rozvíjať spoluprácu a výskum v tejto oblasti.

Opatrenie 4.1	Zvyšovanie kvality neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania
Opatrenie 4.2	Budovanie informačného systému pre neformálnu EVVO
Opatrenie 4.3	Tvorba partnerstiev, spolupráca a sieťovanie (networking)

AKČNÁ ČASŤ

3 Plán na dosiahnutie cieľov

3.1 Popis opatrení v prioritných oblastiach

3.2 Ročné hodnotiace cykly

3

ygrafická, Bratislava

3 Plán na dosiahnutie cieľov

Cestu k naplneniu našej vízie reprezentuje akčná časť koncepcie. Pozostáva z bližšieho popisu opatrení v jednotlivých prioritných oblastiach, definuje spôsob evalvácie a spätnej väzby. Navigáciou na vytýčenej ceste by sa mali stať tzv. ročné akčné plány pre realizáciu konkrétnych aktivít koncepcie.

3.1 Popis opatrení v prioritných oblastiach

Opatrenia pozostávajú z konkrétnych aktivít, ktoré je potrebné realizovať pre dosiahnutie cieľov v stanovených prioritných oblastiach. Pre každú aktivitu uvádzame jej cieľovú skupinu, zodpovednosť za realizáciu, možnosti financovania, rámcový termín realizácie a merný ukazovateľ splnenia aktivity.

OBLASŤ 1 Rozvoj kapacít pre realizáciu EVVO

Špecifický cieľ: Do roku 2030 zabezpečiť kvalitné ľudské zdroje, materiálnu, technickú a finančnú podporu pre realizáciu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v SAŽP. Zlepšiť environmentálne správanie a výkon SAŽP pre životné prostredie.

Opatrenie 1.1 Rozvoj ľudských zdrojov

Aktivita 1.1.1	Zabezpečenie profesijného rastu prostredníctvom rozvoja softskills a hardskills
Cieľová skupina	interní zamestnanci SAŽP
Zodpovednosť a spolupráca	odbor personalistiky, odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor komunikácie a osvetu
Financovanie	rozpočet SAŽP, národný projekt
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	1 – 2 druhy školení ročne

Pozn. Témy školení: didaktické zručnosti, lektorská spôsobilosť, facilitácia a mentoring, sociálne médiá, komunikačné a manažérske zručnosti (softskills), evaluačné metódy a nástroje, verejné obstarávanie, interaktívne tabule, legislatíva, kľúčové témy – výchova pre UR, klimatická výchova, obehové hospodárstvo, udržateľné poľnohospodárstvo a potravinové systémy (hardskills).

Aktivita 1.1.2	Zavedenie kolegiálnej podpory, spätnej väzby a mentoringu
Cieľová skupina	interní zamestnanci SAŽP
Zodpovednosť a spolupráca	odbor personalistiky, odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2025
Ukazovateľ	realizovaná kolegiálna podpora a mentoring

Aktivita 1.1.3	Definovanie profesijných požiadaviek pre pozíciu špecialista EVV
Cieľová skupina	uchádzači o zamestnanie na OEVV
Zodpovednosť a spolupráca	odbor personalistiky
Financovanie	-
Termín	2021
Ukazovateľ	vypracované požiadavky

Aktivita 1.1.4	Harmonizácia platov OEVV na úroveň odborných zamestnancov
Cieľová skupina	interní zamestnanci OEVV SAŽP
Zodpovednosť a spolupráca	manažment SAŽP, odbor personalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2023
Ukazovateľ	zvýšené platy

Aktivita 1.1.5	Nastavenie systému medziodborovej spolupráce v rámci SAŽP
Cieľová skupina	interní zamestnanci SAŽP
Zodpovednosť a spolupráca	manažment SAŽP, jednotlivé odbory SAŽP
Financovanie	-
Termín	2021
Ukazovateľ	nastavený systém

Pozn. Spolupráca v rámci portálu environmentálnej výchovy, pri príprave projektov, odborné konzultácie a gestorstvo programov a súťaží. Možnou cestou zabezpečenia spolupráce je napríklad pracovné zazmluvnenie minimálne jedného pracovníka v rámci každého odboru na 10 % jeho činnosti pre EVVO.

Aktivita 1.1.6	Vymedzenie činností súvisiacich so zabezpečovaním národnej koordinácie na úseku neformálnej EVVO v štatúte SAŽP
Cieľová skupina	interní zamestnanci SAŽP
Zodpovednosť a spolupráca	manažment SAŽP
Financovanie	-
Termín	2020
Ukazovateľ	doplnený štatút SAŽP o nové činnosti

Pozn. Dôvodom tohto opatrenia je vytvorenie mandátu SAŽP na zabezpečovanie vybraných aktivít národnej koordinácie, ako je realizácia grantových alebo certifikačných programov, či tvorba informačného systému v tejto oblasti.

Aktivita 1.1.7	Budovanie externých personálnych kapacít
Cieľová skupina	univerzity, centrá dobrovoľníctva, seniorské občianske združenia, MVO
Zodpovednosť a spolupráca	manažment SAŽP, odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2025
Ukazovateľ	kontaktné stretnutia, uzavreté zmluvy o spolupráci

Pozn. Nadviazanie spolupráce napríklad s vysokými školami (prírodovedné, pedagogické fakulty, fakulty masmediálnej komunikácie), Centrom dobrovoľníctva v BB či OZ AKSEN (aktívny senior).

Opatrenie 1.2 Vytvorenie priestorových kapacít a ich materiálo-technické vybavenie

Aktivita 1.2.1	Budovanie náučného areálu – vonkajšej Enviroučebne prostredníctvom interaktívnych prvkov a praktických ukážok
Cieľová skupina	školy, pedagógovia, verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor prevádzky a správy majetku, odbor komunikácie a osvetu
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje – národný projekt, Envirofond
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	1 – 2 prvky a úprava areálu ročne

Aktivita 1.2.2	Budovanie vnútornej Enviroučebne
Cieľová skupina	školy, pedagógovia, verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor prevádzky a správy majetku, odbor komunikácie a osvetu
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje – národný projekt, Envirofond
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	miestnosť vybavená prezentačnou technikou a interaktívnymi pomôckami pre environmentálnu výchovu

Opatrenie 1.3 Zlepšenie environmentálneho imidžu SAŽP

Aktivita 1.3.1	Vypracovanie ekokódexu a internej smernice s cieľom znížiť ekologickú stopu organizácie a zvýšiť environmentálne povedomie zamestnancov
Cieľová skupina	interní zamestnanci SAŽP
Zodpovednosť a spolupráca	manažment SAŽP, odbor komunikácie a osvetu, odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor prevádzky a správy majetku, odbor ekonomiky a ďalšie odbory SAŽP
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje
Termín	2020 – 2022
Ukazovateľ	vypracovaný ekokódex a jeho transformácia do vnútorných smerníc, vyhodnocované ukazovatele ekologickej stopy

Pozn. Ekokódex zavedie opatrenia a vytvorí podmienky, ktoré budú zamestnancom umožňovať napĺňanie environmentálnych princípov v každodennej praxi, čo bude viesť k zníženiu dopadov organizácie na životné prostredie. Zároveň stanoví indikátory, ktoré umožnia sledovať a vyhodnocovať ekologickú stopu organizácie. V neposlednom rade sa vytvorí efektívny systém interpretácie dosiahnutých výsledkov, ktorý bude slúžiť aj na zlepšovanie environmentálneho imidžu SAŽP.

Aktivita 1.3.2	Informačné a vzdelávacie workshopy k uplatňovaniu ekokódexu
Cieľová skupina	interní zamestnanci SAŽP
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor komunikácie a osvetu a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2022 – 2030
Ukazovateľ	1 – 2 školenia ročne, počet zúčastnených

Pozn. Školenia spájajú s hromadnými akciami pre zamestnancov, napr. pri príležitosti Dňa Zeme.

Aktivita 1.3.3	Vypracovať plán na zlepšenie ekoimidžu SAŽP a jeho postupná realizácia
Cieľová skupina	interní zamestnanci SAŽP
Zodpovednosť a spolupráca	odbor komunikácie a osvetu, odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP a doplnkové zdroje
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	vypracovaný a napĺňaný plán

Pozn. Návrhy na konkrétne aktivity: názorné adaptačné a mitigačné opatrenia v dôsledku zmeny klímy (vertikálna stena, dažďová záhrada), bezbariérové prístupy, vyvýšené záhony, prezentačné kútiky, burza tovaru, priestorové prvky z odpadu, motivačné slogany a heslá, sociálne siete, kampane a festivaly, významné environmentálne dni (VED), propagácia prostredníctvom médií.

OBLASŤ 2 Inovácia a skvalitnenie ponuky EVVO

Špecifický cieľ: Do roku 2030 vybudovať ucelenú ponuku programov environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v SAŽP, ktorá bude pružne reagovať na prioritné témy a výzvy rezortu životného prostredia s rešpektovaním potrieb EVVO na Slovensku.

Opatrenie 2.1 Konceptné zabezpečenie praktickej EV

Aktivita 2.1.1	Príprava a realizácia pilotných environmentálnych výučbových programov (EVP) pre školy podľa jednotnej metodiky
Cieľová skupina	materské, základné, stredné školy na území BBSK
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie, odbor prevádzky a správy majetku, odbor komunikácie a osvetu a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, Granty EHP a Nórska
Termín	2020 – 2023
Ukazovateľ	vypracovaný min. 1 program v každej vekovej kategórii

Pozn. Navrhované vekové kategórie: MŠ – 1. ročník ZŠ, 2. – 5. ročník ZŠ, 6. – 9. ročník ZŠ, SŠ. Realizácia programov bude slúžiť na overovanie a vývoj metodík a didaktiky EV, pre realizáciu študentskej praxe a tiež ako aktívny príspevok SAŽP k formovaniu environmentálneho povedomia v mieste svojho pôsobenia.

Aktivita 2.1.2	Overenie metodiky EVP a tvorba vlastnej didaktiky EV
Cieľová skupina	-
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie
Financovanie	rozpočet SAŽP, granty EHP a Nórska
Termín	2020 – 2023
Ukazovateľ	vypracovaná didakticko-metodická časť pre prípravu EVP

Pozn. Jednotná metodika tvorby EVP bude nastavená aj s ohľadom na pripravovaný Climate Change Living Lab a regionálne špecifiká SEV Dropie. Vytvorená didaktika EV bude slúžiť ako východisko pre vzdelávanie učiteľov, koordinátorov EV ako aj študentov pedagogických fakúlt.

Aktivita 2.1.3	Realizácia EVP prostredníctvom externých kapacít
Cieľová skupina	študenti VŠ, dobrovoľníci, seniori
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2023 – 2030
Ukazovateľ	programy zrealizované prostredníctvom externých kapacít, počet externistov

Pozn. Zapojenie študentov, dobrovoľníkov či seniorov do prípravy a realizácie programov poskytovaných OEVV v BB a v SEV Dropie s cieľom pokryť dopyt zo strany škôl, poskytnúť priestor pre výskum a prax v oblasti praktickej EV. Zapojiť študentov špeciálnej pedagogiky do prípravy EVP pre znevýhodnené skupiny.

Opatrenie 2.2 Vytvorenie vzdelávacích programov pre kľúčové a špecifické cieľové skupiny

Aktivita 2.2.1	Vypracovanie žiadosti o vydanie oprávnenia na poskytovanie inováčného vzdelávania
Cieľová skupina	učitelia materských, základných a stredných škôl
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020
Ukazovateľ	vypracovaná a podaná žiadosť na MŠVVaŠ SR

Aktivita 2.2.2	Vytvorenie programov inováčného vzdelávania pre pedagógov na kľúčové témy
Cieľová skupina	učitelia materských, základných a stredných škôl
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	vypracované a realizované programy

Pozn. Učitelia by mali mať možnosť zlepšovať svoje kompetencie prostredníctvom ucelenej ponuky programov inováčného vzdelávania. Ku kľúčovým témam v zmysle strategickej časti tejto koncepcie radíme: zmena klímy, obehové hospodárstvo, predchádzanie vzniku odpadu (PVO), udržateľná výroba a spotreba, výchova pre UR a ďalšie. Programy je možné zamerať aj na nadobúdanie zručností pri písaní projektov EVVO či regionálnu environmentálnu výchovu.

Aktivita 2.2.3	Vytvorenie vzdelávacích programov pre budúcich učiteľov v spolupráci s pedagogickými fakultami
Cieľová skupina	študenti pedagogických fakúlt
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje
Termín	2028 – 2030
Ukazovateľ	vypracované a realizované programy, počet študentov

Pozn. Súčasťou vzdelávacieho programu bude aj nadobúdanie praktických skúseností prostredníctvom realizácie vybraných EVP.

Aktivita 2.2.4	Vytvorenie vzdelávacích programov pre špecifické cieľové skupiny s využitím inovatívnych foriem a prístupov
Cieľová skupina	podnikatelia, seniori, špeciálne školy a i.
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje
Termín	2028 – 2030
Ukazovateľ	vypracované a realizované programy

Pozn. Využitie e-learningu, ponuka zeleného teambuildingu pre firmy a pod.

Opatrenie 2.3 Vývoj moderných interaktívnych programov, aplikácií a pomôcok

Aktivita 2.3.1	Vývoj alebo aktualizácia aplikácií ako súčasť portálu EV
Cieľová skupina	školy a verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky, odbor informačných systémov
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	vytvorená alebo aktualizovaná aplikácia ročne

Aktivita 2.3.2	Zapojenie škôl do tvorby interaktívnych aplikácií a pomôcok
Cieľová skupina	študenti technických odborov
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor informačných systémov
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	zapojené školy

Pozn. Zapojenie formou aktivít podnecujúcich spoluprácu, ale aj rozšírenie existujúcich súťaží (napr. Zeleného sveta) o nové kategórie, prípadne priamym zadaním ročníkovej práce a pod. Tvorba virtuálnych a praktických pomôcok.

Aktivita 2.3.3	Realizácia dlhodobých edukačných programov a projektov typu „citizen science“ na báze internetových portálov
Cieľová skupina	školy a verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky, odbor informačných systémov
Financovanie	projektová činnosť (LIFE, národný projekt a i.)
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	realizované projekty

Pozn. Pokračovať v udržiavaní portálu Na túru s NATUROU. Udržiavať a aktualizovať program Ekologická stopa a Enviróza. Pripravovať nové programy, napr. Monitoring kvality ovzdušia, Plastová stopa (kalkulačka a edukačný portál), Adoptuj si svoju riekú (zber odpadu, určovanie kvality povrchových vôd), inšpirácia českým projektom CO₂ liga.sk pod.

Opatrenie 2.4 Realizácia celoslovenských podujatí pre odbornú a širokú verejnosť

Aktivita 2.4.1	Budovanie Festivalu Zeme ako kľúčového reprezentatívneho podujatia
Cieľová skupina	školy a verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor komunikácie a osvetu a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje (národný projekt, Envirofond)
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	zrealizovaný festival 1 x ročne

Aktivita 2.4.2	Zostavenie súboru podujatí pre verejnosť pri príležitosti vybraných významných environmentálnych dní (VED)
Cieľová skupina	verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	odbor komunikácie a osvetu, odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor komunikácie a osvetu a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, projektová činnosť (Envirofond)
Termín	2020 – 2025
Ukazovateľ	každoročne realizované podujatia k VED

Aktivita 2.4.3	Realizácia informačných kampaní, festivalov a konferencií
Cieľová skupina	školy, odborná a laická verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	odbor komunikácie a osvetu, odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, projektová činnosť (NP, Envirofond)
Termín	2025 – 2030
Ukazovateľ	zrealizované kampane/festivaly/konferencie

Pozn. V súčasnosti OEVV realizuje festival ŠÍŠKA a festival Zeme.

Opatrenie 2.5 Systematická tvorba metodických a informačných zdrojov

Aktivita 2.5.1	Vytvorenie jednotného logotypu a dizajnu pre publikácie EV
Cieľová skupina	-
Zodpovednosť a spolupráca	odbor komunikácie a osvetu, odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020
Ukazovateľ	doplnený dizajn manuál

Aktivita 2.5.2	Nastavenie systému prípravy metodických materiálov
Cieľová skupina	materské, základné a stredné školy, pedagógovia, študenti pedagogických smerov
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie, odbor komunikácie a osvetu, ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, projektová činnosť
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	prípravená/vydaná príručka ročne

Pozn. Premyslieť štruktúru, tematické zameranie a harmonogram prípravy metodických materiálov. Publikácie môžu vychádzať z nosnej environmentálnej témy v danom roku s cieľom využiť výstupy školských programov a súťaží. Postupná aktualizácia starších materiálov v zmysle novej metodiky a dizajnu. Príprava publikácií v rámci vzdelávacích programov.

OBLASŤ 3 Modelové stredisko environmentálnej výchovy (SEV)

Špecifický cieľ: Do roku 2030 vybudovať sebestačné SEV s personálnymi, prevádzkovými a materiálno-technickými kapacitami pokrývajúcimi potreby environmentálnej výchovy v rámci regiónu Dolného Žitného ostrova a súčasne modelového strediska rezortu životného prostredia.

Opatrenie 3.1 Rozvoj kapacít a inštitucionálne zabezpečenie SEV Dropie

Aktivita 3.1.1	Vymedzenie činnosti SEV Dropie v štatúte SAŽP
Cieľová skupina	-
Zodpovednosť a spolupráca	manažment SAŽP
Financovanie	-
Termín	2020
Ukazovateľ	doplnený štatút SAŽP o SEV Dropie

Pozn. Dôvodom tohto opatrenia je pripravovaný PDP projekt v rámci Grantov EHP a Nórska, kde sa požaduje preukázanie jedinečného postavenia SAŽP.

Aktivita 3.1.2	Vybudovanie personálnych kapacít modelového SEV
Cieľová skupina	-
Zodpovednosť a spolupráca	manažment SAŽP
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje
Termín	2023
Ukazovateľ	vytvorené funkčné miesta v SEV Dropie

Pozn. Navrhovaná štruktúra personálneho obsadenia: vedúci SEV, 1 administratívny pracovník, 5 prevádzkových pracovníkov (1 údržbár/šofér, 1 záhradník, 3 upratovačky), 3 programoví pracovníci.

Aktivita 3.1.3	Materiálno-technické vybavenie modelového SEV
Cieľová skupina	-
Zodpovednosť a spolupráca	manažment SAŽP, sekcia ekonomiky a prevádzky, SEV Dropie
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje
Termín	2023
Ukazovateľ	SEV Dropie vybavené jednotlivými prvkami

Pozn. Pre plynulú prevádzku a zabezpečenie aktivít strediska je potrebné: zaobstarať 8-miestne auto, pomôcky, výpočtovú techniku a IKT, rekonštruovať pozorovateľne a budovy, vybudovať náučný areál.

Opatrenie 3.2 Inovácia a skvalitnenie ponuky SEV Dropie

Aktivita 3.2.1	Zadefinovanie činnosti a programovej ponuky SEV Dropie z hľadiska budovania Climate Change Living Lab CEE Dropie a z kľúčových tém regiónu
Cieľová skupina	školy, starostovia, odborníci a široká verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	MŽP SR (príslušné sekcie a odbory), odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie a ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, granty EHP a Nórska
Termín	2023
Ukazovateľ	vytvorená programová ponuka

Aktivita 3.2.2	Vytvorenie interaktívnej samoobslužnej environmentálnej náučnej lokality (ENL) v areáli SEV Dropie s potenciálom rozšírenia na celé CHVÚ Ostrovné lúky
Cieľová skupina	rodiny s deťmi, široká verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	SEV Dropie
Financovanie	rozpočet SAŽP, projektová činnosť (Envirofond a iné)
Termín	2023 – 2028
Ukazovateľ	vytvorená samoobslužná ENL a tlačný sprievodca

Aktivita 3.2.3	Využívanie potenciálu SEV Dropie a okolitej krajiny na vedecko-výskumné účely
Cieľová skupina	SAV, univerzity
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, SEV Dropie
Financovanie	rozpočet SAŽP, partnerské projekty
Termín	2023 – 2030
Ukazovateľ	nastavený systém spolupráce s vedeckou obcou

Pozn. Realizácia vedy a výskumu v SEV Dropie môže priniesť praktické výsledky pre skvalitnenie prevádzky aj programov environmentálnej výchovy. Zároveň môže poskytovať dôležitú spätnú väzbu k efektívnosti realizovaných opatrení v krajine.

Opatrenie 3.3 Marketing a PR SEV Dropie

Aktivita 3.3.1	Vytvorenie loga a dizajn manuálu SEV Dropie
Cieľová skupina	-
Zodpovednosť a spolupráca	odbor komunikácie a osvetly, SEV Dropie
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2023
Ukazovateľ	vytvorený dizajn manuálu SEV Dropie

Aktivita 3.3.2	Spracovanie komunikačnej stratégie pre SEV Dropie
Cieľová skupina	-
Zodpovednosť a spolupráca	odbor komunikácie a osvetly, SEV Dropie
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2025
Ukazovateľ	spracovaná komunikačná stratégia SEV Dropie

Pozn. Komunikačná stratégia by mala zahŕňať: lokálny komunikačný a mediálny plán, spracovaný osobitne pre cieľové skupiny, web stránku, označenia ACR, interpretačný plán k realizovaným opatreniam a pod.

OBLASŤ 4 Národná koordinácia

Špecifický cieľ: Do roku 2030 vytvárať na národnej úrovni nástroje pre koordináciu a zlepšenie kvality neformálnej EVVO s cieľom zabezpečiť informačnú bázu a výmenu poznatkov, zlepšovať kvalifikáciu odborných pracovníkov, rozvíjať spoluprácu a výskum v tejto oblasti.

Opatrenie 4.1 Zvyšovanie kvality neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania

Aktivita 4.1.1	Zabezpečenie grantového programu na podporu realizácie neformálnej EVVO
Cieľová skupina	občianske združenia, neziskové organizácie, záujmové združenia právnických osôb, nadácie
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, Sekretariát Zeleného vzdelávacieho fondu
Financovanie	donori, MŽP SR, rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	zrealizované projekty

Pozn. V súčasnosti SAŽP zabezpečuje finančnú podporu neformálnej EVVO v rámci mimovládneho sektora prostredníctvom grantového programu Zelený vzdelávací fond (ZVF). Sekretariát ZVF v roku 2019 zverejnil 3. výzvu na podporu projektov, pričom v rámci predošlých ročníkov bolo podporených viac ako 50 projektov v celkovej hodnote cca 313-tisíc eur. Bol vytvorený stabilný a funkčný nástroj, ktorý je potrebné udržať.

Aktivita 4.1.2	Koordinácia prípravy a vytváranie podmienok pre realizáciu systému certifikácie organizácií poskytujúcich neformálnu EVVO v SR
Cieľová skupina	právnické a fyzické osoby poskytujúce neformálnu EVVO v SR
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor environmentálneho manažérstva a BD, odbor komunikácie a osvetly
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	vytvorený a realizovaný systém vzdelávania

Pozn. SAŽP koordinuje pracovnú skupinu pre vytvorenie certifikačného systému. Základom fungovania takéhoto systému je vytvorenie dostatočných podmienok, personálnych kapacít a finančných nástrojov zo strany zriaďovateľa.

Aktivita 4.1.3	Tvorba systému vzdelávania odborných pracovníkov a koordinátorov environmentálnej výchovy
Cieľová skupina	právnické a fyzické osoby poskytujúce neformálnu EVVO v SR
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP, doplnkové zdroje
Termín	2025 – 2030
Ukazovateľ	realizované vzdelávanie

Pozn. Kvalitu je potrebné zvyšovať aj systematickým vzdelávaním samotných poskytovateľov environmentálnej výchovy. Odborní pracovníci by mali disponovať nielen aktuálnymi informáciami, ale tiež potrebnými lektorskými zručnosťami.

Aktivita 4.1.4	Iniciácia a účasť na realizácii výskumných úloh v oblasti EV
Cieľová skupina	vysoke školy, Iuventa, ŠPÚ, SAV, MVO
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2025 – 2030
Ukazovateľ	účasť na realizovaných výskumných úlohách

Pozn. Na Slovensku takmer úplne absentuje relevantný výskum v oblasti efektivity EV, ktorý by poskytoval bázu relevantných údajov pre tvorbu kvalitnejších programov environmentálnej výchovy. Takisto neexistuje ohniskový bod, kde by sa zbierali, vyhodnocovali a interpretovali výsledky čiastkových výskumov.

Opatrenie 4.2 Budovanie informačného systému pre neformálnu EVVO

Aktivita 4.2.1	Tvorba a prevádzkovanie medzirezortného portálu environmentálnej výchovy (ewoboxu)
Cieľová skupina	školská, odborná a laická verejnosť
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania a ďalšie odborné pracoviská SAŽP, štátne a mimovládne organizácie naprieč rezortmi
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	prevádzkovaný portál

Aktivita 4.2.2	Zavedenie systému zberu a vykazovania údajov o poskytovateľoch neformálnej EVVO
Cieľová skupina	právnické a fyzické osoby poskytujúce neformálnu EVVO v SR
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2025
Ukazovateľ	zavedený systém zberu údajov

Aktivita 4.2.3	Evidencia a vedenie databáz v súvislosti s realizáciou neformálnej EVVO
Cieľová skupina	právnické a fyzické osoby poskytujúce neformálnu EVVO v SR
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2025 – 2030
Ukazovateľ	zavedený systém zberu údajov

Pozn. Súčasťou informácií o stave a realizácii EV môže byť databáza koordinátorov EV na školách, odborných pracovníkov EV, certifikovaných organizácií, vzdelávacích programov, výskumných úloh a pod.

Aktivita 4.2.4	Iniciácia vzniku metodicko-edičného centra a rady pre EVVO
Cieľová skupina	odborníci zo štátnych a mimovládnych organizácií, predovšetkým rezortu životného prostredia a školstva
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, odbor komunikácie a osvetu
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	zriadené centrum a rada

Pozn. Tento orgán by koordinoval prípravu a tlač publikácií, časopisu, metodík a pomôcok vychádzajúcich z potrieb EVVO a cieľových skupín. Členmi rady by boli zástupcovia štátnych a mimovládnych organizácií z rôznych rezortov. Rada môže fungovať napríklad pri Komisii MŽP SR pre EVVO. Potrebné je vyriešiť personálne a finančné zabezpečenie edičného centra a jeho inštitucionálne začlenenie.

Opatrenie 4.3 Tvorba partnerstiev, spolupráca a sieťovanie (networking)

Aktivita 4.3.1	Koordinácia medzirezortnej pracovnej skupiny pre vytvorenie funkčného systému EVVO v SR
Cieľová skupina	štátne a mimovládne organizácie z rôznych rezortov, samosprávy
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2030
Ukazovateľ	zrealizované koordinačné stretnutia

Aktivita 4.3.2	Organizácia zasadnutí Komisie MŽP SR pre EVVO a vyhodnocovanie opatrení Rezortnej koncepcie EVVO do roku 2025.
Cieľová skupina	zástupcovia štátnych organizácií z rôznych rezortov, MVO, akademickej obce, samosprávy
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2020 – 2025
Ukazovateľ	zrealizované koordinačné stretnutia

Aktivita 4.3.3	Participácia na tvorbe koncepcií výchovy a vzdelávania za oblasť EVVO
Cieľová skupina	štát, samospráva, mimovládny sektor
Zodpovednosť a spolupráca	odbor environmentálnej výchovy a vzdelávania, ďalšie odbory sekcie environmentalistiky
Financovanie	rozpočet SAŽP
Termín	2025 – 2030
Ukazovateľ	vytvorené koncepcie

3.2 Ročné hodnotiace cykly

Pravidelné vyhodnocovanie a následné plánovanie je nevyhnutné pre plynulé napĺňanie opatrení a cieľov koncepcie. Zároveň si uvedomujeme, že koncepcia musí zostať otvoreným dokumentom s možnosťou revízie, ktorý dokáže pružne reagovať na aktuálne potreby.

Ako ideálne sa javí zladenie evalvačných procesov s cyklicky sa opakujúcim obdobím prípravy plánu hlavných úloh SAŽP. Potrebné zmeny v koncepcii a konkrétne kroky smerujúce k jej napĺňaniu budú v ročnom intervale zaznamenávané prostredníctvom dvoch nástrojov:

Dodatok – vypracovaný v prípade potreby, na základe ročnej revízie dokumentu, označený príslušným poradovým číslom a dátumom. V dodatku bude popísané k akej zmene došlo a dôvody, ktoré viedli ku korekcii príslušných častí koncepcie. Súčasťou dodatku bude aj úplné upravené znenie koncepcie.

Akčný plán – pripravený na základe ročnej evalvácie plnenia cieľov a opatrení koncepcie. Akčný plán bude zostavený v súčinnosti s pripravovaným PHÚ v druhej polovici kalendárneho roka. V rámci relevantných aktivít bude bližšie špecifikovaná nadväznosť na konkrétnu úlohu, podľa štruktúry uvedenej v tabuľke 2.

Tab. 2 Štruktúra spracovania ročných akčných plánov koncepcie

Názov aktivity koncepcie	názov a číslo aktivity, zaradenie pod príslušnú oblasť a opatrenie koncepcie
Názov úlohy v PHÚ SAŽP	začlenenie aktivity do hlavných úloh, prípadne do projektovej činnosti
Zodpovedný odbor	dotknuté odbory, prípadne externá spolupráca
Zodpovedný riešiteľ	konkrétne osoby zodpovedné za realizáciu
Finančný rámec	odhad nákladov v základných účtovných položkách (cestovné náhrady, tlač, catering, dohody o vykonaní práce, nákup tovaru, software, knihy...)
Plánované človekohodiny	suma potrebná na realizáciu
Stručná anotácia	krátky popis aktivity
Hlavné aktivity	identifikácia pracovných balíkov
Výstupy	identifikácia očakávaných výstupov v rámci jednotlivých pracovných balíkov

V prípade, že príslušná aktivita koncepcie už bola zrealizovaná alebo sa jej realizácia predpokladá v neskoršom období, uvedie sa táto skutočnosť v akčnom pláne. Tým sa zabezpečí pravidelné vyhodnocovanie všetkých aktivít koncepcie.

Príslušné dodatky a ročné akčné plány budú pripravované odborom EVV v spolupráci so zainteresovanými odborníkmi SAŽP. Následne budú posunuté na schválenie generálnym riaditeľom a po ich schválení sa stanú súčasťou internej dokumentácie SAŽP. Aktuálna verzia koncepcie bude zároveň verejne dostupná na viacerých URL adresách v rámci štruktúry webovej stránky SAŽP.

4 ZÁVER

Prílohy

Použité zdroje

4

Sára Jilka Drahomírová, 12 rokov, ZŠ Sitkaľska 32, Banská Bystrica

4 Záver

Predložená koncepcia a jej opatrenia boli prerokované za účasti vrcholového manažmentu MŽP SR a SAŽP 20. septembra 2019 v Bratislave. V novembri 2019 bola zaslaná štátnym organizáciám na vnútrorezortné pripomienkovanie a tiež verejne prezentovaná počas Festivalu environmentálnych výchovných programov ŠÍŠKA (25. – 27. 11. 2019) v Krušetnici. Následne prebehlo interné pripomienkové konanie a prezentácia zamestnancom SAŽP. Pripomienky boli zapracované a koncepcia bola finálne predložená na podpis generálnemu riaditeľovi SAŽP v januári 2020. Následne bola zaslaná na vedomie MŽP SR, sekcii environmentálnej politiky, EÚ a medzinárodných vzťahov a vystavená na <https://www.sazp.sk/sazp/vychova>.

Tvorba PHÚ SAŽP 2020 v rámci činnosti odboru environmentálnej výchovy a vzdelávania (OEVV) už prebiehala s ohľadom na pripravovanú internú koncepciu. Prvý akčný plán ku koncepcii bude vypracovaný po jej schválení, začiatkom roka 2020.

Koncepcia rozvoja EVVO v SAŽP do roku 2030 je výsledkom ročnej systematickej práce v rámci PHÚ 2019. Pravidelné stretnutia a diskusie, vedené ako so zamestnancami príslušnej sekcie MŽP SR, tak s odborom komunikácie a osvetu a ďalšími dotknutými odbormi SAŽP, sú podľa nás zárukou, že bude dobre prijatá a zvnútornená.

Prajeme jej veľa splnených aktivít, ale tiež dostatočnú schopnosť pružne reagovať na aktuálne výzvy. Realizátorom nech nechýba entuziazmus, chuť pracovať na sebe a hlavne motivácia dôjsť k cieľu a kráčať ďalej.

„Buď zmenou, ktorú chceš vidieť vo svete.“
Mahátma Gándhí

„Nehovorím, že zmením svet, ale zaručujem, že zapálím mozog, ktorý zmení svet.“
Tupac Shakur

Jaroslava Bálintová, 16 rokov, SOŠ Jesenského 903, Tisovec

Prílohy

- Príloha 1: **Analýza východiskového stavu v rámci jednotlivých kontextov**
- Príloha 2: **Výsledky dotazníka pre organizácie poskytujúce environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu (EVVO)**
- Príloha 3: **Štátny vzdelávací program. Environmentálna výchova. Prierezová téma**
- Príloha 4: **Analýza školského kurikula v rámci prírodovedných a spoločenskovedných predmetov z pohľadu prierezovej témy Environmentálna výchova**
- Príloha 5: **Závery z národnej konferencie Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета v Slovenskej republike, UKF v Nitre, 30. – 31. 01. 2018**

Príloha 1: **Analýza východiskového stavu v rámci jednotlivých kontextov**

Východiská pre tvorbu tejto koncepcie sme hodnotili v rámci štyroch kontextov – inštitucionálneho, koncepcného, realizačného a pedagogicko-didaktického.

1 INŠTITUCIONÁLNE ZÁZEMIE A VÝVOJ (inštitucionálny kontext)

SAŽP, ako jediná organizácia rezortu, bola a je určená komplexne zabezpečovať mimoškolskú výchovu a vzdelávanie v oblasti životného prostredia a udržateľného rozvoja (UR). V roku 1993 bol v organizačnej štruktúre SAŽP, Ústredie v Banskej Bystrici, zriadený odbor environmentálnej výchovy a propagácie (OEVAP) s počiatočným počtom pracovníkov šesť. Odbor zabezpečoval vzdelávanie pracovníkov štátnej správy v zmysle prijatého zákona a vyhlášok, medzinárodný festival filmov o životnom prostredí Envirofilm a projektovú a publikačnú činnosť pre oblasť environmentálnej výchovy a vzdelávania (EVV).

Od roku 1996 postupne vznikali (resp. sa transformovali do SAŽP) tri vzdelávacie strediská zamerané na ochranu životného prostredia, a to v Považskej Bystrici, v chránenom areáli Dropie a v Košiciach. Ich úlohou bolo realizovať environmentálnu výchovu alternatívnymi formami – zážitkom priamo v teréne.

Prvým koncepcným materiálom na národnej úrovni, na ktorom pracovníci OEVAP participovali bola **Koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu**. Koncepcia stanovila zámery, ciele a opatrenia na zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľstva Slovenska. Dokument bol schválený vládou SR uznesením č. 846/1997. SAŽP s podporou tohto vládneho dokumentu aktívne pripravovala a programovo zabezpečovala realizáciu jej opatrení.

Ďalší vládny dokument, Národný environmentálny akčný program II. Slovenskej republiky (NEAP II.), schválený uznesením vlády SR č. 1112 /1999, v ciele 1 *Dobudovanie systému environmentálnej výchovy* uložil vládnym a mimovládnym organizáciám **zriaďovanie stredísk environmentálnej výchovy (SEV)**. SAŽP si v ďalšom období vo svojom programe vytýčila za cieľ zriadiť a prevádzkovať sieť stredísk environmentálnej výchovy na celom území SR. 1. júla 2000 transformovala OEVAP na Centrum environmentálnej výchovy a propagácie (CEVAP). Zároveň rozšírila jeho kompetencie, činnosti a personálne obsadenie.

Pracovníci CEVAP spracovali a predložili vedeniu SAŽP dve verzie Stratégie environmentálnej výchovy na SAŽP. Jeden návrh predstavoval rozvoj environmentálnej výchovy len v podmienkach SAŽP a druhý návrh už uvažoval so spoluprácou a spolufinancovaním s rezortom školstva a MVO. Žiaľ oficiálne stratégia nikdy nebola predložená na Ministerstvo životného prostredia SR, ale v praxi sa viac menej realizovala.

V súlade s uvedenou stratégiou SAŽP vznikol v roku 2000 projekt na **Podporu siete stredísk environmentálnej výchovy Slovenskej agentúry životného prostredia**. Realizoval sa v spolupráci s British Council Slovakia a Field Studies Council Veľká Británia. Cieľom projektu bolo jasne stanoviť inštitucionálnu politiku organizácie v oblasti environmentálnej výchovy a zabezpečiť jej životaschopnosť. To znamená vytvoriť funkčné strediská environmentálnej výchovy s odborným personálom, schopným zvládnuť metódy plánovania (tzv. podnikateľské plány) a odbornú vzdelávaciu činnosť s využitím nových atraktívnych a zážitkových foriem. Projekt sa realizoval v rokoch 2001 – 2004. V priebehu tohto obdobia sa sieť postupne rozširovala o strediská mestského a pobytového (rezidenčného) typu (tabuľka 3).

Tab. 3 Kategorizácia stredísk environmentálnej výchovy SAŽP v roku 2014

SEV mestského typu	SEV pobytového typu
1. SEV SAŽP Košice	6. SEV SAŽP Dropie
2. SEV Geopark SAŽP Banská Štiavnica	7. SEV SAŽP Orlík Poprad – Spišská Sobota
3. SEV SAŽP Žilina	8. SEV SAŽP Drieňok Teplý Vrch
4. SEV SAŽP Prešov	9. SEV SAŽP Regetovka
5. SEV SAŽP Prievidza	10. SEV SAŽP Harmónia Modra

SEV mestského typu boli zriaďované v priestoroch existujúcich centier a pracovísk SAŽP, ktoré disponovali aspoň jednou prednáškovou miestnosťou s minimálnou kapacitou 30 účastníkov. **SEV pobytového typu** pracovali s odlišnou stratégiou, environmentálnu výchovu realizovali v kombinácii s hotelovými službami, službami pre kongresovú turistiku. Ich úlohou bola praktická environmentálna výchova prostredníctvom zážitkovej formy poznávania. Ponúkali základné programy zamerané na zložky životného prostredia, ale aj špeciálne krátkodobé alebo pobytové programy zamerané na regionálne prírodné a kultúrne prostredie. Na každom SEV, či už mestskom alebo pobytovom, bolo oficiálne vyčlenené len jedno pracovné miesto pre odborného pracovníka environmentálnej výchovy. Prax však ukázala, že personálne zabezpečenie nebolo dostatočné a najmä v prípade pobytových SEV sa environmentálna výchova nere realizovala v požadovanom rozsahu a úrovni.

Roky 2002 – 2005 charakterizoval najväčší rozmach environmentálnej výchovy a vzdelávania v SAŽP. Organizačne bola zastrešená prostredníctvom samostatného Centra environmentálnej výchovy a vzdelávania (CEVAV) v Banskej Bystrici. Centrum bolo obsadené odbornými pracovníkmi pre vzdelávanie dospelých, neformálne environmentálne vzdelávanie verejnosti najmä mládeže, propagáciu, osvetu, organizovanie medzinárodných podujatí. Rozbiehali sa programy vzdelávania odbornej verejnosti na komerčnej báze, pracovníci Edičného strediska pracovali na zákazkách pre celý rezort životného prostredia. Centrum zároveň zabezpečovalo metodickú podporu a riadenie SEV. Vedúci pracovníci niektorých SEV vytvárali ďalšie pracovné miesta pre environmentálnu výchovu a ich pracovníci spätne zabezpečovali zvýšenie obsaditeľnosti zariadení. Celkove v oblasti EVVO pracovalo v tomto období **25 odborných pracovníkov**, z toho 11 na SEV a 14 na CEVAV Banská Bystrica (Odbor environmentálnej výchovy 7, Odbor vzdelávania 5, Edičné stredisko 3).

Od roku 2006 do roku 2009 boli postupne činnosti v oblasti environmentálnej výchovy na všetkých SEV utlmované až zastavené. Došlo k výraznému zníženiu pracovníkov environmentálnej výchovy, zániku siete stredísk environmentálnej výchovy a tiež ponuky praktických programov v regiónoch. Obdobie rokov 2009 – 2011 prinieslo realizáciu viacerých projektov v rámci operačného programu Životné prostredie, realizovaných na ústredí v Banskej Bystrici vtedajším Centrom environmentálnej výchovy a vzdelávania (CEVaV). Celoslovenská ponuka sa rozšírila o nové školské programy fungujúce na báze webových portálov a vydali sa viaceré publikácie pre školy a verejnosť. Praktickú a zážitkovú environmentálnu výchovu už zabezpečovalo iba SEV Dropie. **Roky 2012 – 2018** boli charakteristické častými personálnymi a organizačnými zmenami, čo malo za následok destabilizáciu a stagnáciu.

V súčasnosti (k 1. januáru 2019) je pôsobnosť SAŽP na tomto úseku zabezpečovaná prostredníctvom odboru environmentálnej výchovy a vzdelávania (OEVV), ktorého organizačnou súčasťou je aj Stredisko environmentálnej výchovy Dropie a Sekretariát Zeleného vzdelávacieho fondu. Úlohou OEVV je zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti prostredníctvom ucelenej ponuky programov neformálnej environmentálnej výchovy na národnej a regionálnej úrovni. Zabezpečuje praktickú, metodickú, publikačnú, projektovú a koncepčnú činnosť v tejto oblasti. Organizuje vzdelávacie a informačné podujatia, spolupracuje so zainteresovanými retortami (MŠVVaŠ SR), inštitúciami a mimovládnyimi organizáciami na Slovensku aj v zahraničí. Realizuje úlohy v zmysle národných aj medzinárodných strategických dokumentov (Rezortná

konceptia EVVO do roku 2025, Envirostratégia 2030, Agenda 2030). Cieľovou skupinou sú školy (mater-ské, základné, stredné), koordinátori a odborní pracovníci environmentálnej výchovy, zamestnanci štátnej správy starostlivosti o životné prostredie a široká verejnosť. Úlohy na odbore v BB (mimo SEV Dropie) zabezpečuje 8 pracovníkov OEVV, čo je takmer o polovicu menej v porovnaní s rokmi 2002 – 2005, kedy na centre pôsobilo 14 zamestnancov.

Hlavná úloha SEV Dropie spočíva v realizácii vzdelávacích a osvetových akcií pre verejnosť formou praktických workshopov, dobrovoľníckych brigád, komunitných programov a rozvojových aktivít priamo v areáli strediska a jeho blízkom okolí. K 1. januáru 2019 sa SEV Dropie podieľalo na realizácii viacerých projektov regionálneho a cezhraničného významu – projekt LIFE Ochrana vtákov v CHVÚ Ostrovné Lúky a cezhraničný projekt SKHU Chute Podunajskej prírody vychádzajúci z partnerstva so Združením obcí Dolného Žitného ostrova. Aktuálne sú pred spustením dva veľké projekty – Climate Change Living Lab Dropie (Granty EHP a Nórska) a Envirocentrum Dropie (Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku v rámci OP KŽP NP9). Personálne kapacity v SEV Dropie sú dlhodobo poddimenzované a pre plánované rozšírenie kapacít strediska nepostačujúce. Reprezentujú ich 2 interní a 1 externý odborný pracovník, a 2 technickí zamestnanci.

Víziou Zeleného vzdelávacieho fondu je podpora realizácie projektov mimovládnych organizácií zameraných na environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu detí, mládeže, pedagogických pracovníkov, či širokej verejnosti na Slovensku. K 1. januáru 2019 bolo v rámci dvoch ročníkov podporených 53 projektov v celkovej sume 313 357,10 € zameraných na témy čistá mobilita, zlepšenie kvality ovzdušia, zdravé a udržateľné budovy, prechod na obehové hospodárstvo, zmierňovanie dôsledkov zmeny klímy, rozvoj zelenej infraštruktúry a ekoinovácie. Sekretariát Zeleného vzdelávacieho fondu tvoria 2 administratívni pracovníci a tajomník fondu, ktorý je zároveň vedúcim odborom EVV.

2 STRATEGICKÉ A RÁMCOVÉ DOKUMENTY (koncepčný kontext)

Na vnútornej, národnej aj medzinárodnej scéne je možné identifikovať dokumenty, ktoré podstatnou mierou určujú charakter environmentálnej výchovy a vzdelávania v SAŽP. Na tomto mieste uvádzame ich stručný popis s dôrazom na kľúčové implikácie pre výchovu a vzdelávanie.

Dokumenty interného charakteru

K ústredným dokumentom nepochybne patrí **Zriaďovacia listina a Štatút SAŽP**. Menované dokumenty vymedzujú SAŽP ako príspevkovú organizáciu s celoslovenskou pôsobnosťou, prostredníctvom ktorej zriaďovateľ zabezpečuje plnenie odborných úloh v konkrétnych odvetviach starostlivosti o životné prostredie.

ČL. 2 Štatútu aj Zriaďovacej listiny SAŽP ustanovuje odbornú činnosť agentúry na úseku:

- q) environmentálna výchova, vzdelávanie, veda a edičná činnosť k problematike starostlivosti o životné prostredie a podpora rozvoja environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu na území SR prostredníctvom Zeleného vzdelávacieho fondu.
- r) koncepčné a koordinačné zabezpečenie a realizácia informačných, propagačných a osvetových aktivít a programov na národnej úrovni.

Z predmetu činnosti SAŽP vyberáme niektoré odvetvia, ktoré sa z pohľadu odborného potenciálu pre oblasť výchovy a vzdelávania javia ako kľúčové:

- e) environmentálne hodnotenie a označovanie produktov,
- f) environmentálne manažérstvo a audit,
- g) eliminácia environmentálnych záťaží,

- h) odpadové hospodárstvo a využívanie obalov,
- l) podpora implementácie efektívneho využívania zdrojov a zásad zeleného rastu,
- m) environmentálna informatika,
- n) starostlivosť o mestské a vidiecke životné prostredie,
- o) starostlivosť o prírodné zdroje a obnoviteľné zdroje energie,
- p) krajinné plánovanie a podpora budovania zelenej infraštruktúry,
- t) rozvoj nástrojov environmentálnej politiky,
- u) hodnotenie ekosystémových služieb a environmentálne účtovníctvo,
- z) poskytovanie poradenských a informačných služieb.

Dokumenty národného charakteru

Na národnej úrovni sme sa zamerali na dva dokumenty s priamym dosahom na environmentálnu výchovu a vzdelávanie v SAŽP.

Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025 bola schválená uznesením č. 119/2015 z porady vedenia MŽP SR v roku 2015. Definuje hlavný cieľ rezortu v oblasti EVVO: „Vytvoriť fungujúci ucelený systém environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v rezorte životného prostredia, so zameraním na rôzne cieľové skupiny a s využitím inovatívnych nástrojov pri zachovaní princípov udržateľného rozvoja“. V rámci 5 cieľov a 12 opatrení stanovuje 48 aktivít, z ktorých vyberáme:

- 1.1.3 Stanoviť rezortné a sektorové zodpovednosti v oblasti EVVO.
  - 1.3.1 Jasne zdefinovať postavenie a úlohy existujúcich stredísk EVVO v rámci rezortných organizácií.
  - 1.3.3 Zabezpečiť finančné prostriedky na obnovu a rekonštrukciu existujúcich stredísk praktickej EV, informačných stredísk ... a vytvoriť stratégie budovania siete rezortných aj mimorezortných stredísk EVVO v SR s identifikovanou náplňou, aktivitami a vytvorenie modelu ich financovania.
- 2.2.1 Inovovať a vytvárať nové akreditované programy EVVO.
- 3.1.2 Zvyšovať osvetu formou vydávania periodických a neperiodických publikácií.
- 3.2.2 Podporiť moderné a atraktívne formy neformálnej EVVO formou využívania nových informačných technológií, on-line platforiem, mobilných aplikácií ... a vytvorenie spoločného internetového portálu EVVO.
- 3.2.4 Realizovať inšpiratívne a zážitkové programy priamo v prírodnom prostredí s cieľom podporiť praktické zručnosti a schopnosť využiť získané poznatky v reálnom živote.
- 5.1.1 Inicovať pracovné stretnutia členov komisie EVVO so zástupcami MŠVVaŠ SR pre aktualizáciu EV ako prierezovej témy.

Koncepcia v rámci vybraných aktivít stanovuje úlohu zabezpečiť spoluprácu rezortných organizácií MŽP SR navzájom, ako aj s MŠVVaŠ SR, akademickou obcou, SAV. Inicovať spoluprácu s rôznymi organizáciami ako sú metodicko-pedagogické centrá, materské a komunitné centrá, kluby dôchodcov, CVČ a dobrovoľníci. Spolupracovať so zahraničnými organizáciami v oblasti výmeny skúseností, pri tvorbe publikácií či spoločných projektov.

Cieľové skupiny jednotlivých opatrení sú: široká verejnosť, školy (pedagógovia, žiaci, študenti, koordinátori EV), marginalizované a znevýhodnené skupiny, zamestnanci MŽP SR a rezortných organizácií, MPC, materské centrá, komunitné centrá, kluby dôchodcov, CVČ, dobrovoľníci, podnikatelia a iné odvetvia, zamestnanci verejnej správy.

Medzi formami realizácie EVVO sa v dokumente vyskytujú: školenia, semináre, prednášky, workshopy, konferencie, akreditované programy vzdelávania, exkurzie, študijné cesty, pobyty, zážitkové podujatia, dni otvorených dverí, publikácie, pomôcky, metodiky, propagačné materiály, časopisy, články, náučné chodníky a areály, web stránky, spoločný portál EVVO, on-line platformy, mobilné aplikácie, cloudové riešenia, e-learning, interaktívne výstavy, kampane, zážitkové programy priamo v prírodnom prostredí, partnerské programy a projekty.

V aktivitách dominujú témy ako odpad – zvýšenie miery zhodnocovania a predchádzanie vzniku, voda, biodiverzita, ovzdušie, udržateľná mobilita, environmentálne záťaž, zelená infraštruktúra, zelená ekonomika (obehové hospodárstvo), adaptácie na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy.

Zelenšie Slovensko – Stratégia environmentálnej politiky SR do roku 2030, známa pod skratkou Envi-rostratégia, bola schválená uznesením vlády č. 87/2019. Základnou víziou stratégie je „dosiahnuť lepšiu kvalitu životného prostredia a udržateľné obehové hospodárstvo, založené na dôslednej ochrane zložiek životného prostredia a využívajúce čo najmenej neobnoviteľných prírodných zdrojov a nebezpečných látok, ktoré budú viesť k zlepšeniu zdravia obyvateľstva. Ochrana životného prostredia a udržateľná spotreba budú súčasťou všeobecného povedomia občanov aj tvorcov politik. Pomocou predchádzania a prispôbenia sa zmene klímy budú jej následky na Slovensku čo možno najmiernejšie“.

Najväčšie výzvy životného prostredia SR člení do 14 cieľov a 51 opatrení v troch prioritných oblastiach: Udržateľné využívanie a efektívna ochrana prírodných zdrojov, Zmena klímy a ochrana ovzdušia a Zelené hospodárstvo.

Kapitola **Zelené hospodárstvo** v ciele **13 Environmentálna výchova a vzdelávanie v každom veku** uvádza, že environmentálne povedomie občanov je na Slovensku nedostatočné a nevedie k zmene správania sa a nastaveniu hodnôt v zmysle udržateľného rozvoja. Zároveň konštatuje, že kvalitné EVVO a vzdelávanie pre UR rozvíja zručnosti akými sú napríklad systémové myslenie, predvídavosť, strategické myslenie, kritické myslenie, normatívna spôsobilosť, ako aj integrovaný prístup k riešeniu problémov.

Čiastkové ciele v tejto oblasti sú:

- 13.1 Skvalitniť environmentálnu výchovu vo formálnom vzdelávaní

Environmentálnej výchove, vzdelávaniu a osвете pre udržateľný rozvoj má byť venovaná osobitná pozornosť v tzv. akčných plánoch na implementáciu Národného programu rozvoja výchovy a vzdelávania (NPRVV).
- 13.2 Viesť k zodpovednej výrobe, spotrebe a ochrane prírody neformálnym vzdelávaním

Dôsledne sa majú realizovať opatrenia Rezortnej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025 (ďalej len RK EVVO). Vzdelávacie aktivity sa majú zamerať na zodpovednú spotrebu, aktívnu participáciu a predchádzanie vzniku odpadov. Zároveň sa má vytvoriť sieť štátnych aj neštátnych stredísk environmentálnej výchovy s cieľovým stavom porovnateľným so štandardom európskych krajín.
- 13.3 Zlepšiť environmentálne povedomie prostredníctvom kultúrneho a prírodného dedičstva a cestovného ruchu

Budú podporené mäkké formy turizmu s nízkym vplyvom na prírodu, ktoré zároveň prispievajú k environmentálnemu povedomiu obyvateľstva a budú zdrojom príjmov ochrany prírody.

Dokumenty medzinárodného charakteru

Na medzinárodnej scéne sa väčšina strategických a rámcových dokumentov sústreďuje okolo termínu udržateľný rozvoj (UR), ku ktorému chce globálne spoločenstvo smerovať, a teda aj vychovávať a vzdelávať.

V roku 2005 bola Európskou hospodárskou komisiou OSN (EHK OSN) schválená **Stratégia EHK OSN pre výchovu k udržateľnému rozvoju**. Jej cieľom bolo „podporiť členské štáty EHK OSN v rozvíjaní a začleňovaní výchovy pre udržateľný rozvoj (VUR) do ich formálnych systémov vzdelávania, do všetkých vyučovacích predmetov, a do neformálneho a informálneho vzdelávania. Umožní to ľuďom získať vedomosti a špeciálne návyky v oblasti udržateľného rozvoja, zvýši ich kompetentnosť a dôveru, a rozšíri ich možnosti viesť zdravý a produktívny život v harmonickom vzťahu s prírodou a prejavovať záujem o spoločenské hodnoty, rovnosť pohlaví a kultúrnu rôznorodosť“.

Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj bola schválená a prijatá 193 členskými štátmi OSN na mimoriadnom samite OSN v New Yorku v roku 2015. Určuje všeobecný rámec pre krajiny sveta odstrániť chudobu a dosiahnuť udržateľný rozvoj do roku 2030. Vychádza z rozvojových cieľov tisícročia (Millennium development goals), ktoré boli prijaté v roku 2000. Obsahuje 17 cieľov v oblasti udržateľného rozvoja a 169 súvisiacich čiastkových cieľov, ktoré vyvažujú tri aspekty udržateľného rozvoja – ekonomický, sociálny a environmentálny.

Plnenie Cieľa 4 – Kvalitné vzdelávanie má „zabezpečiť inkluzívne, kvalitné a spravodlivé vzdelávanie a podporovať celoživotné vzdelávacie príležitosti pre všetkých.“ V rámci neho je nevyhnutná aj realizácia čiastkového cieľa 4.7: „Do roku 2030 zabezpečiť, aby všetky vzdelávajúce sa osoby získali vedomosti a zručnosti potrebné pre presadzovanie udržateľného rozvoja, a to aj, okrem iného, prostredníctvom vzdelávania pre udržateľný rozvoj a udržateľný životný štýl, ľudské práva, rodovú rovnosť, presadzovanie kultúry mieru a nenásilia, globálneho občianstva a ocenenia kultúrnej rôznorodosti a prispievania kultúry k udržateľnému rozvoju“.

Incheonská deklarácia bola prijatá počas Svetového vzdelávacieho fóra v roku 2015, ktoré sa venuje téme kvalitného vzdelávania v rámci Agendy 2030. Zdôrazňuje potrebu rozvoja kvalitného vzdelávania, ktoré rozvíja zručnosti, hodnoty a postoje umožňujúce ľuďom viesť plnohodnotné životy, robiť informované rozhodnutia a reagovať na lokálne a globálne výzvy prostredníctvom vzdelávania pre udržateľný rozvoj (education for sustainable development) a vzdelávania pre globálne občianstvo (global citizenship education).

Sustainable Development Goals. Learning objectives je publikácia, ktorú vydalo UNESCO v roku 2017. Zameriava na výchovno-vzdelávacie ciele pre udržateľný rozvoj a identifikuje nasledovné kľúčové kompetencie potrebné pre dosiahnutie udržateľného rozvoja:

- **Systémové myslenie** je myslenie založené na chápaní systému ako celku, ktorý sa skladá z navzájom prepojených a ovplyvňujúcich sa častí. Javy sú chápané komplexne v ich vonkajších a vnútorných súvislostiach.
- **Predvídavosť** je založená na schopnosti porozumieť a vyhodnotiť viaceré možné, pravdepodobné, či žiaduce scenáre vývoja budúcnosti. Zahŕňa aj použitie zásady predbežnej opatrnosti, ktorá hovorí, že aj keď nie je isté, či hroziace nebezpečenstvá skutočne nastanú, nie je to dôvod na odklad opatrení, ktoré nebezpečenstvu môžu zabrániť. S predvídavosťou je spojená aj schopnosť posúdiť dôsledky našich aktuálnych činností na životné prostredie a vytvoriť si vlastnú víziu udržateľnej budúcnosti.
- **Normatívna spôsobilosť** podporuje schopnosť porozumieť, vyjadrovať a riadiť sa princípmi udržateľného rozvoja. Zahŕňa to napríklad posudzovanie aktuálnych problémov z environmentálneho, sociálneho a hospodárskeho hľadiska a schopnosť navrhovať a uplatňovať udržateľnejšie riešenia.
- **Strategické myslenie** a plánovanie predstavuje súbor postupov, ktoré umožňujú ovplyvňovať a formovať budúcnosť za účelom dosiahnutia nejakého konkrétneho cieľa. Zahŕňa taktiež schopnosť spo-

ločným úsilím napláňovať a implementovať inovatívne činnosti a aktivity potrebné na zabezpečenie udržateľnosti v lokálnom, ale aj globálnom kontexte.

- **Spôsobilosť spolupracovať** zahŕňa schopnosť učiť sa od druhých, porozumieť a rešpektovať potreby, názory a aktivity iných (empatia), ako aj schopnosť riešiť problémy v skupine a v nadväznosti na ne sprostredkovať spoločné a participatívne riešenie problémov.
- **Kritické myslenie** podporuje schopnosť posúdiť nové informácie, pozorne a kriticky ich skúmať z viacerých perspektív, vytvoriť si úsudky o ich vierohodnosti a hodnote, posúdiť význam nových myšlienok, informácií pre svoje vlastné potreby. Prispieva k nezávislému a nezaujatému rozmyšľaniu, formulácii vlastného názoru a postojov k problematike udržateľného rozvoja.
- **Uvedomenie si seba samého** v sebe zahŕňa schopnosť reflektovať svoje vlastné myšlienkové procesy a sebahodnotenie svojich vlastných názorov. Podporuje úvahy o vlastnom postavení a zodpovednosti, ako aj reflexiu v miestnom a globálnom kontexte v prospech udržateľnosti.
- **Integrovaný prístup k riešeniu problémov** je zastrešujúcou schopnosťou uplatňovať rôzne rámce riešenia problémov, ktoré poskytujú životaschopné, inkluzívne a spravodlivé riešenia podporujúce udržateľný rozvoj využívaním vyššie uvedených kompetencií.

Budúcnosť vzdelávania a zručností: Výchova a vzdelávanie 2030 je publikácia, ktorú vydalo OECD v roku 2018. Predstavuje víziu a základné princípy pre budúcnosť vzdelávacích systémov. Dokument je orientačný, nie nariaďujúci. Reaguje na potrebu nachádzať riešenia pre zložité a navzájom prepojené výzvy (environmentálne, hospodárske a spoločenské) rýchlo meniaceho sa sveta.

Vzdelávanie hrá nezastupiteľnú rolu v rozvoji vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré umožňujú ľuďom prispieť a zároveň mať prospech z udržateľnej budúcnosti. V nasledujúcich rokoch bude nevyhnutné naučiť sa určovať jasné a účelné ciele; pracovať s rôznymi perspektívami a identifikovať rôznorodé riešenia na veľké problémy. Vzdelávanie sa musí sústrediť na viac než len prípravu na trh práce; potrebuje vybaviť mladých ľudí zručnosťami, ktoré potrebujú na to, aby sa stali a aby sa uplatňovali ako aktívni, zodpovední a angažovaní občania.

Študenti, ktorí nastupujú do školy v roku 2018 musia opustiť predstavu neobmedzených prírodných zdrojov, ktoré existujú preto, aby boli využité. Mali by oceniť spoločnú prosperitu, udržateľnosť a blahobyt. Mali by byť zodpovední a angažovaní, uprednostňovať spoluprácu nad rozdelením a udržateľnosť nad krátkodobými ziskmi. Tvárou v tvár čoraz nestálemu, neistému, zložitému a nejednoznačnému svetu môže vzdelanie prispieť k zmene, ktorá umožní študentom prijať výzvy než byť tými výzvami porazení.

3 AKTUÁLNY STAV REALIZÁCIE NEFORMÁLNEJ EVVO (realizačný kontext)

Pre zafinovanie postavenia SAŽP v rámci neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania v rezorte je potrebné zhodnotiť aktuálnu situáciu komplexne, a síce v kontexte ďalších subjektov poskytujúcich EVVO.

V rámci Konceptie budovania siete environmentálno-vzdelávacích centier v BSK (2017) bolo do zoznamu poskytovateľov EVVO v bratislavskom samosprávnom kraji zahrnutých 26 organizácií. Ak predpokladáme existenciu minimálne 15-tich takýchto organizácií na území každého samosprávneho kraja, potom veľmi hrubý odhad hovorí, že celkove by na území Slovenska mohlo ísť približne o 120 poskytovateľov EVVO rôzneho typu a rozsahu činnosti. V júni 2019 SAŽP realizovala dotazníkový prieskum pre organizácie poskytujúce neformálnu EVVO. Dotazník vyplnilo 68 subjektov, pričom toto číslo nemožno vnímať ako konečné. Súčasne

je nesmierne náročné odhadnúť percento organizácií, ktoré neboli oslovené alebo sa jednoducho odmietli zapojiť (viac informácií o cieľoch a výsledkoch prieskumu v prílohe 2).

V nasledujúcej časti sme analyzovali činnosť subjektov poskytujúcich neformálnu EVVO, a to so zameraním na tri kľúčové kritériá:

- **cieľová skupina** – je špecifická skupina ľudí, ktorej chceme doručiť kľúčové posolstvo. Zadefinovanie cieľovej skupiny je jedným z prvých krokov pri tvorbe stratégie, pretože určuje jej obsah a formy realizácie.
- **forma** – úzko nadväzuje na cieľovú skupinu. Ide o spôsob, akým sa dosahujú stanovené ciele stratégie, respektíve akým spôsobom sa doručuje kľúčové posolstvo cieľovým skupinám. V dobe nových technológií a informácií je potrebné prispôbiť formy výchovy a vzdelávania potrebám mladých generácií.
- **obsah** – predstavuje témy a oblasti, na ktoré sa stratégia zameriava. Pretože rozsah ľudského poznania sa neustále rozširuje je potrebné pružne reagovať a všetky aktuálne poznatky a témy premietiť do obsahu výchovy a vzdelávania.

Ako **zdroj údajov** sme využívali predovšetkým informácie uvedené na internetových stránkach organizácií k januáru 2019. Čiastočne nám ako zdroj poslúžili výsledky spomínaného dotazníkového prieskumu pre organizácie poskytujúce neformálnu EVVO (príloha 2). Predmetné organizácie sme v novembri 2019 oslovili e-mailovou formou so žiadosťou o kontrolu spracovaných údajov. Ich pripomienky sme následne zapracovali do výslednej podoby.

Pre potreby koncepcie sme subjekty pôsobiace v EVVO kategorizovali do štyroch základných skupín uvedených v tabuľke 4.

Tab. 4 Kategorizácia subjektov poskytujúcich neformálnu EVVO

Kategorizácia subjektov	
1. rezortné organizácie MŽP SR	3. mimovládne organizácie a združenia
2. strediská environmentálnej výchovy	4. európske štátne organizácie

Výsledky sú vyhodnotené tabuľkovou formou v binárnej sústave. Ukazujú prítomnosť/nepřítomnosť stanoveného kritéria. A teda či subjekt vykonáva/nevykonáva činnosť pre konkrétnu cieľovú skupinu, v konkrétnej forme a s konkrétnym obsahom EVVO. Výsledky nereprezentujú rozsah či celkový podiel činnosti subjektu v sledovaných kritériách.

Rezortné organizácie MŽP SR

Pri spracovaní údajov o environmentálnej výchove poskytovanej organizáciami rezortu životného prostredia sme vychádzali z informácií uvedených v Rezortnej koncepcii environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025 (RK EVVO) a na webových stránkach jednotlivých organizácií.

Z tabuľky 5 vyplýva, že najviac adresovanou cieľovou skupinou sú základné a stredné školy, laická a odborná verejnosť. Venujú sa im všetky rezortné organizácie. Naopak najmenej sú zastúpené špeciálne školy a marginalizované skupiny. Týmto skupinám sa venuje len ŠOP SR, SMOPaJ a Národná ZOO Bojnice.

Z porovnania cieľových skupín definovaných v RK EVVO s ich aktuálnym zastúpením naprieč rezortnými organizáciami vyplýva, že niektoré skupiny úplne absentujú. Ide o prokuratúry, sudy a subjekty vo vybraných odvetviach.

Tab. 5 Rezortné organizácie MŽP SR z hľadiska cieľovej skupiny EVVO

	SAŽP	SHMÚ	VÚVH	ŠGÚ DŠ	ZOO	SMOPaJ	SBM	ŠOP SR	SVP	
MŠ										5
ZŠ										9
SŠ										9
VŠ										7
ŠPECIÁLNE ŠKOLY										3
PEDAGÓGOVIA										7
VEREJNÁ SPRÁVA										6
ŠTÁTNA SPRÁVA										6
PODNIKATEĽ. SEKTOR										5
ŠIROKÁ VEREJNOSŤ										9
ODBOR. VEREJNOSŤ										9
MARGINALIZOV. SK.										3
SENIORI										4
	10	6	7	10	13	11	6	13	6	

vykonáva, nevykonáva

Výsledky v tabuľke 6 ukazujú, že najviac zastúpenými formami EVVO v rezortných organizáciách sú konferencie, semináre, rôzne verejné akcie a aktivity pre školy, exkurzie, súťaže a publikácie. K najmenej vyskytujúcim sa formám patria krúžky, metodické dni a akreditované vzdelávanie.

Väčšina realizovaných foriem environmentálnej výchovy a vzdelávania sa zhoduje s formami navrhovanými RK EVVO. Nevyskytuje sa však forma e-learningu a mobilných aplikácií.

Tab. 6 Rezortné organizácie MŽP SR z hľadiska formy EVVO

	SAŽP	SHMÚ	VÚVH	ŠGÚ DŠ	ZOO	SMOPaJ	SBM	ŠOP SR	SVP	
AKREDIT. VZDELÁVANIE										2
AKTIVITY										8
ČASOPISY										6
DOD										6
EXKURZIE										9
EXPOZÍCIE										6
FILM										7
KONFERENCIE										9
KRÚŽKY										3
METODICKÉ DNI										4
OLYMPIÁDY, DP, SOČ										6
PUBLIKÁCIE										9
SEMINÁRE										8
SÚŤAŽE										7
ŠKOLSKÉ PROGRAMY										5
TÁBORY										5
VEREJNÉ AKCIE										7
VÝSTAVY										6
VÝUČBOVÉ PROG.										5
WEBOVÝ PORTÁL										5
WORKSHOPY										6
	18	7	11	13	18	18	13	20	11	

vykonáva, nevykonáva

Obsah EVVO určujú oblasti a témy, ktorým sa v súčasnosti rezortné organizácie venujú. Zväčša sa odvíja od predmetu činnosti jednotlivých organizácií a ich ťažiskového odvetvia starostlivosti o životné prostredie. Hlavnými témami (tab. 7) sú voda a s istým bodovým odstupom aj odpad, nasledovaný zmenou klímy a výchovou pre udržateľný rozvoj (VUR). Najslabšie zastúpená je ovzdušie a mobilita, environmentálna kriminalita a územná ochrana.

V porovnaní s RK EVVO a Agendou 2030 úplne absentuje téma obehového hospodárstva, udržateľného poľnohospodárstva a potravín, zelenej infraštruktúry a udržateľného urbanizmu.

Tab. 7 Rezortné organizácie MŽP SR z hľadiska obsahu EVVO

	SAŽP	SHMÚ	VÚVH	ŠGÚ DŠ	ZOO	SMOPaJ	SBM	ŠOP SR	SVP	
OVZDUŠIE A MOBILITA										3
VODA										9
GEOLÓGIA										5
GEOPARKY										4
ÚZEMNÁ OCHRANA										3
BIODIVERZITA										4
ENV. KRIMINALITA										3
ODPAD										6
ZMENA KLÍMY										5
TUR										5
	9	2	1	5	7	5	5	9	1	

vykonáva, nevykonáva

Strediská environmentálnej výchovy

Pod pojmom stredisko environmentálnej výchovy (SEV) rozumieme v tomto dokumente zariadenia a centrá pobytového typu. Na Slovensku v súčasnosti neexistuje systém certifikácie takýchto zariadení. Pojmy ako stredisko EV alebo ekocentrum sa používajú podľa uváženia zriaďovateľa.

Prezentované údaje sa opierajú o internetový prieskum a Konceptiu budovania siete environmentálno-vzdelávacích centier v BSK na obdobie 2018 – 2025 (2017) spracovaný sieťou Špirála (2015). Na Slovensku v súčasnosti funguje šesť väčších stredísk pobytového typu: štátne 1. SEV SAŽP Dropie, 2. Škola ochrany prírody Varín a súkromné 3. Vzdelávacie centrum Zaježová, 4. Ekologické vzdelávacie centrum SOSNA, 5. BROZ – Ekofarma Veľký Lél, 6. Rodinná farma Mašekov mlyn. OZ Pangaea na svojich stránkach prezentuje činnosť v rámci environmentálneho centra, avšak posledné zverejnené údaje sa vzťahujú k roku 2016.

Tabuľka 8 uvádza cieľové skupiny, ktorým sa jednotlivé strediská prostredníctvom svojej ponuky venujú. Patria k nim predovšetkým školy (materské, základné, stredné, vysoké), široká a odborná verejnosť. Nevenujú sa seniorom, špeciálnym školám a marginalizovaným skupinám.

Tab. 8 Strediská environmentálnej výchovy z hľadiska cieľovej skupiny EVVO

	SEV Dropie	Škola OP Varín	Zaježová	Sosna	Veľký Lél	Mašekov Mlyn	
MŠ							6
ZŠ							6
SŠ							6
VŠ							6
ŠPECIÁLNE ŠKOLY							1
PEDAGÓGOVIA							4
VEREJNÁ SPRÁVA							2
ŠTÁTNA SPRÁVA							2
PODNIKATEĽ. SEKTOR							3
ŠIROKÁ VEREJNOSŤ							6
ODBOR. VEREJNOSŤ							6
MARGINALIZOV. SK.							1
SENIORI							1
	9	12	8	7	7	7	

vykonáva, nevykonáva

Najviac opakujúcimi sa formami EVVO naprieč strediskami sú (tab. 9) exkurzie, workshopy, webové portály a rôzne akcie pre verejnosť. Naopak najmenej zastúpenými sú dni otvorených dverí, školské programy, semináre, súťaže a výstavy.

Tab. 9 Strediská environmentálnej výchovy z hľadiska formy EVVO

	SEV Dropie	Škola OP Varín	Zaježová	Sosna	Veľký Lél	Mašekov Mlyn	
AKTIVITY							5
DOD							2
EXKURZIE							6
EXPOZÍCIE							5
JEDNODŇOVÉ PROGRAMY							3
KONFERENCIE							4
METODICKÉ DNI							5
POBYTOVÉ PROGRAMY							4
PREDNÁŠKY							5
PUBLIKÁCIE							5
SEMINÁRE							2
SÚŤAŽE							2
ŠKOLSKÉ PROGRAMY							2
ŠKOLY V PRÍRODE							3
TÁBORY							5
TVORIVÉ DIELNE							3
VEREJNÉ AKCIE							6
VÝSTAVY							2
VÝUČBOVÉ PROGRAMY							3
WEBOVÝ PORTÁL							6
WORKSHOPY							6
	15	17	16	14	12	10	

vykonáva, nevykonáva

Všetky strediská pokrývajú prostredníctvom svojej ponuky tému voda (tabuľka 10). Ďalšou obsadzovanou témou je biodiverzita. Témam ako ekocestovanie, prírodné staviteľstvo, obehové hospodárstvo sa venuje centrum Sosna a sú zahrnuté pod položkou INÉ.

Tab. 10 Strediská environmentálnej výchovy z hľadiska obsahu EVVO

	SEV Dropie	Škola OP Varín	Zaježová	Sosna	Veľký Lél	Mašekov Mlyn	
OVZDUŠIE A MOBILITA							2
VODA							6
GEOLÓGIA							1
GEOPARKY							0
ÚZEMNÁ OCHRANA							3
BIODIVERZITA							5
ENV. KRIMINALITA							2
ODPAD							3
ZMENA KLÍMY							3
TUR							4
INÉ							2
	4	9	6	7	3	2	

vykonáva, nevykonáva

Mimovládne organizácie a združenia

K väčším občianskym združeniam poskytujúcim EVVO na Slovensku patria: Živica, Daphne, Strom života, Slatinka, Priatelia Zeme, CEA a ďalšie. Nezanedbateľná a dôležitá je však činnosť množstva menších organizácií s celoslovenskou alebo regionálnou pôsobnosťou (Včelí kraj – Kokava nad Rimavicou, OZ Kvas – Piešťany, EnviroFuture – Banská Bystrica, Ekocentrum Lesopark – Žilina, Deti čistej Zeme – Košice, OZ Tilia – Rajec, Ekocentrum Bylinka pod Lipkou – Hrušov, OZ Tatry – Liptovský Mikuláš, Envirovet – Stupava, ArTUR – Hrubý Šúr, CEV Turiec). Na poli EVVO pôsobia organizácie zamerané primárne na ochranu rastlín a živočíchov (Sloboda zvierat, RPS – ochrana dravcov na Slovensku, Slovenská ornitologická spoločnosť/ Birdlife Slovensko, Spoločnosť pre ochranu netopierov na Slovensku, Lesoochranárske zoskupenie VLK, Slovak Wildlife Society).

Údaje o environmentálnej výchove poskytovanej v mimovládnom sektore sme zisťovali na vzorke organizácií celoslovenského aj regionálneho charakteru. Z tabuľky 11 vyplýva, že najviac oslovanou cieľovou skupinou sú materské, základné, stredné školy a laická verejnosť. Venujú sa im všetky oslovené subjekty. Žiadna z predmetných organizácií sa nevenuje marginalizovaným skupinám a seniorom.

Tab. 11 Mimovládne organizácie a združenia z hľadiska cieľovej skupiny EVVO

	Živica	Daphne	Strom života	Združenie Slatinka	Priatelia Zeme	Zázrivá	InCien	Eviana	Sloboda zvierat	Ekopolis	
MŠ											9
ZŠ											10
SŠ											10
VŠ											5
ŠPECIÁLNE ŠKOLY											4
PEDAGÓGOVIA											4
VEREJNÁ SPRÁVA											6
ŠTÁTNA SPRÁVA											2
PODNIKATEĽ. SEKTOR											6
ŠIROKÁ VEREJNOSŤ											10
ODBOR. VEREJNOSŤ											5
MARGINALIZOV. SK.											0
SENIORI											1
	10	7	6	8	8	4	8	8	6	7	

vykonáva, nevykonáva

Najviac zastúpenými formami EVVO sú rôzne jednodňové aktivity pre školy a verejnosť, prezentácie formou webového portálu a akcie pre verejnosť, ďalej publikácie, semináre či exkurzie (tab. 12). K najmenej vyskytujúcim sa formám patrí vydávanie časopisov, premietanie filmov či realizácia krúžkov. Vôbec nie je zastúpené akreditované vzdelávanie, dni otvorených dverí a olympiády.

Tab. 12 Mimovládne organizácie a združenia z hľadiska formy EVVO

	Živica	Daphne	Strom života	Združenie Slatinka	Priatelia Zeme	Zázrivá	InCien	Eviana	Sloboda zvierat	Ekopolis	
AKREDIT. VZDELÁVANIE											0
AKTIVITY											10
ČASOPISY											2
DOD											0
EXKURZIE											8
EXPOZÍCIE											4
FILM											2
KONFERENCIE											5
KRÚŽKY											2
METODICKÉ DNI											3
OLYMPIÁDY, DP, SOČ											0
PUBLIKÁCIE											8
SEMINÁRE											8
SÚŤAŽE											3
ŠKOLSKÉ PROGRAMY											4
TÁBORY											4
VEREJNÉ AKCIE											10
VÝSTAVY											8
VÝUČBOVÉ PROG.											6
WEBOVÝ PORTÁL											10
WORKSHOPY											8
	14	12	11	12	13	7	8	7	9	12	

vykonáva, nevykonáva

Obsah EVVO poskytovaný mimovládnyimi organizáciami je pomerne rôznorodý. Daphne a Eviana sa venujú najväčšej škále tém. Najviac zastúpenými témami (tab. 13) sú odpady, biodiverzita a UR. Málo pozornosti sa venuje geológii, environmentálnej kriminalite a geoparkom. V položke INÉ sme naopak zaznamenali témy, ktoré absentujú v ponuke rezortných organizácií MŽP SR. Patria k nim ekoporadne (ekopranie, ekochistenie, ekošoférovanie a pod.) ekostaviteľstvo (záhrady, jazierka, domy), šetrenie energiou, environmentálna etika, mestské včely, obehové hospodárstvo, urbanizmus pre budúcnosť.

Tab. 13 Mimovládne organizácie a združenia z hľadiska obsahu EVVO

	Živica	Daphne	Strom života	Združenie Slatinka	Priatelia Zeme	Zázrivá	InCien	Eviana	Sloboda zvierat	Ekopolis	
OVZDUŠIE A MOBILITA											4
VODA											6
GEOLÓGIA											1
GEPARKY											0
ÚZEMNÁ OCHRANA											5
BIODIVERZITA											7
ENV. KRIMINALITA											1
ODPAD											8
ZMENA KLÍMY											4
TUR											7
INÉ											4
	6	7	4	6	2	3	3	7	3	6	

vykonáva, nevykonáva

Európske štátne organizácie

Pre potreby koncepcie sme sa zamerali prioritne na štátne organizácie a inštitúcie v Európe s podobným štatútom ako SAŽP. Výsledný súbor údajov je limitovaný dostupnosťou informácií na webových stránkach v anglickom jazyku. Vzorku reprezentujú nasledujúce organizácie:

ŠPANIELSKO	CENEAM – Centro Nacional de Educación Ambiental
NÓRSKO	NEA – Norwegian Environmental Agency
ČESKÁ REPUBLIKA	CENIA – Česká informačná agentúra životného prostredia
ÍRSKO	EPA IR – Environmental Protection Agency
TALIANSKO	ISPRA – Istituto Superiore per la Protezione e la Ricerca Ambientale
ISLAND	EAI – The Environment Agency of Iceland
RAKÚSKO	EAA – Environment Agency Austria
PORTUGALSKO	APA – Agencia Portuguesa do ambiente

Všetky uvedené organizácie sa venujú základným, stredným a vysokým školám. Početne zastúpené sú však aj materské školy a široká verejnosť (tab. 14).

Tab. 14 Európske štátne organizácie z hľadiska cieľovej skupiny EVVO

	CENEAM	NEA	CENIA	EPA IR	ISPRA	EAI	EAA	APA	
MŠ									6
ZŠ									8
SŠ									8
VŠ									8
ŠPECIÁLNE ŠKOLY									0
PEDAGÓGOVIA									6
VEREJNÁ SPRÁVA									5
ŠTÁTNA SPRÁVA									4
PODNIKATEĽ. SEKTOR									0
ŠIROKÁ VEREJNOSŤ									7
ODBOR. VEREJNOSŤ									4
MARGINALIZOV. SK.									0
SENIORI									0
	8	5	8	7	9	7	7	5	

vykonáva, nevykonáva

Z hľadiska realizovaných foriem EVVO dominujú aktivity a programy pre školy, súťaže, verejné akcie a publikačná činnosť (tab. 15). Najmenej využívanými sú exkurzie, konferencie, tábory, workshopy, výstavy, časopisy. V ponuke úplne chýbajú webové portály, metodické dni, filmy či dni otvorených dverí.

Tab. 15 Európske štátne organizácie z hľadiska formy EVVO

	CENEAM	NEA	CENIA	EPA IR	ISPRA	EAI	EAA	APA	
AKREDIT. VZDELÁVANIE									1
AKTIVITY									8
ČASOPISY									1
DOD									0
EXKURZIE									4
EXPOZÍCIE									4
FILM									0
KONFERENCIE									2
KRÚŽKY									3
METODICKÉ DNI									0
OLYMPIÁDY, DP, SOČ									1
PUBLIKÁCIE									7
SEMINÁRE									3
SÚŤAŽE									7
ŠKOLSKÉ PROGRAMY									8
TÁBORY									2
VEREJNÉ AKCIE									7
VÝSTAVY									1
VÝUČBOVÉ PROG.									4
WEBOVÝ PORTÁL									2
WORKSHOPY									2
	11	10	12	8	8	7	8	3	

vykonáva, nevykonáva

Obsah EVVO ponúkaný európskymi inštitúciami (tab. 16) sa najviac sústreďuje na zmenu klímy a udržateľný rozvoj. S väčším bodovým odstupom nasledujú témy odpad, voda či územná ochrana a biodiverzita. Témy ako environmentálna kriminalita, geológia a geoparky v envirovýchovnej činnosti týchto organizácií nemajú zastúpenie.

Tab. 16 Európske štátne organizácie z hľadiska obsahu EVVO

	CENEAM	NEA	CENIA	EPA IR	ISPRA	EAI	EAA	APA	
OVZDUŠIE A MOBILITA									2
VODA									4
GEOLÓGIA									0
GEOPARKY									0
ÚZEMNÁ OCHRANA									4
BIODIVERZITA									3
ENV. KRIMINALITA									0
ODPAD									4
ZMENA KLÍMY									8
TUR									5
	3	5	3	7	5	2	2	3	

vykonáva, nevykonáva

Z ponuky skúmaných organizácií zaujal projekt Nórskej environmentálnej agentúry s názvom **Sustainable backpack** určený pre základné a stredné školy. Školy vyzývajú k využívaniu svojho bezprostredného okolia pre vyučovanie tém ako životné prostredie, rekreácia, udržateľný rozvoj, výživa a zdravie a navrhovaniu vlastných riešení lokálnych problémov.

Česká CENIA spravuje tzv. **Katalóg ekovýchovných pomôcok**, vytvorený v rámci programu Národná sieť stredísk ekologickej výchovy. Obsahuje výukové pomôcky, audiovizuálne a vzdelávacie programy a publikácie určené odborníkovi a všetkým ďalším záujemcom o environmentálnu výchovu.

Írska Agentúra na ochranu životného prostredia ponúka na svojich stránkach súťaž **The story of your stuff**. Študenti sú vyzvaní, aby v kategóriách video, animácia, grafika kreatívne porozprávali príbeh vecí z bežného života a ich životný cyklus. Víťaz získava 500 eur pre seba a zvlášť aj pre svoju školu. **Live Green** je národný informačný portál poskytujúci poradenstvo, informácie a vzdelávanie o udržateľnosti doma a v komunite.

Z publikácií naprieč organizáciami uvádzame vybrané tituly. **Aktívne vzdelávanie** – pracovné listy a výukové materiály o problematike úspor energie a obnoviteľných zdrojov (CENIA). **Kjóto in the Home** – 11 vzdelávacích modulov zahŕňajúcich praktické aktivity zamerané na možnosti predchádzania klimatickej zmene pri využívaní obnoviteľných zdrojov energie v školách a v domácnosti (CENIA). **2020 VISION** – zdroj pre výučbu tém ako sú klimatická zmena, čistá voda, čistý vzduch, biodiverzita a pôda (EPA IR). **Kit VA.D.DI** – stolová simulačná hra pre stredné školy zameraná na klimatickú zmenu (ISPRA). **Zabudnuté ovocie regiónov** – brožúra environmentálnej výchovy, **Učenie so včelami** – vzdelávacie karty a hry (ISPRA).

4 PEDAGOGICKO-DIDAKTICKÉ ASPEKTY (pedagogicko-didaktický kontext)

Hoci existujú presné definície odlišujúce formálne vzdelávanie od neformálneho, v environmentálnej výchove, rovnako tak ani v iných prierezových témach, nie je možné tieto dve sféry striktné odlúčiť. Práve naopak je žiaduce, aby vzájomne korešpondovali a dopĺňali sa. Pri poskytovaní neformálnej environmen-

tálnej výchovy je okrem nových environmentálnych tém a požiadaviek štátnej politiky potrebné zohľadňovať aj súčasné kurikulárne rámce v rámci formálneho systému výchovy a vzdelávania.

Tradičné verus moderné predstavy

Tradičné predstavy v oblasti environmentálnej výchovy boli založené na predpoklade, že existuje lineárny vzťah medzi vedomosťami, rastom environmentálneho povedomia a následnou akciou v prospech životného prostredia (Ramsey a Rickson, 1977). Avšak výskum v oblasti správania a konania nepotvrdil správnosť tohto modelu. Naopak, zistilo sa, že model environmentálneho správania je determinovaný viacerými skupinami premenných, medzi ktorými zohrávajú kľúčové miesto tzv. vstupné premenné, **premenné súvisiace s personálnymi kapacitami respondenta** (Hines et al., 1986/1987). K významným faktorom ovplyvňujúcim postoj a aktívnu reakciu respondenta environmentálnej výchovy patrí jeho citlivosť (senzitivita) na environmentálne problémy, osobnostné vlastnosti a predovšetkým poznatky v oblasti aplikácie stratégií, pomocou ktorých môže aktívne a efektívne prispieť k vyvolaniu zmien v systéme, s dôrazom na lokálnu komunitu (Hungerford a Volk, 1990). Zaujímavým je aj zistenie, že existuje silná synergia medzi hĺbkou poznania samotnej problematiky a aplikáciou efektívnych stratégií. Okrem tradičného osvojovania si poznatkov v oblasti životného prostredia je preto potrebné osobitne rozvíjať u respondentov presvedčenie, že majú silu a schopnosť vyvolať pozitívne zmeny prostredníctvom aplikácie overených nástrojov a stratégií.

Ako problematická sa dlhodobo javí **miera uplatnenia princípov udržateľného rozvoja** v oblasti environmentálnej výchovy. Už Rosa, Turek a Zelina (2002) v projekte Milénium upozornili že... „v obsahu vzdelávania sa nezohľadnili v plnej miere kritériá a princípy udržateľného rozvoja, pretrvával dôraz len na ochranu prírody, absentovala výchova k rešpektovaniu ekologických, environmentálnych, ekonomických aj sociálnych a politických aspektov v ich vzájomnej prepojenosti pri výchove k zodpovednému konaniu v životnom prostredí“. Zdôraznili, že je nevyhnutné „zabezpečiť odborné vedomosti, založené na pochopení ekologických, sociálnych a kultúrnych problémov. Je potrebné dosiahnuť ekosociálnu kompetenciu v správaní a konaní. Vzťah k prírode a k prostrediu sa tak stane integrálnou súčasťou morálneho vedomia“. Z uvedených dôvodov je tiež „potrebné inovovať stratégie a metódy edukácie, zvýšiť zavádzanie alternatívnych koncepcií výchovy a vzdelávania, aktivizujúce, motivujúce a kreatívne metódy a formy zamerané nielen na výkon žiaka, ale aj na rozvoj schopností tvorivo riešiť problémy, prežívanie, city, motiváciu a hodnotový systém; zamerať sa najmä na rozvoj myslenia, tvorivosti, riešenia praktických problémov, emocionalizáciu, hodnotovú orientáciu, environmentálnu uvedomelosť v konaní žiakov a pod.“ (Milénium, 2002, s.49).

Adela Lešková Blahová (2016) pri hodnotení kvality environmentálnej výchovy v SR zdôraznila, že moderné vzdelávanie v oblasti environmentu by malo byť chápané ako **vzdelávanie so sociálnou a etickou dimenziou**. Environmentálna výchova by mala byť súčasťou širšieho konceptu morálneho vzdelávania, nakoľko takéto vzdelávanie „vedie k schopnosti myslieť autonómne morálne, autonómne hodnotiť situáciu a autonómne prijať zodpovednosť za konanie v prospech dobra“ (Platková Olejárová, 2010, p. 155). Dobrá environmentálna výchova je teda taká, ktorá vedie k schopnosti vidieť svet a jeho environmentálne problémy tak z etickej, ako aj morálnej perspektívy.

Orientácia environmentálnej výchovy a vzdelávania na vedomosti a hodnoty je zakotvená už v **Deklarácii z Tbilisi** (prijatej na medzivládnej konferencii UNESCO v r. 1978), v jednom z prvých dokumentov venovaných tejto téme. Ako základný cieľ EVV uvádza: „poskytnúť každému príležitosti na nadobudnutie vedomostí, hodnôt, postojov, odhodlania a zručností, ktoré sú potrebné na ochranu a zlepšovanie životného prostredia“. Na jednej strane je úlohou EVV oboznamovanie verejnosti s environmentálnymi témami a konceptami, na strane druhej hodnotová etická či občianska výchova, obe vo vzájomnom prepojení.

Všeobecne, by environmentálna výchova mala byť postavená na rozvíjaní **dialektického-nelineárneho myslenia a abstrakcie**. Pre tento typ myslenia je typické vytváranie alternatívnych modelov riešenia, tvor-

ba rôznych pracovných hypotéz, skúmanie a vyhodnocovanie variantných riešení, čo vedie ku kreovaniu nových myšlienok a prístupov pri riešení problémov (Zelina, 1997, p. 61), k posilňovaniu schopnosti vyjadrovať vlastné myšlienky a tým demonštrovať svoju vlastnú identitu.

Soňa Vincíková (2002) vo svojej *Metodickej príručke environmentálnej výchovy* uvádza základné štyri piliere holisticky orientovanej EV, ktoré by mali súčasne pôsobiť na zvyšovanie environmentálneho vedomia jednotlivca. **Pedagogicko-psychologický kontext** – spočíva v ovplyvňovaní hodnotového systému jedinca, jeho vedomostnej základne, rozvíjaní sociálnych, emocionálnych a komunikatívnych kompetencií. Edukačným cieľom EV by mal byť rozvoj kognitívnych funkcií (vedomostí z hľadiska ekologického, ekonomického a spoločenského) a nonkognitívnych funkcií (v oblasti kognitívizácie, emocionalizácie, vnútornej motivácie, socializácie, autoregulácie, kreativizácie). **Ekologický kontext** – je postavený na sledovaní prírodných procesov a zákonitostí, umožňuje vnímať skutočnosti a existenciu človeka ako súčasť fungovania prírodných systémov, aplikovať tieto poznatky a prijímať závery. **Ekonomický kontext** – pripravuje človeka na jeho ekonomické fungovanie v rámci únosnosti prírody a spoločnosti. Z pohľadu EV vyčleňuje tri aspekty, a sice globálnu ekonomiku, spotrebiteľskú výchovu, úspory a šetrenie. Zameriava sa na človeka ako spotrebiteľa, ktorý má silu ovplyvniť trh a ekonomické systémy. **Filozofický a sociokultúrny kontext** – na súčasný stav životného prostredia sa pozerá z pohľadu zmyslu ľudského bytia. Environmentálnu výchovu vníma ako výchovu k hodnotám, spoločensky a kultúrne podmienenú. Vidí vplyv spoločnosti na rozhodovanie a konanie jednotlivca, ale zároveň silu a schopnosť jednotlivca ovplyvňovať spoločnosť. **Prioritou by mala byť výchova k občianskej angažovanosti, k schopnosti konať a aktívne sa podieľať na verejnom dianí.**

Z pohľadu realizácie environmentálnej výchovy je potrebné realizovať komplexný postup pozostávajúci z 1) **vyučovania o životnom prostredí** nadobúdaním vedomostí napr. v rámci školského kurikula, 2) **vyučovania pre životné prostredie** s cieľom zabezpečiť zlepšenie životného prostredia vo svojom okolí a lokálnej komunite a 3) **vyučovania v životnom prostredí**, ktoré sa odohráva mimo triedy a je prepojené s každodennou praxou a chodom školy (Mertz, 2010, s. 156).

Kontext školského kurikula

Z pohľadu Štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP) je environmentálna výchova definovaná ako prierezová téma. Je vymedzená samostatným dokumentom Štátneho pedagogického ústavu (ŠPÚ), v ktorom sa uvádza, že „*prierezové témy sú dôležitým prvkom vo vzdelávaní a podieľajú sa na utváraní a rozvíjaní kľúčových kompetencií predovšetkým v oblasti postojov a hodnôt*“. V dokumente sú načrtnuté súvislosti environmentálnej výchovy s jednotlivými vzdelávacími oblasťami, zadefinované ciele EV na úrovni kompetencií, hodnôt a postojov a nakoniec spísané témy, ktorým sa má venovať (celé znenie prierezovej témy je súčasťou prílohy 3).

Podľa *Metodického usmernenia k zavádzaniu prierezovej témy Environmentálna výchova* vydanom ŠPÚ sa EV môže realizovať ako súčasť učebného obsahu vyučovacích predmetov (najčastejšie geografia, biológia, fyzika, chémia, prírodoveda, vlastiveda, občianska náuka, etika a svet práce), prostredníctvom samostatných projektov alebo môže tvoriť samostatný vyučovací predmet. Tieto formy môžu byť zároveň ľubovoľne kombinované. Vedeniu školy je odporúčané, aby vytváralo podmienky pre prácu koordinátora EV.

V záveroch z *národnej konferencie Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета v Slovenskej republike*, ktorá sa konala v januári 2018 na UKF v Nitre sa konštatuje, že od vyššie spomínanej Deklarácie v Tbilisi (1978) nedošlo k zlepšeniu stavu životného prostredia. Konferencia sa zaoberala zhodnotením súčasného stavu realizácie EVVO na Slovensku a medzi najakútnejšie problémy okrem iného zahrnula aj **neexistujúce vzdelávacie štandardy a neaktuálne ciele pre environmentálnu výchovu**. V záveroch sa konštatuje, že environmentálna výchova je implementovaná do obsahu vyučovacích predmetov na úrovni vedomostí, ktoré sú súčasťou vzdelávacích štandardov. Keďže samotné vedomosti nemajú automaticky za následok

aktívnu účasť na ochrane a tvorbe životného prostredia, k zmene postojov a hodnôt by mala viesť práve prierezová téma Environmentálna výchova. Problémom však zostáva absencia vzdelávacích štandardov pre prierezové témy. Učitelia sa môžu opierať len o ciele a tematické okruhy environmentálnej výchovy, ktoré sú podľa záverov z konferencie neúplné a neaktuálne pretože „*nereflektujú aktuálny stav poznania prírodných, spoločenských javov, pedagogických princípov a nezrkadľujú v dostatočnej miere vzťah environmentálnej výchovy k udržateľnému rozvoju*“. Ďalej sa v nich uvádza, že environmentálna výchova sa v školách naplňa väčšinou iba formálne a učitelia robia len nevyhnutné minimum. A síce, že si vo svojich časovo-tematických plánoch predmetov farebne odlišia témy, ktoré súvisia s témami prierezovej EV (analýza školského kurikula v rámci prírodovedných a spoločensko-vedných predmetov z pohľadu prierezovej témy EV je súčasťou prílohy 4). Pri realizácii prierezovej témy EV sa hlavný dôraz kladie na prírodovedné predmety hoci sa má s rovnakým dôrazom uplatňovať aj v predmetoch ako prvouka, občianska výchova a etická výchova, alebo v zdanlivo nesúvisiacich ďalších predmetoch. Závery z konferencie uvádzame v plnom znení v prílohe 4, pretože z pohľadu prípravy tejto koncepcie prinášajú aj ďalšie implikácie.

Štátny vzdelávací program v SR je vo všeobecnosti postavený na modeli odovzdávania hotových faktov s autoritou univerzálnej platnosti, ktorý nenecháva veľký priestor pre vlastnú aktivitu žiakov a triedy. Avšak, **ekológia a environmentálne vedy sa vyznačujú nestabilizovaným poznaním** (na rozdiel napr. od fyziky alebo chémie), čo znamená, že neposkytujú len ustálené a všeobecne prijímané fakty. Naopak, ich pole výskumu zahŕňa mnoho kontroverzných otázok, pri ktorých sa sporia aj samotní experti. Jedná sa o oblasť, kde sa prelínajú veda, morálka i politika. **Je to oblasť, ktorá prekračuje hranice prírodovedného skúmania a zahŕňa otázky etické, sociologické, kultúrne alebo ekonomické** (Klocoková, 2014).

Príloha 2: Výsledky dotazníka pre organizácie poskytujúce environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu (EVVO)

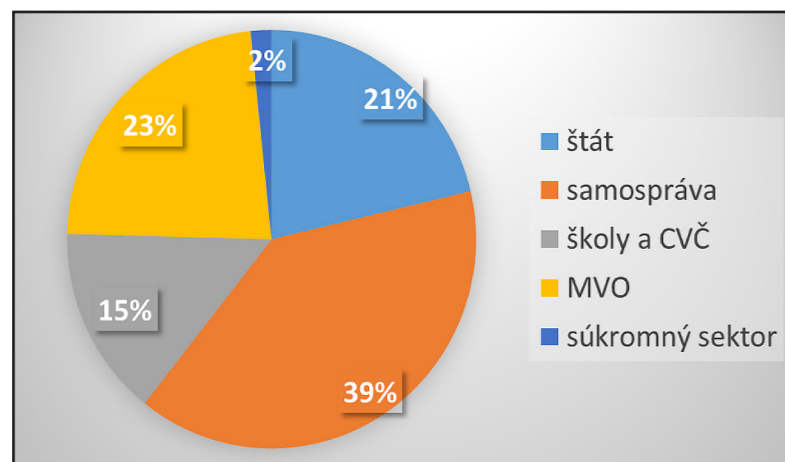
Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP) vytvorila na základe poverenia MŽP SR v roku 2019 vytvorila a následne koordinuje pracovnú skupinu zloženú zo zástupcov rôznych rezortov zo štátneho aj mimovládneho sektora. Skupina sa zaoberá vytvorením systému certifikácie organizácií poskytujúcich neformálnu EVVO. Hlavným cieľom je nastaviť kritériá kvality pre činnosť a služby v tejto oblasti, ktoré budú slúžiť ako návod a súčasne nástroj pre udelenie výslednej značky, certifikátu.

Prostredníctvom dotazníka vytvoreného pracovnou skupinou sa v júni 2019 realizoval prieskum s cieľom zistiť motiváciu organizácií pre zapojenie sa do pripravovanej certifikácie. Dotazník zároveň zisťoval základné údaje o týchto organizáciách a ich činnosti v oblasti neformálnej EVVO. Výsledky boli zaujímavé aj z pohľadu prípravy tejto koncepcie, preto ich na tomto mieste uvádzame.

Poznámka: Pod pojmom neformálna EVVO sa rozumeli všetky výchovno-vzdelávacie aktivity organizované mimo štátom definovaného školského vzdelávania. Pojmom aktivity EVVO sa chápali všetky formy realizácie environmentálnej výchovy.

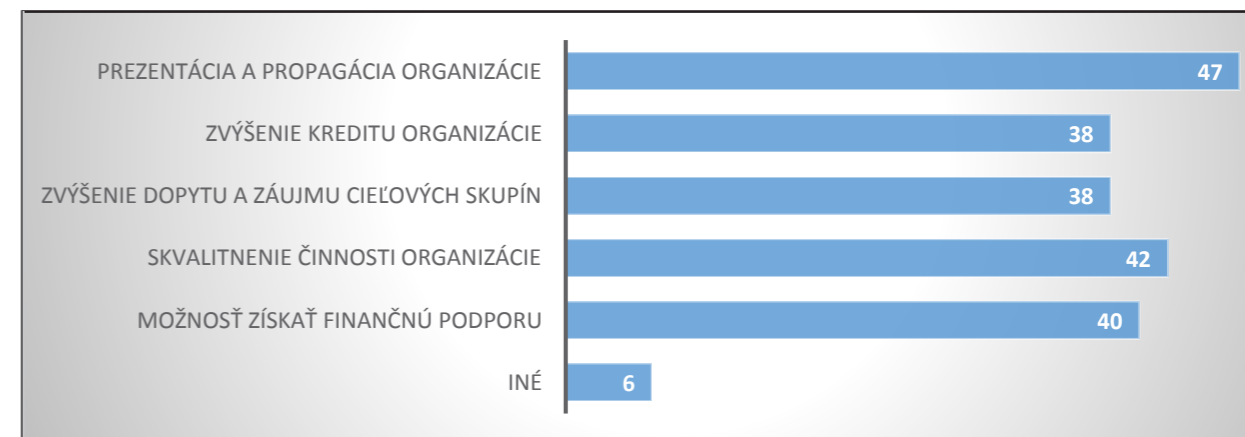
Dotazník vyplnilo 68 organizácií medzi ktorými boli zastúpené štátne organizácie, školy, neziskové organizácie a vo väčšej miere organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti samosprávnych krajov (graf 1). EVVO v organizáciách priemerne zabezpečuje 5 interných pracovníkov.

Graf 1 Druhy zapojených organizácií

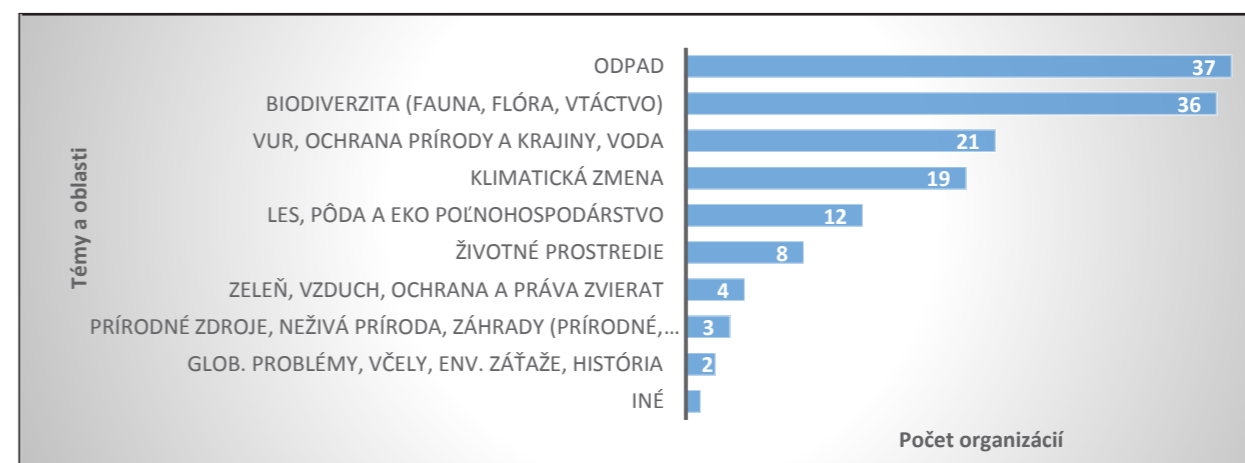
Hlavnou motiváciou pre zapojenie sa organizácií do certifikácie sa ukazuje možnosť ich prezentácie a propagácie prostredníctvom tohto systému (tab. 17). Nezanedbateľné sú však aj ďalšie dôvody ako príležitosť skvalitniť prácu organizácie a zvýšiť jej kredit. Dôležitým motivačným faktorom pre mnohé organizácie bola aj možnosť získania finančnej podpory.

Tab. 17 Odpovede organizácií na otázku: „Vyznačte všetky dôvody, ktoré by vás motivovali k zapojeniu sa do certifikácie?“

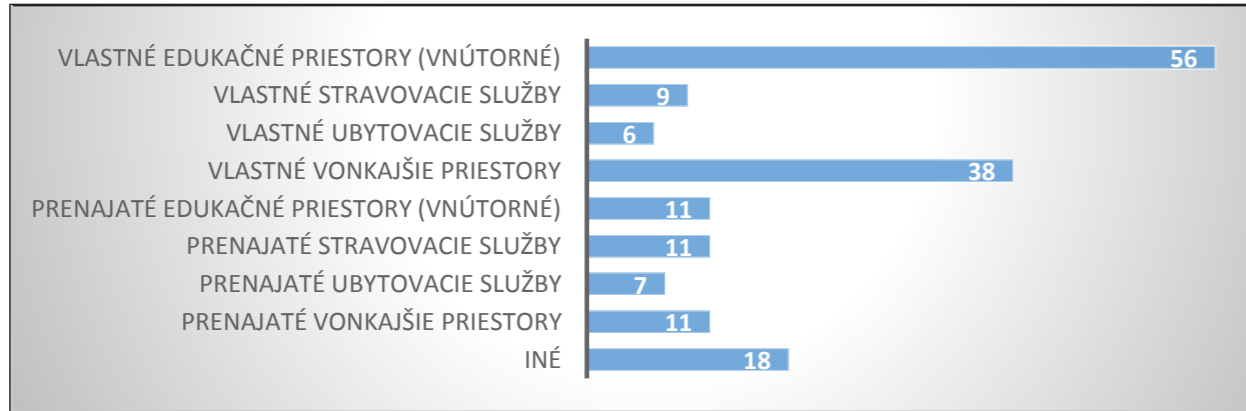
K dominujúcim témam, ktorým sa organizácie v rámci EVVO venujú patrí odpad, biodiverzita a ochrana prírody, výchova pre udržateľný rozvoj, klimatická zmena (tab. 18). Niektoré organizácie sa špecializujú na konkrétne témy, ako napríklad včely, ochrana a práva zvierat, jaskyne, GMO, geodiverzita, doprava a iné.

Tab. 18 Odpovede organizácií na položku: „Uveďte témy a oblasti EVVO, ktorým sa venujete (napr. voda, odpad, klimatická zmena, výchova pre udržateľný rozvoj)“

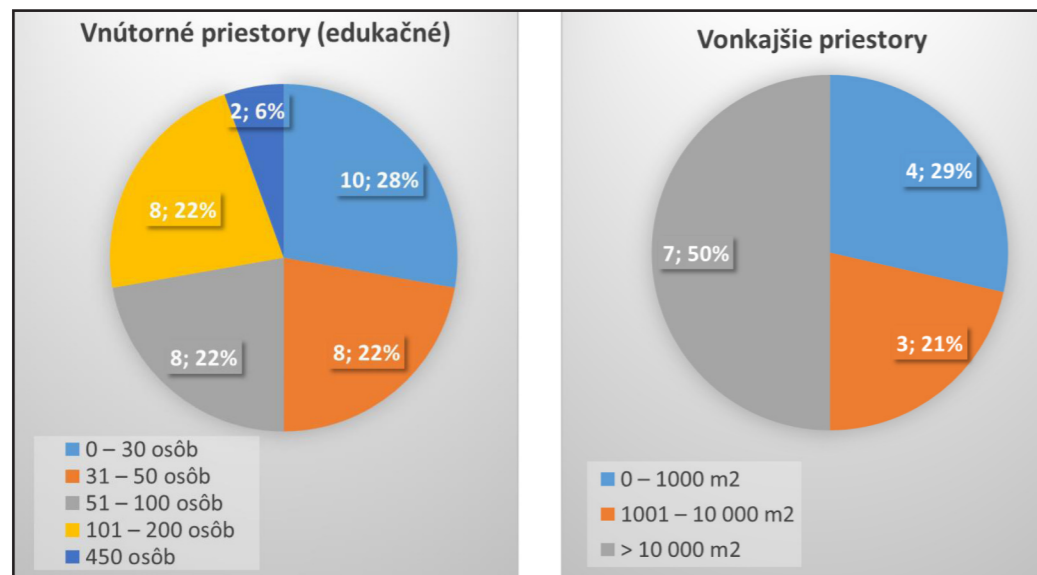

Podľa výsledkov dotazníka (tab. 19) väčšina organizácií využíva pre EVVO vlastné vonkajšie a vnútorné priestory. V položke „iné“ mnohé organizácie uviedli, že svoje zážitkové programy realizujú vo voľnom prírodnom a lesnom prostredí alebo v areáli svojho hostiteľa, na pôde škôl alebo iných organizácií. Rozloženie kapacity využívaných priestorov prezentujú grafy 2 a 3.

Tab. 19 Odpovede organizácií na položku: „V rámci realizácie EVVO vaša organizácia využíva (vyznačte všetky relevantné možnosti).“

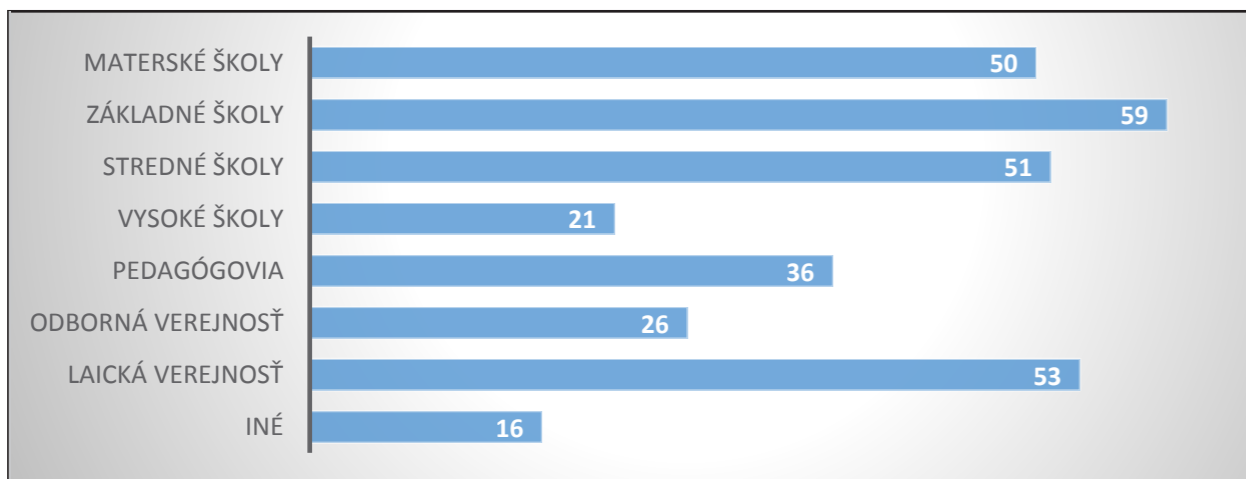

Grafy 2 a 3 Kapacita vnútorných a vonkajších priestorov využívaných organizáciami pre EVVO.

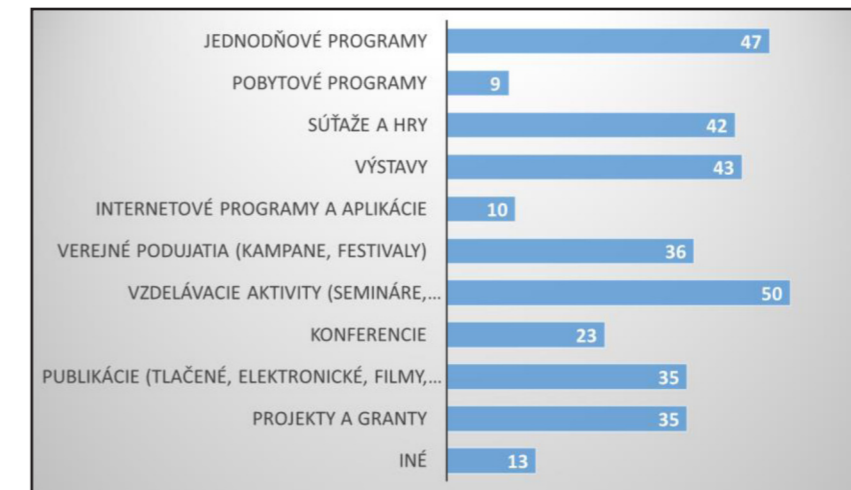
V zastúpení cieľových skupín očakávané prevládajú školy (materské, základné, stredné) a laická verejnosť (tab. 20). V položke „iné“ organizácie uviedli napríklad špeciálne školy, seniori, rodiny s deťmi.

Tab. 20 Odpovede organizácií na položku: „Vyznačte všetky cieľové skupiny v rámci realizácie EVVO“.

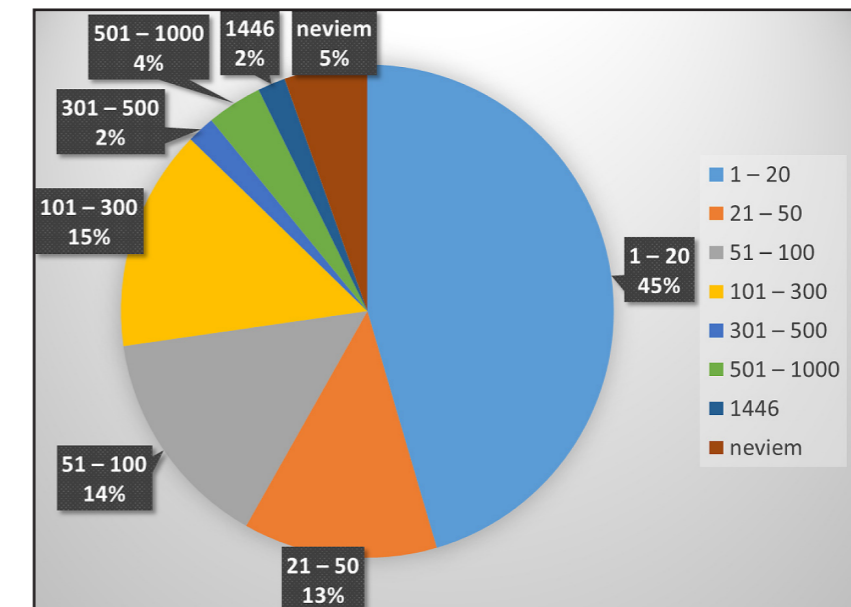

Najčastejšími formami realizácie EVVO (tab. 21) sú rôzne vzdelávacie aktivity, ako sú semináre, školenia a workshopy. Nasledujú kratšie jednodňové programy, súťaže a hry pre školy. V priebehu roka zrealizujú organizácie priemerne 112 jednotlivých aktivít EVVO. Štatistiku však v tomto prípade skresľuje údaj 1 446 aktivít realizovaných ročne ŠOP SR a jej správami (graf 4). Až 45 % organizácií uviedlo, že zrealizuje 300 až 500 aktivít ročne. Čo sa týka zapojenia cieľových skupín najviac organizácií uviedlo ročnú účasť v intervale 100 – 500 ľudí (graf 5). Viac ako 5 000 účastníkov na svojich aktivitách ročne uviedlo až 20 % organizácií.

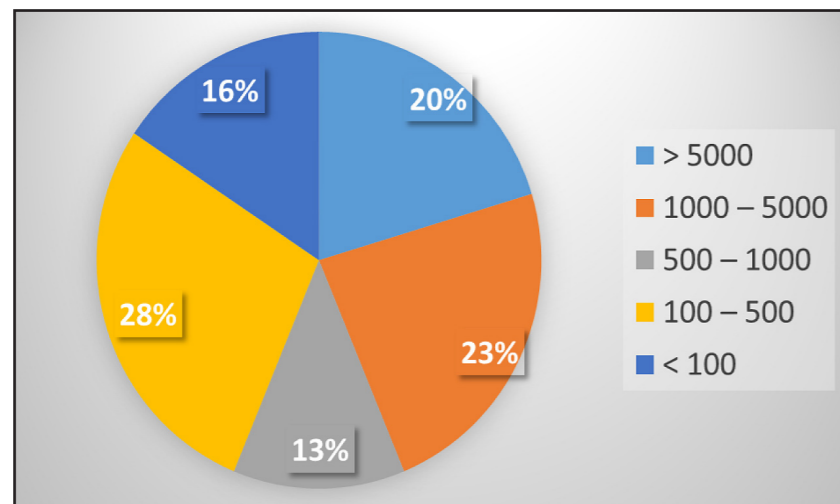
Tab. 21 Odpovede organizácií na položku: „Vyznačte všetky formy aktivít EVVO, ktoré realizujete“.

Graf 4 Odpovede organizácií na položku: „Koľko aktivít EVVO zrealizujete v priebehu roka (sumárne všetky programy, podujatia, súťaže, konferencie atď.)“.

Graf 5 Odpovede organizácií na položku: „Koľko účastníkov/zapojených majú vaše aktivity EVVO ročne“. Výsledky dotazníka budú zohľadnené pri príprave kritérií pre vstup organizácií do systému certifikácie a pre interné potreby pracovnej skupiny.

Príloha 3: Štátny vzdelávací program. Environmentálna výchova. Prierezová téma

CHARAKTERISTIKA PRIEREZOVEJ TÉMY

Environmentálna výchova vedie žiakov ku komplexnému pochopeniu vzájomných vzťahov medzi organizmami a vzťahom človeka k životnému prostrediu. Ide o rozvíjanie a najmä pochopenie nevyhnutného prechodu k udržateľnému rozvoju spoločnosti, ktorý umožňuje sledovať a uvedomovať si dynamicky sa vyvíjajúce vzťahy medzi človekom a prostredím, kde sú vzájomne prepojené aspekty ekologické, ekonomické a sociálne.

Na realizácii prierezovej témy sa podieľajú viaceré vzdelávacie oblasti (učebné predmety). Vzájomným prepojením, rozšírením, upevňovaním a systematizáciou vedomostí, špeciálnych návykov a zručností upozorňujeme žiakov na súvislosti medzi poznatkami, ktoré si už osvojili na pochopenie problematiky zo širšieho pohľadu. Len tak dokážu skutočne pochopiť globálne problémy. Pochopenie je základnou podmienkou aktívneho prístupu žiakov k efektívnej ochrane a udržateľnému stavu životného prostredia.

Prierezové témy sú dôležitým prvkom vo vzdelávaní a podieľajú sa na utváraní a rozvíjaní kľúčových kompetencií predovšetkým v oblasti postojov a hodnôt.

Vzdelávacia oblasť **Príroda a spoločnosť** poskytuje ucelený elementárny pohľad na okolitú prírodu a prostredie. Učí pozorovať, citlivo vnímať a hodnotiť konanie ľudí vo vzťahu k životnému prostrediu. V maximálnej miere využíva priame pozorovanie žiakov okolitého prostredia, ktoré výrazne ovplyvňuje emocionálnu stránku osobnosti jedinca.

Vzdelávacia oblasť **Človek a príroda** zdôrazňuje pochopenie objektívnej platnosti základných prírodných zákonitostí, dynamických súvislostí od ekosystémov po biosféru ako celku, postavenie človeka v prírode a komplexnú funkciu ekosystémov vo vzťahu k ľudskej spoločnosti.

Vzdelávacie oblasti **Človek a spoločnosť** a **Človek a hodnoty** sa zameriavajú na súvislosti medzi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálnymi prístupmi k riešeniu problematiky a poukazujú na ďalšie princípy udržateľnosti rozvoja (medziľudské vzťahy, spolupráca v rozmanitosti, odstraňovanie chudoby, chorôb, znižovanie rozdielov medzi ľuďmi, zaistenie dôstojného života ľudí.)

Vzdelávacia oblasť **Zdravie a pohyb** rieši problematiku vplyvu prostredia na vlastné zdravie a na zdravie iných. V súvislosti s problémami súčasného sveta poukazuje aj na dôležitosť starostlivosti o životné prostredie pri organizovaní masových športových podujatí.

Dôležitú úlohu v prierezovej téme zastupujú **informačno-komunikačné technológie**, ktoré umožňujú využívať aktuálne údaje o stave životného prostredia a možnosť simulovať určité udalosti. Komunikačné technológie podnecujú záujem o spôsoby riešenia ekologických problémov, umožňujú nadväzovať kontakty v tejto oblasti a vymieňať si informácie v rámci republiky, krajín EÚ a sveta.

Vzdelávacia oblasť **Umenie a kultúra** poskytuje mnoho príležitostí na zamyslenie sa nad vzťahom človeka a životného prostredia, na uvedomenie si prírodného a sociálneho prostredia ako zdroja inšpirácie pre vytváranie kultúrnych a umeleckých hodnôt a na vnímanie estetických kvalít životného prostredia.

PRÍNOS ENVIRONMENTÁLNEJ VÝCHOVY K ROZVOJU OSOBNOSTI ŽIAKA

V oblasti vedomostí, zručností a schopností

- schopnosť chápať, analyzovať a hodnotiť vzťahy medzi človekom a jeho životným prostredím na základe poznania zákonov, ktorými sa riadi život na Zemi;

- poznať a chápať súvislosti medzi vývojom ľudskej populácie a vzťahom k prostrediu v rôznych oblastiach sveta;
- schopnosť pochopiť súvislosti medzi lokálnymi a globálnymi problémami a vlastnú zodpovednosť vo vzťahu k prostrediu;
- poskytovať vedomosti, zručnosti a návyky, ktoré sú nevyhnutné pre každodenné konanie a postoje človeka k životnému prostrediu;
- rozvíjať spoluprácu pri ochrane a tvorbe životného prostredia na miestnej, regionálnej a medzinárodnej úrovni;
- pochopiť sociálne a kultúrne vplyvy, ktoré determinujú ľudské hodnoty a správanie, vedomie individuálnej zodpovednosti za vzťah človeka k prostrediu ako spotrebiteľa a výrobcu;
- vedieť hodnotiť objektivitu a závažnosť informácií o stave životného prostredia a komunikovať o nich, racionálne ich obhajovať a zdôvodňovať svoje názory a stanoviská;
- schopnosť využívať informačné a komunikačné technológie a prostriedky pri získavaní a spracúvaní informácií, ako aj prezentácii vlastnej práce.

V oblasti postojov a hodnôt

- vnímať život ako najvyššiu hodnotu;
- pochopiť význam udržateľného rozvoja ako pozitívnej perspektívy ďalšieho vývoja ľudskej spoločnosti;
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k živým organizmom a ich prostrediu;
- podporovať aktívny prístup k tvorbe a ochrane životného prostredia prostredníctvom praktickej výučby;
- posilňovať pocit zodpovednosti vo vzťahu k zdravému životnému štýlu a k vnímaniu estetických hodnôt prostredia;
- schopnosť vnímať a citlivo pristupovať k prírode a prírodnému a kultúrnemu dedičstvu;
- prehlbovať, rozvíjať a upevňovať hodnotový systém v prospech konania k životnému prostrediu;
- rozvíjať schopnosť kooperovať v skupine, deliť si úlohy, nieť zodpovednosť.

TEMATICKÉ OKRUHY

Ochrana prírody a krajiny

- **les** (význam lesa, funkcia lesného ekosystému, les v našom prostredí, vzájomné vzťahy v ekosystéme lesa, negatívne dôsledky odlesňovania na životné prostredie).
- **pole** (význam, zmeny krajiny vplyvom činnosti človeka, spôsoby hospodárenia na poli, okolie polí),
- **vodné zdroje** (ľudské aktivity spojené s vodným hospodárstvom, hospodárenie s vodou),
- **more** (druhovú rozmanitosť, význam pre biosféru, morské riasy a kyslík, cyklus oxidu uhličitého),
- **tropický dažďový prales** (druhovú rozmanitosť, miznutie tropických dažďových pralesov a ich následky na ekologickú rovnováhu Zeme),
- **ľudské sídlo** – mesto – dedina (umelý ekosystém, jeho funkcia a vzťah k okoliu, aplikácia na miestne podmienky),
- **urbanizácia** - vplyv na prírodu a krajinu, kultúrna krajina (pochopenie dôsledkov rozhodnutí a činnosti ľudí v minulosti na súčasný stav životného prostredia).

Zložky životného prostredia

- **Voda** (význam vody, kolobeh vody, ochrana jej čistoty, ohrozovanie vôd, pitná voda u nás a vo svete, čistenie odpadových vôd, spôsoby riešenia).
- **Ovzdušie** (význam pre život na Zemi, klimatické zmeny, zdroje znečistenia, čistota ovzdušia).
- **Pôda** (význam pôdy pre život na Zemi, ochrana pôdy, dôsledky erózie, znečisťovanie pôdy – odpadové skládky, priemysel, poľnohospodárstvo).

- **Zachovanie biodiverzity** (význam druhovej rozmanitosti pre zachovanie biologickej rovnováhy na Zemi a jej ochrana).

Prírodné zdroje, ich využívanie, ochrana

- Význam prírodných zdrojov pre človeka
- Obnoviteľné prírodné zdroje
- Neobnoviteľné prírodné zdroje
- Racionálne využívanie prírodných zdrojov vo vzťahu k udržateľnému rozvoju
- Využívanie alternatívnych zdrojov energie

Ľudské aktivity a problémy životného prostredia

- **Poľnohospodárstvo a životné prostredie, doprava a životné prostredie** (význam, vývoj, energetické zdroje dopravy a ich vplyv na prostredie, druhy dopravy a ekologická záťaž, doprava a globalizácia).
- **Priemysel a životné prostredie** (priemyselná revolúcia a demografický vývoj, vplyv priemyslu na prostredie, spracovávané materiály a ich pôsobenie na životné prostredie, vplyv právnych a ekonomických nástrojov na vzťah priemyslu k ochrane životného prostredia, priemysel a udržateľný rozvoj spoločnosti).
- **Odpady a spôsoby hospodárenia s odpadmi** (odpady a príroda, princípy a spôsoby hospodárenia s odpadmi, druhy odpadu, likvidácia, triedenie, recyklovanie odpadu).
- **Ochrana prírody a kultúrnych pamiatok** (význam ochrany prírody a kultúrnych pamiatok, ochrana mestských pamiatok zaradených do zoznamu Svetového dedičstva, právne riešenie u nás, v EÚ a vo svete).
- **Zmeny v krajine** (dôsledky urbanizácie – narušovanie prírodných ekosystémov, záber poľnohospodárskej pôdy, územné plánovanie z hľadiska ochrany životného prostredia).
- **Dlhodobé programy zamerané na zvyšovanie ekologického vedomia ľudí** (Agenda 21, Deň Zeme, Deň životného prostredia OSN...).

Vzťah človeka k prostrediu

- **Naše mesto, obec** (prírodné zdroje, ich pôvod, spôsoby využívania a riešenia odpadového hospodárstva, príroda a kultúra nášho okolia a jej ochrana).
- **Náš životný štýl** (spotreba vecí, energie, odpady, vplyv na prostredie).
- **Lokálne a globálne ekologické problémy** (príklad problému, jeho príčina, dôsledok, súvislosť, možnosti a spôsoby riešenia, vlastný názor, jeho zdôvodnenie a prezentácia).
- **Prostredie a zdravie** (kvalita života, rozmanitosť vplyvov prostredia na zdravie, možnosti a spôsoby ochrany zdravia, environmentálne zdravie), nerovnomernosť života na Zemi (rozdielne podmienky prostredia a rozdielny spoločenský vývoj na Zemi, príčiny a dôsledky globálnych ekologických problémov a princípy udržateľnosti rozvoja).

Príloha 4: Analýza školského kurikula v rámci prírodovedných a spoločensko-vedných predmetov z pohľadu priezrovej témy Environmentálna výchova

Tabuľka 22 Vybrané výkonové štandardy (študent vie) v prírodovedných predmetoch 2. stupňa základných škôl (ISCED 2) s farebným odlišením tém, ktoré súvisia s priezrovou témou Environmentálna výchova

	5. ROČNÍK	6. ROČNÍK	7. ROČNÍK	8. ROČNÍK	9. ROČNÍK
Geografia:	<ul style="list-style-type: none"> Horotvorná činnosť Zemetrasenia Výšková zonalita rastlín a živočíchov Vznik riek a jazier Geomorfológia: kaňony a vodopády Atmosféra: zonalita Šírková zonalita rastlín a živočíchov Prírodné a kultúrne dedičstvo UNESCO Mestá a vidiek 	<p>Afrika a Ázia:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vplyv človeka na krajinu Rastlinné a živočíšne druhy (distribúcia) Sopečná činnosť Monzúny Vodstvo Osídlenie Kultúrne a prírodné dedičstvo UNESCO 	<p>Európa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Morské prúdy Pohoria a nížiny Krajina Ľadovce 	<p>Slovensko:</p> <ul style="list-style-type: none"> krajina vodstvo, vegetačné stupne ČÚ Obyvateľstvo Priemysel Kultúrne a prírodné dedičstvo UNESCO 	<p>Austrália, Oceánia, Amerika (sev.):</p> <ul style="list-style-type: none"> vodstvo, vegetačné stupne ČÚ Obyvateľstvo Priemysel Kultúrne a prírodné dedičstvo UNESCO
Biológia:	<ul style="list-style-type: none"> Živá a neživá príroda Spoločenstvá organizmov (lesné, vodné, poľné...) Stavba organizmov Potravinové vzťahy Chránené organizmy 	<ul style="list-style-type: none"> Ľudské sídla a príroda Stavba živých organizmov Plodiny kultúrne, hospodárske... 	<ul style="list-style-type: none"> Stavba a funkcia tela stavovcov Človek a stavba tela Životné procesy organizmov 	<ul style="list-style-type: none"> Životné procesy rastlinných a živočíšnych organizmov Dedičnosť a premenlivosť organizmov Životné prostredie rastlín a živočíchov Vplyv človeka na zložky ŽP: voda, pôda, Dôsledky znečisťovania Vplyv priemyslu na ŽP CHÚ a chránené rastliny a živočíchy Smog Skleníkové plyny a vznik klimatických zmien Odpad Šetrenie vodou Riešenie problémov ŽP 	<ul style="list-style-type: none"> Neživá príroda a geologické procesy Nerastné suroviny Dejiny Zeme Ekologické podmienky života (prispôbovanie sa organizmov prostrediu) Vzťahy medzi populáciami Prírodné a umelé ekosystémy Vzťahy a závislosti zložiek ekosystémov Ekologické hospodárenie v krajine
Chémia:			<ul style="list-style-type: none"> Piktogramy nebezpečných látok Voda, druhy vody Pitná voda a odpadová voda (úprava) Vlastnosti druhov vody Vzduch a život 	<ul style="list-style-type: none"> Vplyv oxidov, hydroxidov, kyselín a zásad na ŽP Vznik skleníkového efektu Vznik kyslých dažďov 	<ul style="list-style-type: none"> Uhľovodíky Zdroje a význam uhľovodíkov Plasty Nebezpečné látky pre človeka a ŽP
Fyzika:			<ul style="list-style-type: none"> Teplota a var (meteorologické pozorovania) 	<ul style="list-style-type: none"> Svetlo a fotosyntéza Svetelný smog Energia a príroda 	<ul style="list-style-type: none"> Magnetické vlastnosti

Vysvetlivky: **žltá** – ovzdušie a zmena klímy, **modrá** – voda, **červená** – znečistenie ŽP.

Tabuľka 23 Vybrané výkonové štandardy (študent vie) v spoločenskovedných predmetoch 2. stupňa základných škôl (ISCED 2) s podčiarknutím tém, ktoré súvisia s priezrovou témou Environmentálna výchova

	5. ROČNÍK	6. ROČNÍK	7. ROČNÍK	8. ROČNÍK	9. ROČNÍK
Etická výchova:	<p>Etické aspekty ochrany prírody</p> <ul style="list-style-type: none"> Zdôvodniť osobnú zodpovednosť každého človeka za životné prostredie, Napísať úvahu o svojom vzťahu k prírode, Vytvoriť projekt ochrany prírody v miestnej lokalite, Realizovať konkrétne žiacke ochrannárske aktivity. 	<p>Kognitívna a emocionálna empatia</p> <ul style="list-style-type: none"> Vysvetlí pojem empatia a jej dôležitosť v medziľudských vzťahoch, vysvetlí, čo ovplyvňuje empatiu, používať prvky aktívneho počúvania v komunikácii, diskutovať o dôvodoch empatie pri riešení problémov. <p>Prosociálne správanie</p> <ul style="list-style-type: none"> vysvetlí prosociálne správanie a jeho druhy, uviesť príklady prosociálnych ľudí vo svojom okolí, vysvetlí vzťah empatie a prosociálneho správania, prejaviť konkrétnu pomoc spolužiakom, zhodnotiť, v akých sociálnych projektoch by mohol participovať. 	<p>Prosociálnosť ako zložka vlastnej identity</p> <ul style="list-style-type: none"> formulovať zásady prosociálneho správania, vysvetlí vzťah asertivity a prosociálneho správania, opísať pojmy: vlastná identita, rešpekt, nezávislosť, ponúkajúce a prijímanie slobody, vernosť záväzkom, zdôvodniť potrebu zodpovednej slobody v živote jednotlivca (sloboda, zodpovednosť, vernosť – vytrvalosť, prijatie záväzkov, tolerancia a rešpekt). <p>Vzťah k chorým, starým, zdravotne a sociálne znevýhodneným ľuďom</p> <ul style="list-style-type: none"> prejaviť pochopenie pre starých a chorých ľudí, zdôvodniť potrebu komunikácie s nimi, diskutovať o prínose starých, chorých a postihnutých ľudí pre spoločnosť, navrhnuť projekt osobnej účasti ľuďom odkázaným na pomoc. 	<p>Zdroje etického poznania ľudstva</p> <ul style="list-style-type: none"> uviesť hlavné zdroje etiky, vymenovať niektoré mravné hodnoty, vysvetlí, na čo slúžia mravné normy, vysvetlí význam pozitívnych vzorov z dejín a literatúry, porovnať etický odkaz náboženstiev, diskutovať o aktuálnych etických problémoch v spoločnosti. <p>Život, telesné a duševné zdravie ako etická hodnota</p> <ul style="list-style-type: none"> vysvetlí spôsoby starostlivosti o zdravie svoje a iných, identifikovať prejavy zdravého životného štýlu, vysvetlí dôsledky nesprávnej životosprávy, diskutovať o etických problémoch súčasnosti, rozlíšiť medzi etickým a neetickým konaním človeka. <p>Ekonomické hodnoty a etika</p> <ul style="list-style-type: none"> určiť formy vlastníctva, diskutovať o vzťahu k peniazom, vysvetlí pojem konzumizmus, analyzovať prejavy a dôsledky sociálnej nerovnosti, zhodnotiť význam solidarity. 	<p>Zdravý životný štýl</p> <ul style="list-style-type: none"> identifikovať znaky zdravého životného štýlu, posúdiť potrebu rovnováhy medzi zábavou a povinnosťami, rozlíšiť prejavy konvenčného a nekonvenčného správania, uznávať potrebu ochrany svojho zdravia a zdravia iných, vysvetlí miesto prosociálneho správania v zdravom životnom štýle.

	5. ROČNÍK	6. ROČNÍK	7. ROČNÍK	8. ROČNÍK	9. ROČNÍK
Náboženská výchova:	Dialóg cez službu <ul style="list-style-type: none"> kláštorná starostlivosť o chudobných a chorých, starostlivosť o chudobných a chorých v súčasnej farnosti (charita, paliatívna starostlivosť), služba chorým, služba ľudskej rodine a služba spoločnosti. 	Konať v pravde <ul style="list-style-type: none"> zodpovednosť za druhých z pohľadu prirodzenej morálky („zlaté pravidlo“), skutky telesného a duchovného milosrdenstva, spravodlivosť a pravda v spoločnosti, sociálny hriech. 	Sloboda človeka <p>Sloboda a rozhodnutie</p> <ul style="list-style-type: none"> slobodné rozhodnutie (nutnosť voľby a jej pravidlá), sloboda a zodpovednosť, princípy rozhodovania (autonómna a heteronómna morálka). <p>Láska ako princíp slobody</p> <ul style="list-style-type: none"> sloboda a prosociálne správanie (angažovanosť v rodine). 	Kto je človek? <ul style="list-style-type: none"> uviesť príklady o neľudskom konaní človeka, skúmať možnosti objavenia Boha ukrytého v biede sveta, poukázať na význam prijatia sviatosti pomazania chorých, posúdiť nebezpečenstvo náboženského fundamentalizmu, intolerancie a odsudzovania, naplávať si pomoc núdzným. <p>Dôstojnosť a výkon človeka</p> <ul style="list-style-type: none"> mať, alebo „byť“, hodnota ľudskej práce a dôstojnosť človeka, etika chudoby a milosrdenstva, základné princípy sociálnej náuky Cirkvi. 	Zodpovednosť <ul style="list-style-type: none"> vysvetliť etymológiu pojmu „zodpovednosť“, dať do súvislosti podobenstvo o talentoch s pojmom zodpovednosť, formulovať dôvody osobnej zodpovednosti za svoj život. <p>Zodpovednosť za seba</p> <ul style="list-style-type: none"> konfrontovať sa s potrebou životných vzorov, analyzovať kriticky mediálne ponuky, analyzovať pozitívne a negatívne vzory a ich vplyv na svoj život. <p>Zodpovednosť</p> <ul style="list-style-type: none"> vysvetliť etymológiu pojmu „zodpovednosť“, dať do súvislosti podobenstvo o talentoch s pojmom zodpovednosť, formulovať dôvody osobnej zodpovednosti za svoj život. <p>Zodpovednosť za seba</p> <ul style="list-style-type: none"> konfrontovať sa s potrebou životných vzorov, analyzovať kriticky mediálne ponuky, analyzovať pozitívne a negatívne vzory a ich vplyv na svoj život.

	6. ROČNÍK	7. ROČNÍK	8. ROČNÍK	9. ROČNÍK
Občianska náuka:	Moja trieda, moja škola <ul style="list-style-type: none"> zdôvodniť práva a povinnosti žiaka zo šk. poriadku vysvetliť na príkl. + a - vzory pre život v triede/v škole, zdôvodniť úlohu a význam fung. žiackej šk. rady, vytvoriť prehľad mimo-vyučovacej a mimo-školskej činnosti/aktivity v škole, obci a okolí. <p>Moja vlasť</p> <ul style="list-style-type: none"> objasniť význam občianstva pre človeka, vytvoriť prezentáciu obce, mesta, regiónu, prezentovať pozitívne tradície svojho regiónu, vysvetliť spôs. použ. štátnych symbolov SR. 	Postavenie jednotlivca v spoločnosti <ul style="list-style-type: none"> rozpoznať prejavy kladných a záporných charakterových vlastností konkrétneho človeka, porovnať rôzne spôsoby učenia sa, zhodnotiť prínos spolupráce a súťaženia v sociálnej skupine, identifikovať jednotlivé životné štýly, zdôvodniť svoj výber vhodných a nevhodných spôsobov trávenia voľného času. <p>Sociálne vzťahy v spoločnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> určiť hlavné príčiny sociálnych zmien v spoločnosti a ich dôsledky, uviesť príklady rozmanitosti kultúr v Slovenskej republike. 	Štát a právo <ul style="list-style-type: none"> zhodnotiť význam Ústavy SR pre občana, vysvetliť na príkladoch vybraných štátov funkcie štátu, vystihnúť rozdiely medzi priamou a nepriamou demokraciou, vytvoriť hierarchiu právnych predpisov, rozpoznať na príkladoch znaky protiprávneho konania. <p>Ľudské práva a slobody</p> <ul style="list-style-type: none"> orientovať sa v texte Druhej hlavy Ústavy SR a Dohovoru o právach dieťaťa, rozpoznať v konkrétnych situáciách prejavy diskriminácie, prezentovať výsledky samostatne nájdených príkladov najčastejšieho porušovania práv dieťaťa v rodine, škole, na Slovensku, vo svete. 	Voľba povolania <ul style="list-style-type: none"> zdôvodniť opodstatnenosť vzdelania a vzdelávania ako hodnoty, orientovať sa pri výbere povolania v rôznych zdrojoch informácií, prezentovať plán budovania svojej kariéry. <p>Ekonomický život v spoločnosti</p> <ul style="list-style-type: none"> rozlíšiť pojmy ekonómia a ekonomika, konkretizovať na príkladoch spôsoby riešenia troch základných ekonomických otázok (čo vyrábať, ako a pre koho?), uviesť základné rozdiely medzi trhovou, príkazovou a zmiešanou ekonomikou, demonštrovať vzťahy medzi kupujúcimi a predávajúcimi na trhu, simulovať postup pri reklamácii tovarov alebo služieb. <p>Finančná gramotnosť</p> <ul style="list-style-type: none"> zostaviť modelový osobný/rodinný rozpočet, ilustrovať na príklade vybraný problém z oblasti finančnej gramotnosti.

Z analýzy školských kurikulumov štátneho vzdelávacieho programu (ŠVP) tak z pohľadu formálnej, ako aj neformálnej environmentálnej výchovy a vzdelávania vyplýva niekoľko skutočností:

- Priestor vo vzdelávacej oblasti *Človek a hodnoty* reprezentovaný predmetmi Etická a Náboženská výchova je v oblasti environmentálnej výchovy poddimenzovaný, pričom tento je optimálny práve pre aplikáciu tém hodnotového charakteru, emocionalizácie, kritického myslenia a sociálnej dimenzie z pohľadu požiadaviek udržateľného rozvoja.
- Priestor v prírodovedných predmetoch je z pohľadu environmentálnej výchovy neaktuálny a nevyvážený. Obsahovo a objemovo narastá smerom ku koncu ISCED 2 a najrozsiahljší súbor poznatkov sa vyskytuje na úrovni vzdelávania ISCED 3.
- Prioritné oblasti štátnej environmentálnej politiky, ako sú výchova pre UR, klimatická zmena, či obehové hospodárstvo možno na základe aktuálnej štruktúry školských kurikulumov prepojiť s témami na rozhraní ISCED2 a ISCED3. Teda predovšetkým na úrovni vyššieho stredoškolského štúdia, kde sú v súčasnosti najväčšie nedostatky v súvislosti s realizáciou environmentálnej výchovy nielen na Slovensku, ale aj v Čechách.

Príloha 5: Závery z národnej konferencie Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета v Slovenskej republike, UKF v Nitre, 30. – 31. 01. 2018

„Poskytnúť príležitosť každému na nadobudnutie vedomostí, hodnôt, postojov a zručností, ktoré sú potrebné na ochranu a zlepšenie stavu životného prostredia. „

Deklarácia z Tbilisi, konferencia UNESCO 1977

Uplynulo 40 rokov od konferencie v Tbilisi, kedy sa po prvýkrát na medzinárodnej úrovni zadefinoval základný cieľ environmentálnej výchovy. Každý, kto sa zamyslí nad uplynulým časom od tejto konferencie a nahliadne do aktuálneho stavu životného prostredia príde k záveru, že k žiadnemu zlepšeniu stavu životného prostredia nedošlo. Za dôkazmi o zhoršujúcom sa stave životného prostredia nemusíme ísť do vyrubovaných dažďových pralesov, do miest devastovaných ťažbou prírodných zdrojov alebo na loď prenasledujúcu ilegálnych lovcov veľrýb. Stačí sa dôkladne poobzerať po našom bezprostrednom okolí. Negatívnymi príkladmi sú strata kvalitnej poľnohospodárskej pôdy, znižovanie výmery zdravých lesov, nadmerne znečistené rieky, živočíšne a rastlinné druhy balansujúce na pokraji vymiznutia, tony znečisťujúcich látok vypustených každoročne do ovzdušia, až po všade prítomné odpadky a pribúdajúce nelegálne skládky odpadov.

Na rozdiel od iných krajín, v ktorých posilňovanie environmentálneho povedomia, udržateľného využívania zdrojov a osvojenie si myšlienok uvedomelej skromnosti patrí už desaťročia medzi prioritné strategické ciele spoločnosti, na Slovensku sa pod ekonomickým rozvojom a kvalitou života ešte stále vníma hlavne rast HDP, zvyšovanie spotreby a posilňovanie konzumných návykov a mentality. Túto orientáciu podporuje na jednej strane neregulovaná exploatacia prírodných zdrojov a na druhej strane reklama, vyvolávanie túžby po stále vyššom blahobyte, ktorá sa však zúžene meria len dosiahnutým pohodlím, konzumným spôsobom života a stále vyššou spotrebou.

A práve týmto problémom by mala predchádzať systémovo a efektívne riešená environmentálna výchova, ktorá by sa ako preventívny nástroj ochrany prírody a starostlivosti o krajinu sa mala stať nevyhnutnou a dôležitou súčasťou celoživotného vzdelávania všetkých ľudí.

Kde nastal problém? Ako tento problém riešiť? V akom stave je súčasná úroveň realizácie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu (EVVO) na Slovensku?

Práve týmto základným otázkam sa venovala národná konferencia Environmentálna výchova, vzdelávanie a osвета realizovaná pod záštitou Ministerstva životného prostredia SR a Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Konala sa 30. - 31. 01. 2018 na pôde Katedry ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre. Cieľom konferencie bola analýza súčasného stavu environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu na Slovensku. Konferencie sa zúčastnilo takmer 100 účastníkov, pričom odznelo 35 prednášok zameraných na environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu. Za pozitívne považujeme, že o problematiku EVVO sa zaujímajú učitelia od materských škôl, cez vysoké školy až po vedecké a rezortné inštitúcie, ako aj pedagógovia pôsobiaci v rôznych strediskách environmentálnej výchovy a centrách voľného času. Prezentované príspevky poukázali na širokú škálu spôsobov a úrovní riešenia školskej a mimoškolskej EVVO.

Jedným z dôvodov rôznorodosti príspevkov je samotný medzipredmetový charakter environmentálnej výchovy (ENV). ENV je na základných a stredných školách zadefinovaná ako prierezová téma a je možné ju realizovať rôznymi formami. Prostredníctvom jej včlenenia do iných učebných predmetov, kurzom, žiackymi projektmi, vychádzkami, exkurziami ako aj samostatným predmetom Environmentálna výchova. Ďalšie možnosti prinášajú mimoškolské formy výučby, kde dominujú záujmové krúžky, letné tábory, aktivity k svetovým dňom týkajúcim sa životného prostredia (ako napr. Deň Zeme, Medzinárodný deň vody a pod.).

Napriek širokým možnostiam realizácie EVVO, z ktorých sa niektoré prezentovali aj počas konferencie a množstva nadšencov, ktorí sa spolupodieľajú na šírení cieľov EVVO, musíme konštatovať, že stav EVVO na Slovensku nie je dostačujúci k tomu, aby v plnej miere naplnil ciele environmentálnej výchovy v zmysle udržateľného rozvoja.

Dôvodom sú dlhodobo pretrvávajúce problémy, na ktoré poukazovala väčšina doposiaľ realizovaných konferencií k problematike EVVO a ku ktorým sa postupne v súčasnosti nabaľujú ďalšie rovnako podstatné problémy.

Do záverov konferencie účastníci zhrnuli najakútnejšie problémy, s ktorými sa stretávajú učitelia materských, základných, stredných a vysokých škôl, mnohé organizácie zamerané na environmentálnu výchovu a šírenie environmentálnej osvetu na Slovensku:

1 Absentujúca štátna stratégia EVVO

V súčasnosti platná rezortná stratégia EVVO zahrňuje iba rezort životného prostredia. Cieľom existujúcej rezortnej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025 je vytvoriť fungujúci ucelený systém environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu iba v rezorte životného prostredia. Pritom problematika EVVO nie je rezortná ale prierezová. Priamo sa dotýka rezortu školstva, ktorý zastrešuje všetky stupne vzdelávania na Slovensku ale tiež ďalších rezortov.

Bez ucelenej štátnej stratégie nebude fungovať systém environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu na Slovensku. Vzhľadom na dôležitosť problematiky EVVO bude tejto téme venovaná samostatná kapitola aj v pripravovanej Stratégii environmentálnej politiky SR do roku 2030.

Navrhujeme:

- Pristúpiť k vypracovaniu Štátneho programu (koncepcie) EVVO do roku 2030, schváleného Vládou SR s povinnosťou vypracovania, vyhodnocovania, aktualizácie Akčných plánov a vyčlenenia kompetencií a finančných prostriedkov.*
- Vytvoriť stálu medzirezortnú a medzisektorovú skupinu na vypracovanie Štátneho programu (koncepcie), pre koordináciu úloh (koncepcie), na vyhodnocovanie a aktualizáciu Akčných plánov a zároveň vytvoriť útvary na MŽP SR, MŠVVaŠ pre EVVO ako výkonné orgány plnenia úloh Štátneho programu.*

2 Neexistujúce vzdelávacie štandardy a neaktuálne ciele pre environmentálnu výchovu

Učebné predmety súčasného školstva disponujú jasne stanovenými vzdelávacími štandardmi, ktorým sa má vyučovací proces podriaďovať. Štandardy konkretizujú obsah vzdelávania daného predmetu, tak aby bol primeraný veku žiakov a rozvíjal potrebné vedomosti, zručnosti, návyky a postoje. Environmentálna výchova je priamo implementovaná do obsahu jednotlivých vyučovacích predmetov a je podložená vzdelávacími štandardmi. Má však charakter environmentálneho vzdelávania, keďže stavia na naučených vedomostiach. Samotné vedomosti však nikdy nepovedú k aktívnej ochrane a tvorbe životného prostredia. K tomu treba vplývať na postoje žiakov, vytvárať vzťah k ich životnému prostrediu a meniť ich hodnoty. To by sa malo docieľiť prierezovou témou Environmentálna výchova. Pre prierezové témy však žiadne vzdelávacie štandardy neexistujú. Učiteľovi sú nápomocné len ciele environmentálnej výchovy a tematické okruhy, ktoré sú však neúplné a neaktuálne, keďže nereflektujú aktuálny stav poznania prírodných, spoločenských javov, pedagogických princípov a neodzrkadľujú v dostatočnej miere vzťah ENV k udržateľnému rozvoju. Environmentálna výchova a vzdelávanie majú význam, pokiaľ sú priamo prepojené s praxou a s každodenným životom žiakov. Z toho vyplýva, že okrem definovania vedomostí, zručností, návykov a postojov, ktoré má prierezová téma rozvíjať je nutné vytvoriť efektívne nástroje a podmienky na realizáciu konkrétnych opatrení v bežnom chode školy v spojení s výučbou environmentálnej výchovy.

Navrhujeme:

- Otvoriť diskusiu o cieľoch, prioritách, nových výzvach EVVO, účinnosti používaných nástrojov, foriem, metód EVVO.
- Vytvoriť a v pedagogickej praxi zaviesť vhodné, veku primerané vzdelávacie štandardy pre environmentálnu výchovu, ktoré by bližšie predstavili obsah environmentálnej výchovy.
- Zosumarizovať a kriticky prehodnotiť príklady dobrej praxe realizácie environmentálnej výchovy vo vyučovacom procese a na základe hodnotenia ich využiť vo vzdelávaní pedagógov.

3 Absentujúci systém pregraduálnej prípravy učiteľov EVVO

Environmentálna výchova je povinnou súčasťou vzdelávania a povinnosťou každého pedagóga je jej realizácia. Z toho vyplýva, že učitelia základných a stredných škôl musia implementovať environmentálnu výchovu do výučby svojich predmetov, i keď s ňou nemajú žiadne skúsenosti. Absentujú u nich potrebné vedomosti, zručnosti a často aj vzťah k predmetu vzdelávania. Na tomto nepriaznivom stave majú svoj podiel aj univerzity pripravujúce učiteľov na ich pedagogickú profesiu. Študenti učiteľstva nie sú na realizáciu environmentálnej výchovy dostatočne pripravení. Súvisí to s tým, že na Slovensku neexistuje systém pregraduálnej prípravy učiteľov, ktorý by umožňoval všetkým budúcim učiteľom (teda nielen tým, ktorí študujú učiteľstvo environmentalistiky, biológie alebo ekológie) oboznámiť sa so základmi environmentálnej výchovy. Budúci učitelia by mali byť tiež pripravení – napr. na základe príkladov dobrej praxe – na zavádzanie princípov a cieľov udržateľného rozvoja do riadenia a prevádzky škôl (vrátane posilnenia participácie žiakov, posilnenia praktických činností, zručností a spôsobilostí).

Navrhujeme:

- Vytvoriť systém pregraduálnej prípravy všetkých učiteľov environmentálnej výchovy, ktorý by zastrešovali univerzity pripravujúce učiteľov prírodovedných a spoločenskovedných predmetov.
- Vytvoriť koncepčný systém kontinuálneho vzdelávania všetkých pedagógov v oblasti ENV.
- Vytvoriť na univerzitách skupinu (ústav, komisiu), ktorá bude zodpovedná za prípravu budúcich učiteľov v oblasti ENV.

4 Dôraz na skutočnú realizáciu environmentálnej výchovy a nie na jej vykazovanie

Priestor pre realizáciu environmentálnej výchovy ako prierezovej témy vedia využívať iba motivovaní, v problematike zorientovaní a tvoriví pedagógovia, podporení navyše pochopením vedenia školy. Celoplošne sú ciele ENV na školách napĺňané iba formálne, veľa učiteliek a učiteľov si realizáciu ENV iba vykazujú, alebo urobia nevyhnutné minimum, keď si farebne odlišia vo svojich časovo-tematických plánoch, ktoré témy Environmentálnej výchovy súvisia s témami ich predmetov, a tým sami seba presvedčajú, že ju vlastne realizujú.

Pri realizácii sa kladie dôraz na predmety prírodovedné (prírodoveda, vlastiveda, prírodopis, zemepis, chémia, fyzika). Podľa stanovených cieľov a obsahu sa má environmentálna výchova s rovnakým dôrazom uplatňovať aj v predmetoch prvouka, občianska výchova a etická výchova, ale aj v zdanlivo nesúvisiacich ďalších predmetoch.

Veľký potenciál pre realizáciu ENV ponúkajú aj konkrétne opatrenia v bežnom chode školy v prepojení s výučbou, ako aj školy v prírode, ktoré je možné využiť ako efektívny nástroj pre realizáciu ENV priamo v prírodnom prostredí.

Navrhujeme:

- Vytvoriť dostatočný priestor pre plnohodnotnú realizáciu ENV na školách.
- Otvoriť diskusiu o zavedení povinného predmetu Environmentálna výchova, ktorý by systematizoval do-

posiaľ osvojené vedomosti a zručnosti z iných predmetov a prednostne by sa zameriaval na rozvíjanie postojov, ktoré by viedli k vytváraniu pozitívneho a zodpovedného vzťahu žiakov k životnému prostrediu.

- Motivovať učiteľov a koordinátorov environmentálnej výchovy k efektívnej realizácii ENV a zapájaniu škôl do rôznych environmentálnych projektov.
- Zabezpečiť systémovú podporu pre relevantné pomôcky, aktuálne učebnice, metodické a informačné materiály.
- Zlepšiť postavenie koordinátorov ENV na školách.
- Zefektívniť existujúce organizačné formy vyučovania na školách v prospech ENV. Využiť potenciál škôl v prírode pre realizáciu ENV priamo v prírodnom prostredí.
- Zvýšiť environmentálne povedomie zriaďovateľov s víziou zlepšenia podmienok pre prácu škôl v ENV

5 Nízka úroveň spolupráce

Achillovou pätou efektívneho riešenia EVVO na SR je nízka úroveň spolupráce v tejto oblasti, ktorá sa prejavuje na rôznych úrovniach. Od nefungujúcej spolupráce učiteľov pri riešení medzipredmetových vzťahov až po nedostatočnú úroveň spolupráce medzi environmentálnymi organizáciami a inštitúciami. Nízka úroveň spolupráce je špecifická nielen na úrovni medzirezortnej a medzisektorovej, ale aj na úrovniach vo vnútri jednotlivých rezortov (napríklad medzi školami) či vo vnútri sektorov (napr. medzi mimovládnyimi organizáciami). Je tak nedostatočne využívaný potenciál zdieľania námetov, nápadov, overených projektov, programov, inšpirácií, príkladov dobrej praxe a pod. Pôda odborných envirovýchovných organizácií (či už štátnych či neštátnych) je úrodná na ekopedagogické inovácie. Je preto nešťastné tento potenciál prehliadať a nevyužívať.

Nedostatočne sa využíva aj potenciál vysokých škôl a akademických pracovísk. V tejto súvislosti by sa žiadalo urýchlene implementovať požiadavky, ktoré navrhoval reformný dokument Učiace sa Slovensko. V kapitole 7 tento dokument zdôrazňoval dôležitosť tzv. tretej spoločenskej misie vysokých škôl, napr. aj v oblasti environmentálnych aktivít a podpory udržateľného rozvoja regiónov.

Navrhujeme:

- Nájsť spôsob pre informovanosť a motiváciu škôl, aby sa vo väčšej miere zapájali do existujúcich environmentálnych projektov a programov
- Zabezpečiť motivačné podmienky na vzájomnú medzisektorovú aj medzirezortnú spoluprácu a využiť potenciál environmentálnych organizácií a inštitúcií, vrátane požiadaviek tretej spoločenskej misie vysokých škôl v oblasti environmentálnych aktivít a podpory udržateľného rozvoja regiónov
- Vytvoriť potrebné inštitucionálne podmienky pre realizáciu komunitných projektov zameraných na oblasť environmentálnych aktivít a podporu udržateľného rozvoja na miestnej a regionálnej úrovni podobne ako je to v Českej republike napr. formou strategického dokumentu Konceptia podpory Miestnej agendy 21 (MA21) pre Slovenskú republiku, v Českej republike takáto koncepcia už úspešne dlhodobo funguje v praxi (viď stránky <https://www.zdravamesta.cz/index.shtml> a www.dobrapraxe.cz).

6 Systematizácia štátnej podpory

Na Slovensku dlhodobo chýba ucelený a efektívny systém štátnej podpory environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu podporujúci realizáciu environmentálnej výchovy na školách, realizovanej pre školy a širšiu verejnosť od odborných neziskových aj ziskových, štátnych aj neštátnych inštitúcií.

Navrhujeme:

- Stanoviť rezortné a sektorové zodpovednosti v oblasti EVVO.
- Vytvoriť stálu medzirezortnú a medzisektorovú skupinu pre koordináciu úloh koncepcie.
- Vytvoriť útvary na MŠVVaŠ SR, MŽP SR a MK SR pre EVVO ako výkonné rezortné orgány plnenia úloh koncepcie.

- d. *Inštitucionálne a personálne posilniť funkčný metodický orgán/orgány pre pedagógov (ŠPÚ + MPC) na národnej úrovni v odbore ENV.*
- e. *Inštitucionálne a personálne posilniť odborné organizácie verejnej správy - Štátny pedagogický ústav, Štátny inštitút odborného vzdelávania, Metodicko-pedagogické centrum, Štátna ochrana prírody SR, Slovenská agentúra životného prostredia, múzea.*
- f. *Systémovo podporiť koordinátorov ENV na MŠ, ZŠ a SŠ.*
- g. *Vytvoriť sieť štátnych a neštátnych stredísk/centier EVVO so zabezpečenou prevádzkou.*
- h. *Vytvoriť stabilný podporný finančný nástroj na úrovni štátu a na úrovni krajských samospráv.*
- i. *Podporiť popularizáciu environmentálnej výchovy formou cieľavedomých mediálnych environmentálnych kampaní vo verejnoprávných médiách.*
- j. *Zaviesť certifikáciu/akreditáciu programov EVVO ponúkaných rôznymi organizáciami, ktorá by sa týkala priamo programov pre školy, ale aj vzdelávacích programov pre učiteľov*

7 Odporúčané národné i medzinárodné programy pre realizáciu EVVO

V súčasnosti je na Slovensku i vo svete dostupných množstvo veľmi úspešných a efektívnych programov a projektov EVVO, do ktorých sa školy, ale i učitelia jednotlivito môžu zapájať. Školy a učitelia o týchto možnostiach často nevedia a hlavne nemajú dostatočné skúsenosti s ENV, aby dokázali oceniť jednotlivé programy a vybrať si z nich tie, ktoré sú vhodné aj pre podmienky ich školy. To spôsobuje, že učitelia si niekedy úplne zbytočne vytvárajú vlastné aktivity, ktoré realizujú pod nálepkou environmentálnej výchovy. Výsledný efekt sa často veľmi málo prelína s cieľmi ENV. Školy v nevedomosti často podľahnú tzv. „zele-ným“ aktivitám, projektom a programom firiem, ktoré ich v skutočnosti iba využívajú pre svoje marketin-gové plány.

Na druhej strane k niektorým vynikajúcim medzinárodným projektom sa naši pedagógovia nedostanú, nakoľko sa do nich Slovensko ako krajina musí prihlásiť. Takýmto kvalitným a osvedčeným systémom je napríklad program GLOBE (<http://globeproject.com/>), o ktorý majú učitelia záujem, ale nakoľko sa Slo-vensko prostredníctvom rezortu školstva neprihlásilo do projektu, učitelia môžu projekt využívať napr. iba prostredníctvom škôl v Českej republike.

Navrhujeme:

- a. *Vytvoriť zoznam odporúčaných národných a medzinárodných projektov a programov EVVO, ktoré by mohli byť nápomocné pedagógom pri efektívnej realizácii EVVO na školách aj mimo školu.*
- b. *Sprístupniť program GLOBE učiteľom slovenských škôl.*

8 Prepojenie ENV s výchovou k TUR, Agenda 2030

Prepojiť ciele ako aj obsahovú a procesnú stránku realizácie ENV s výchovou k udržateľnému rozvoju aby sa postupne naplňali záväzky každého z nás vyplývajúce z Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj. Agenda 2030 bola prijatá členskými štátmi Organizácie Spojených národov v roku 2015, a vyzýva štáty k spoloč-nému koordinovanému postupu pri riešení globálnych výziev. Ukladá jednotlivým krajinám povinnosť „do roku 2030 zabezpečiť, aby všetky vzdelávajúce osoby získali vedomosti a zručnosti potrebné na presadzo-vanie udržateľného rozvoja“, ku ktorým patria komplexné a navzájom previazané problémy ako sú zme-na klímy, chudoba, zvyšujúce sa ekonomické a sociálne nerovnosti, alebo neudržateľnosť prevládajúcich vzorcov výroby a spotreby. Osobitne to platí pre vysoké školy, ktoré reprezentujú centrá vedy a výskumu a pripravujú budúcu generáciu profesionálnych odborníkov pre široké spektrum oblastí spoločenského a hospodárskeho života, vrátane budúcich učiteľov pre školy všetkých stupňov.

Navrhujeme:

- a. *Pripraviť systémové opatrenia, ktoré by podporili, aby sa školy všetkých stupňov (vrátane vysokých škôl) usilovali stať sa „udržateľnými školami“ a tým poskytovali pozitívny vzor a praktické skúsenosti so zavádzaním princípov udržateľného rozvoja a environmentálneho správania do svojho manažmentu.*
- b. *Zvyšovať povedomie žiakov, študentov a učiteľov, ale aj širokej verejnosti o dôležitosti rozvojovej spolu-práce, zahraničnej pomoci a regionálnych cezhraničných projektov a o potrebe rozširovať a upevňovať partnerstvá na miestnej a regionálnej úrovni s cieľom spoločne presadzovať princípy udržateľného roz-voja vo všetkých oblastiach života spoločnosti.*
- c. *Zavádzať do výučby na všetkých stupňoch škôl (vrátane VŠ), čo najviac tém súvisiacich s udržateľným rozvojom; väčšiu pozornosť treba venovať sociálnym, kultúrnym a ekonomickým témam; prieskumy na školách potvrdzujú, že sa problematika udržateľnosti ešte stále spája najmä s ekologickými a environ-mentálnymi aspektmi*

9 Chýbajúca sieť ekocentier

Pre Slovensko je špecifická poddimenzovaná infraštruktúra EVVO, najmä čo sa týka siete špecializovaných pracovísk environmentálnej výchovy a vzdelávania, stredísk environmentálnej výchovy, ekocentier alebo špecializovaných škôl v prírode. Nedostatočnosť dokumentuje porovnanie počtu slovenských stredísk en-vironmentálnej výchovy v rokoch 2004 a 2014 = 11:4, resp. počet stredísk environmentálnej výchovy v ČR a v SR v roku 2014 = 120:4.

Navrhujeme:

- a. *Dobudovať poddimenzovanú infraštruktúru EVVO.*
- b. *Vytvoriť systémový a stabilný finančný nástroj na úrovni štátu aj na úrovni krajských samospráv na plnenie úloh Štátneho programu (konceptie) EVVO (vrátane financovania prevádzky štátnych aj neštát-ných stredísk environmentálnej výchovy a ekocentier), ktorý by bol založený na princípoch spravodlivej, otvorenej a transparentnej verejnej súťaže.*

10 Výskum v oblasti EVVO

Za účelom zefektívňovania, modernizácie a vývoja problematiky EVVO je potrebný náležitý výskum. Výs-kum by mal byť zameraný nielen na analýzu súčasného stavu EVVO vo formálnom aj neformálnom vzdelá-vaní, ale aj na účinnosť školskej a mimoškolskej environmentálnej výchovy a vzdelávania, tvorbu aktuálne-ho kurikula, efektívnosť používaných vyučovacích prostriedkov, mapovanie príkladov dobrej praxe a pod.

Navrhujeme:

- a. *Podporiť výskum v oblasti EVVO cielene zameranými grantovými schémami pre univerzity a Slovenskú akadémiu vied s možnosťou participácie tretieho sektora na realizovaní výskumu.*
- b. *Obnoviť grantovú schému APVV (Agentúra na podporu výskumu a vývoja) na podporu vzdelávacích a odbornopopularizačných aktivít. Konkrétne sa jedná o program: „Podpora ľudského potenciálu v oblasti výskumu a vývoja a popularizácia vedy“, ktorý bol agentúrou uzavretý v roku 2009*

Použité zdroje

Agenda 2030 pre udržateľný rozvoj: Transformujeme náš svet, 2015. OSN. 36 s.

Enviromagazín 1/2018, XXIII. ročník

Hungerford, H., R., Volk, T. L., 1990: Changing Learner Behaviour through Environmental Education. The Journal of Environmental Education, 11, (3), 257-270.

Hines, J. M. et al., 1986/87: Analysis and synthesis of research on responsible environmental behaviour. A meta-analysis. The Journal of Environmental Education, 18, (2), 1-8.

Klocoková, J., 2014: Environmentálna výchova ako otvorený projekt vytvárania významov a praktík starostlivosti o svet. Sociológia, 46, (5), 504-533.

Lešková –Blahová, A., 2016: Environmental education in Slovakia in the context of ethics and ethics education. Ethics & Bioethics (in Central Europe), 6, (1-2), 91-96

Mertz, 2010, s. 156).

Metodické usmernenie k zavádzaniu prierezovej témy Environmentálna výchova do iŠKVP, 2017. Štátny pedagogický ústav, 9 s.

Platková Olejárová, G., 2010: Aktuálne výzvy mravnej výchovy. In: V. Gluchman a kol. Filozofické etika (Etika I.) Prešov, Grafotlač, 151-174.

Ramsey, CH., E., Rickson, R., E., 1976: Environmental Knowledge and Attitudes, The Journal of Environmental Education, 8:1, 10-18.

Rezortná koncepcia environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu do roku 2025, 2015, MŽP SR, 35 s.

Rosa, V., Turek, I., Zelina, M., 2000: Návrh koncepcie rozvoja výchovy a vzdelávania v SR. (Projekt „Milénium“) In: Príloha Učiteľské noviny, roč. 50.

Štátny vzdelávací program. Environmentálna výchova (prierezová téma), 2009. Štátny pedagogický ústav, 5 s.

Tbilisi Intergovernmental Conference on Environmental Education, 1978. Toward an action plan: A report on the Tbilisi conference on environmental education. A paper developed by the FICE Subcommittee on Environmental Education. Washington, D. C. U.S. Government Printing Office. Stock No. 017-080-01838-1.

Vincíková, S., Vincík, M., Strungová, M., Hipš, J., 2002: Metodická príručka environmentálnej výchovy, Iuventa, Bratislava. 2002. 66 s.

Záver z národnej konferencie Environmentálna výchova, vzdelávanie a osvetu v Slovenskej republike, 2018. UKF v Nitre, 6 s.

Zelina, 1997, p. 61

<http://www.sazp.sk/>

<http://dropie.sazp.sk/>

<http://www.shmu.sk/sk/?page=1>

<http://www.smopaj.sk/sk>

<http://www.sopsr.sk/web/>

<http://www.vuvh.sk/>

<https://www.geology.sk/>

<https://www.muzeumb.sk/>

<https://www.svp.sk/>

<https://zoobojnice.sk/>

<http://daphne.sk/>

<http://sosna.sk/>

<http://www.ozkvas.sk/>

<https://www.zivica.sk/>

<https://stromzivota.sk/>

<https://www.incién.sk/>

<http://www.zachranazvierat.sk/>

<http://www.slatinka.sk/>

<http://eviana.sk/>

<http://slobodazvierat.sk/>

<http://www.priateliazeme.sk/>

<https://www.ekopolis.sk/>

<http://www.cea.sk/>

<https://www.miteco.gob.es/es/ceneam/quienes-somos/>

<https://www.miljodirektoratet.no/en/>

<https://www.cenia.cz/#aktuality>

<http://www.epa.ie/>

<http://www.isprambiente.gov.it/it>

<https://www.ust.is/english/>

<https://www.umweltbundesamt.at/en/>

<http://apambiente.pt/index.php?ref=x178>

<https://www.ekofarma.sk/>

<http://lesnaskola.sk/kontakt>

<https://zajezka.sk/sk>

<http://daphne.sk/sk/vzdelavanie/programy-pre-skoly/>

<http://daphne.sk/sk/co-ponukame/>

<http://www.slatinka.sk/>

http://www.enviromagazin.sk/enviro2018/01_enviromagazin_2018.pdf

http://www.unis.unvienna.org/unis/sk/topics/sustainable_development_goals.html

<http://www.ffmm.sk/?show=content&page=vzdelavanie&PT=1571396634.469649&PS=0fea322460d685e562f0900084f3fd21&PC=fb5aee71803d8bd8a4d749f5f6fdab81&language=1>

<http://www.sosna.sk/envirov-chova/v-u-bov-programy>

<https://kraj.sk/obchod/skoly/>

<https://ozpangaea.wordpress.com/environmentalna-vychova/>

<http://npmatlafatra.sopsr.sk/sprava-np/skola-ochrany-prirody/>

http://www.sopsr.sk/varin/ciele_projektu.html

https://skola-varin.sk/index.php?mact=CGBlog.cntnt01_detail_0&cntnt01articleid=821&cntnt01returnid=175

<http://www.lipka.cz/jezirko>

V Banskej Bystrici, 29. 1. 2020

RNDr. Richard Müller, PhD.

generálny riaditeľ SAŽP

Vypracoval: **RNDr. Jana Šimonovičová, PhD.**

Schválil: **doc. RNDr. Juraj Bebej, CSc.**

Schválil: **RNDr. Tomáš Orfánus, PhD.**